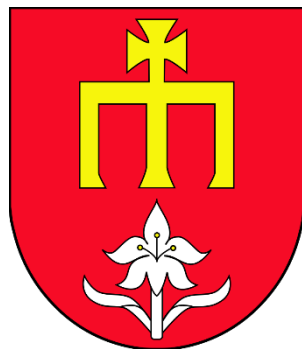

WÓJT GMINY SKÓRZEC

ZMIANA STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY SKÓRZEC

CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA

tekst ujednolicony

**Załącznik nr 1
do uchwały Nr .....
Rady Gminy w Skórcu
z dnia ..... r.**

Siedlce, 2021 r.

Rada Gminy Skórzec dnia 4 czerwca 2020 roku podjęła uchwałę Nr XXI/168/20 w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy.

Decyzja Rady związana była z uwzględnieniem wniosków o zmianę Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Skórzec. Większość wniosków dotyczyło zmiany kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Skórzec w zakresie możliwości eksploatacji surowców naturalnych na obszarze działek o numerach ewidencyjnych 757/2, 758/1, 759/1 we wsi Czerniejew, 440, 441/1, 441/2, 442/1, 442/9, 442/10, 444, 445/1, 445/2, 446/2, 446/3, 446/8, 447/3, 447/4, 447/5, 447/6, 447/11, 443 we wsi Dąbrówka-Stany, 203, 204, 205, 207, 208 we wsi Wólka Kobyła, 188/1, 188/2 we wsi Gołąbek. Wnioski dotyczące działek o numerach ewidencyjnych 518/32 we wsi Skórzec i 378/19 we wsi Dąbrówka-Ług dotyczyły możliwości realizacji działalności produkcyjnej. Natomiast na działce 378/17 we wsi Dąbrówka-Ług wnioskowano o umożliwienie realizacji zabudowy usługowej wraz z zabudową jednorodzinną przewidzianą obowiązującym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego.

Funkcje terenu wskazane w złożonych wnioskach do zmiany Studium nie są sprzeczne z kierunkami rozwoju gminy wskazanymi w Studium Uwarunkowań i Kierunków zagospodarowania Przestrzennego Gminy Skórzec oraz z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego.

Opracowanie zmiany Studium dla terenów określonych we wnioskach nie będzie wymagało zmian lub uzupełnień w szerszym zakresie. Natomiast zgodnie ze wskazanymi w ocenie aktualności brakami studium spowodowanymi zmianami prawa a szczególnie samej Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym studium zostało uzupełnione o bilans terenów oraz określenie chłonności terenów o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej jak. W ramach opracowania uzupełnione zostały zagadnienia z zakresu zasobów środowiska i ich ochrony w szczególności dotyczące rolniczej i leśnej przestrzeni poprodukcyjnej oraz ochrony zasobów naturalnych w tym złóż kopalin.

Sporządzając ujednolicony tekst i rysunek studium uwzględniono również treści wprowadzone Zarządzeniem Zastępczym Wojewody Mazowieckiego z dnia 18 listopada 2015 roku w sprawie wprowadzenia obszarów udokumentowanych złóż kopalin do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Skórzec.

Ujednolicony tekst Studium zawiera zmiany zaznaczone kursywą oraz przekreślenia nieaktualnej treści.

**WYKONAWCA ZMIANY STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPDOAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY SKÓRZEC:**

Studio Planistyczne Karol Zalewski

ul. Józefa Piłsudskiego 58

08-110 Siedlce

Zespół autorski:

Karol Zalewski – główny projektant

Przemysław Obłóza

Olga Szynkarczyk-Obłóza

**WYKONAWCA STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPDOAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY SKÓRZEC:**

Biuro Usługowe „Anihal”

Sp. z o.o. w Siedlcach, ul. Kilińskiego 24

Zespół autorski:

Maria Wróbel – główny projektant

upr urb. 395/88, WA-235

Pelagia Pawlik

Karol Zalewski

Spis treści

I. INFORMACJE WPROWADZAJĄCE	7
1. Informacje formalno-prawne	7
2. Obszar opracowania.....	8
3. Podstawa prawna	8
4. Dokumentacja Studium.....	9
II. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE SKÓRZEC	10
III. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOTYCHCZASOWEGO PRZEZNACZENIA, ZAGOSPODAROWANIA I UZBROJENIA OBSZARU GMINY	10
1. Dokumenty planistyczne.....	10
2. Dotychczasowe przeznaczenie i zagospodarowanie obszaru gminy określone w dokumentach planistycznych.....	11
3. Stan ładu przestrzennego gminy Skórzec	12
IV. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŚRODOWISKA, W TYM STANU ROLNICZEJ I LESNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ, WIELKOŚCI I JAKOŚCI ZASOÓW WODNYCH ORAZ WYMOGÓW OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZYRODY I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO.....	13
1. Położenie geograficzne i administracyjne	13
2. Charakterystyka stanu środowiska przyrodniczego.....	14
4. Leśna przestrzeń produkcyjna i lasy ochronne	26
4.1. <i>Lasy – Użytkowanie gruntów</i>	26
4.2. <i>Lasy – Leśnictwo</i>	27
4.3. <i>Lasy publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych</i>	27
4.4. <i>Lasy ochronne</i>	29
5. Ochrona środowiska przyrodniczego.....	30
5.1.1. <i>Siedlecko-Węgrowski Obszar Chronionego Krajobrazu</i>	32
5.1.2. <i>Obszar Natura 2000 Dolina Kostrzynia PLB140009 – Obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO)</i>	35
5.1.3. <i>Pomniki przyrody</i>	36
6. Stan środowiska przyrodniczego i jego zagrożenia	39
6.1. <i>Stan sanitarny wód powierzchniowych</i>	41
6.2. <i>Stan sanitarny wód podziemnych</i>	43
6.3. <i>Stan sanitarny atmosfery</i>	44

V. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTEKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ	47
1. Archeologia.....	47
Katalog stanowisk archeologicznych znanych z obszaru gminy Skórzec:.....	51
2. Osadnictwo i zabytkowe układy drożne	53
3. Układy ruralistyczne	54
4. Architektura sakralna	56
5. Założenia rezydencjonalne.....	57
6. Budownictwo	58
7. Cmentarze i miejsca pamięci	59
8. Kapliczki, figury i krzyże przydrożne	60
Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków	61
Wykaz obiektów w ewidencji zabytków	61
VI. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW	64
1.1. <i>Ludność w latach 2002 - 2009</i>	64
1.2. <i>Ludność w latach 2010 - 2020</i>	68
1.3. <i>Prognozy demograficzne</i>	72
2. Osadnictwo	75
3.1. <i>Aktywność ekonomiczna ludności w latach 2002 - 2010</i>	77
3.2. <i>Aktywność ekonomiczna ludności w latach 2010 - 2020</i>	79
4.1. <i>Budżet gminy w latach 2005 - 2009</i>	82
4.2. <i>Struktura dochodów gminy w latach 2010 - 2020</i>	83
4.3. <i>Struktura wydatków gminy w latach 2010 - 2020</i>	84
4.4. <i>Perspektywa finansowa</i>	86
5. Komunikacja zbiorowa	87
6. Zasoby i warunki mieszkaniowe.....	88
7. Handel i usługi	89
8. Szkoły. Przedszkola	89
9. Zdrowie. Opieka społeczna.....	90
10. Kultura. Sport. Rekreacja.....	90
11. Bezpieczeństwo ludności.....	90
12. <i>Bilans terenów oraz chłonność obszarów wskazanych do zainwestowania w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.</i>	90
12.1. <i>Obszary o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej</i>	91

12.2.	<i>Wskaźniki użytkowania terenu</i>	95
12.3.	<i>Chłonność obszarów o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej</i>	96
12.4.	<i>Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego</i>	101
13.	<i>Chłonność obszarów oraz zapotrzebowanie na nową zabudowę.</i>	111
14.	<i>Możliwość realizacji poszczególnych rodzajów zabudowy w studium uchwalonym w dniu 26.03.2013 r. uchwałą nr XX/165/13.</i>	121
15.	<i>Wnioski z analiz społecznych, ekonomicznych i środowiskowych oraz bilansu terenów.</i>	126
VII.	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU PRAWNEGO GRUNTÓW	127
VIII.	WYSTĘPOWANIE OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH.....	127
16.	Obszary chronione na podstawie przepisów o ochronie przyrody	127
17.	Obszary i obiekty chronione na podstawie przepisów o ochronie zabytków	127
18.	Obszary chronione na podstawie przepisów o ochronie gruntów rolnych i leśnych i na podstawie przepisów o lasach.....	128
19.	Obszary i obiekty chronione na podstawie przepisów o ochronie wód.....	128
IX.	ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA	128
1.	Bezpieczeństwo mieszkańców w wymiarze instytucjonalnym	128
2.	<i>Obszary zagrożone poważnymi awariami, w tym awariami przemysłowymi</i>	129
3.	<i>Obszary szczególnego zagrożenia powodzią</i>	129
X.	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY	129
XI.	WYSTĘPOWANIE OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH.....	131
XII.	WYSTĘPOWANIE UDOKUMENTOWANYCH ZŁÓŻ KOPALIN ORAZ ZASOBÓW PODZIEMNYCH.....	132
XIII.	WYSTĘPOWANIE TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH.....	132
XIV.	STAN SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI.....	134
1.	Komunikacja.....	134
1.1.	Powiązania zewnętrzne gminy	134
1.2.	Analiza funkcjonalno - techniczna.....	134

1.3.	Komunikacja publiczna.....	136
1.4.	Zaplecze techniczne	136
1.5.	Charakterystyka sieci drogowej	136
1.6.	Uwarunkowania wynikające ze stanu wyposażenia gminy w infrastrukturę komunikacyjną.....	137
2.	Infrastruktura sanitarna	137
3.	Elektroenergetyka	139
3.1.	Powiązania zewnętrzne	139
3.1.1.	Zasilanie gminy energią elektryczną średniego napięcia 15 kV	139
3.1.2.	System magistralnych linii SN 15 kV	139
3.2.	Uwarunkowania wewnętrzne	141
3.2.1.	Lokalne sieci dystrybucyjne	141
4.	Telekomunikacja.....	142

I. INFORMACJE WPROWADZAJĄCE

1. Informacje formalno-prawne

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Skórzec zostało wykonane w Biurze Usługowym "ANIHAL" Sp. z o.o. w Siedlcach na podstawie:

- uchwały Nr XXXI/215/10 Rady Gminy w Skórcu z dnia 23 kwietnia 2010r. o przystąpieniu do opracowania zmiany "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Skórzec",
- umowy o dzieło z dnia 16.11.2010 r. zawartej pomiędzy Gminą Skórzec a Biurem Usługowym " ANIHAL" Sp. z o.o. w Siedlcach.

Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Skórzec została opracowana przez Studio Planistyczne Karol Zalewski z siedzibą w Siedlcach na podstawie umowy o dzieło z dnia 16.07.2020 r. zawartej między Gminą Skórzec a Studiem Planistycznym Karol Zalewski w Siedlcach, w związku z uchwałą nr XXI/168/20 Rady Gminy Skórzec z dnia 04.06.2020 r.

2. Obszar opracowania

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Skórzec zostało opracowane w granicach administracyjnych z uwzględnieniem obszarów sąsiednich niezbędnych do analizy powiązań zewnętrznych gminy.

Zmianę Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Skórzec sporządzono dla działek o numerach ewidencyjnych: 757/2, 758/1, 759/1 położonych we wsi Czerniejew; 378/17, 378/19 znajdujących się na terenie wsi Dąbrówka-Ług; 440, 441/1, 441/2, 442/1, 442/9, 442/10, 444, 445/1, 445/2, 446/2, 446/3, 446/8, 447/3, 447/4, 447/5, 447/6, 447/11, 443 zlokalizowanych we wsi Dąbrówka-Stany, 188/1, 188/2 leżących na terenie wsi Gołąbek; 518/32 należącej do wsi Skórzec; 203, 204, 205, 207, 208 położonych we wsi Wólka Kobyła z uwzględnieniem obszaru całej gminy w zakresie uwarunkowań kulturowych, przyrodniczych i społecznych.

3. Podstawa prawna

Zgodnie z art. 9 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t. j. Dz. U. z 2012r poz. 647), studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jest dokumentem, w którym określona jest polityka przestrzenna gminy, w tym lokalne zasady zagospodarowania przestrzennego. Studium sporządza się dla obszaru w granicach administracyjnych gminy. Studium nie jest aktem prawa miejscowego, ale ustalenia studium są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu planów miejscowych.

Zakres studium w części tekstowej i graficznej określa rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. z 2004 r. Nr 118, poz. 1233).

Niniejszy dokument planistyczny stanowi opracowanie ujednolicone, które w stosunku do studium uchwalonego uchwałą Nr XXIV/150 Rady Gminy w Skórcu z dnia 21 kwietnia 1997r. uwzględnia:

- zmiany uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego, które nastąpiły po uchwaleniu ww. studium, zarówno o charakterze lokalnym, jak i wynikające z zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych określonych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego,
- zmiany ustaleń co do kierunków, wskaźników, zasad rozwoju zagospodarowania przestrzennego gminy Skórzec,
- zmiany zakresu i formy studium wynikające z wejścia w życie ustawy z dnia 27 marca

2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,

- przepisów odrębnych, które weszły w życie od czasu uchwalenia Studium tj. od 1998 r., które istotny sposób wpływają na ustalenia studium,
- wniosków, które zostały złożone do studium,

W związku z tym, że zmiany wymagają wprowadzenia ich w wielu rozdziałach a także dodania nowych rozdziałów w tekście studium nie wprowadza się wyróżnienia tych zmian.

Zmianę studium gminy sporządzono na podstawie art. 9 ustawy o Planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t. j. Dz.U. 2021 poz. 741 ze zm.). Zawartość niniejszego dokumentu stanowi tekst ujednolicony studium przyjętego przez Radę Gminy Skórzec w dniu 26.03.2013 r. uchwałą nr XX/165/13.

4. Dokumentacja Studium

Całość dokumentacji obejmuje:

1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Skórzec – część uchwalana przez Radę Gminy składająca się z:
  - 1) tekstu studium stanowiącego załącznik nr 1 do uchwały nr XX/165/13 Rady Gminy w Skórcu z dnia 26 marca 2013 r. obejmującego dwie części:
    - część I uwarunkowania,
    - część II kierunki zagospodarowania przestrzennego,
  - 2) części graficznej studium obejmującej:
    - rysunek w skali 1:25000 pt. "Uwarunkowania" stanowiący załącznik nr 2 do uchwały nr XX/165/13 Rady Gminy w Skórcu z dnia 26 marca 2013 r.
    - rysunek w skali 1:25000 pt. „Kierunki zagospodarowania przestrzennego” stanowiący załącznik nr 3 do uchwały nr XX/165/13 Rady Gminy w Skórcu z dnia 26 marca 2013 r.
2. Prognoza oddziaływania na środowisko ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Skórzec nie podlegająca uchwaleniu, składająca się z:
  - części tekstowej,
  - części graficznej – rysunek w skali 1:25000.

Przed przystąpieniem do opracowania Studium zostały sporządzone następujące opracowania:

1. ekofizjografia podstawowa gmina Skórzec – 2010 r.
2. aktualizacja inwentaryzacji urbanistycznej wykonana w 2010 r.
3. *Aktualizacja – Aneks 1 do ekofizjografii podstawowej gminy Skórzec – 2010 r.*

II. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE SKÓRZEC

Gmina Skórzec jest położona w południowo wschodniej części województwa mazowieckiego, w powiecie siedleckim. Obszar gminy wynosi 118,91 km². W skład gminy Skórzec wchodzi 21 miejscowości. Liczba ludności gminy, wg stanu na dzień 31.12.2009 r. wynosiła 7289 osób. Gmina należy do średnio zaludnionych obszarów wiejskich w województwie mazowieckim. Na 1 km² przypadało 61 osób (w województwie mazowieckim 144 osoby). Gmina Skórzec graniczy z pięcioma gminami: Wodynie, Domanice, Wiśniew, Siedlce i Kotuń.

Do dnia 31.12.2020 roku liczba ludności wzrosła do 7 914. Zwiększyła się również gęstość zaludnienia i wynosiła 66 os./1 km² i jest większa niż gęstość zaludnienia w powiecie siedleckim – 51 os./1 km² podczas gdy w województwie mazowieckim gęstość zaludnienia na koniec 2020 roku osiągnęła 153 os./1 km².

Siedziba władz administracyjnych mieści się w ośrodku gminnym w miejscowości Skórzec, położonym centralnie w obszarze gminy. Miejscowość gminna znajduje się w odległości 12 km od miasta Siedlce.

III. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOTYCHCZASOWEGO PRZEZNACZENIA, ZAGOSPODAROWANIA I UZBROJENIA OBSZARU GMINY

1. Dokumenty planistyczne

Gmina Skórzec posiada uchwalone uchwałą nr ~~XXIV/150/97~~ XX/165/13 Rady Gminy w Skórcu z dnia ~~21 kwietnia 1997~~ 26.03.2013 r. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz trzy obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmujące:

- znaczną część miejscowości Skórzec i Dąbrówka Ług – uchwała Nr XV/67/04 Rady Gminy w Skórcu z dnia 20 lutego 2004 r.;
- część miejscowości Skórzec – teren zabudowy jednorodzinnej uchwała Nr XXIX/173/97

Rady Gminy w Skórcu z dnia 18 grudnia 1997 r. (Dziennik Urz. Woj. Siedleckiego Nr 5, poz. 19 z dnia 06.02.1998 r.);

- część miejscowości Żebrak i Trzciniac – teren kurników uchwała Nr XXV/158/97 Rady Gminy w Skórcu z dnia 07.07.1997 r. (Dziennik Urz. Woj. Siedleckiego Nr 19, poz. 425 z dnia 15.09.1997 r.)

opracowane zgodnie z ustawą z dnia 7 lipca 1994 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Od momentu uchwalenia studium z 2013 r. na obszarze gminy zostało sporządzone pięć miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego:

dla inwestycji celu publicznego pn. „Budowa napowietrznej linii 400 kV Miłosna – Siedlce Ujżranów” w części miejscowości : Gołąbek, Dąbrówka – Ług, Skórzec, Dąbrówka – Stany, Nowaki - uchwała nr XXV/201/13 Rady Gminy w Skórcu z dnia 29 listopada 2013 r. (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z 2014 r. poz. 195);

dla inwestycji celu publicznego pn. „Budowa napowietrznej linii 400 kV Miłosna – Siedlce Ujżranów” w części miejscowości Gołąbek - uchwała Nr V/29/15 Rady Gminy w Skórcu z dnia 23 lutego 2015 r. (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z 2015 r. poz. 4836);

dla miejscowości Żelków - uchwała nr XLVII/328/18 Rady Gminy w Skórcu z dnia 15 listopada 2018 r. (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z 2019 r. poz. 708);

dla miejscowości Teodorów - uchwała nr XLVII/329/18 Rady Gminy w Skórcu z dnia 15 listopada 2018 r. (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z 2019 r. poz. 709).

Na obszarze gminy opracowywane są dwa miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego: części wsi Teodorów, oraz części wsi Trzciniac i Żebrak.

W związku z tym, prawie cały obszar gminy nie posiada obowiązującego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

2. Dotychczasowe przeznaczenie i zagospodarowanie obszaru gminy określone w dokumentach planistycznych

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Skórzec z 1997 r., zakładało, że podstawą polityki przestrzennej i głównym celem gminy będzie ekorozwój, tj. rozwój gospodarczy bez niszczenia walorów i zasobów przyrody.

Ww. studium zakładało, że realizacja celu głównego będzie odbywała się poprzez:

- zwiększanie zasobów wody poprzez tworzenie zbiorników retencyjnych,
- powiększanie lesistości,

- ekologizacji rolnictwa, głównie na terenach przyległych do doliny rzeki Kostrzyń.

W strukturze przestrzennej gminy wyróżniono następujące obszary funkcjonalne:

L	obszary leśne
R1	obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej wyłączone z zabudowy
R2	obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej o największych walorach produkcyjnych
R3	obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej o niższej jakości
MR	obszary zabudowy mieszkaniowo-siedliskowej
M	obszary zabudowy mieszkaniowej
ZR	obszary zabudowy letniskowej
PT	obszary zabudowy produkcyjno-technicznej
PE	obszary powierzchniowej eksploatacji surowców.

Dla ww. obszarów została określona polityka przestrzenna oraz zasady zagospodarowania.

3. Stan ładu przestrzennego gminy Skórzec

Gmina Skórzec jest gminą rolniczą. Sieć osadniczą gminy tworzy 21 wsi. Główną miejscowością gminy jest Skórzec, który jest położony centralnie w stosunku do pozostałych wsi. Ze względu na położenie blisko m. Siedlce w miejscowościach Żelków i Teodorów znacznie rozwinęły się funkcje pozarolnicze: usługi i zabudowa jednorodzinna. W pozostałych miejscowościach dominuje zabudowa zagrodowa. Zabudowa ma charakter pasmowy i jest zlokalizowana głównie wzdłuż dróg. Większość wsi jest dobrze powiązana z centralnie położoną miejscowością gminną. Najważniejszą rolę w powiązaniach komunikacyjnych pomiędzy miejscowością Skórzec a pozostałymi wsiami odgrywa droga wojewódzka nr 803 Siedlce – Stoczek Łukowski oraz drogi powiatowe.

Południowa część gminy znajduje się w obszarze Natura 2000 Dolina Kostrzynia PLB140009 – obszar specjalnej ochrony ptaków.

Niewielki fragment północnej części gminy jest położony w Siedlecko-Węgrowskim Obszarze Chronionego Krajobrazu.

Gospodarka przestrzenna jest prowadzona w oparciu o decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu i decyzje celu publicznego. Jest to narzędzie, które sprawnie pozwalało, w przypadku braku planu miejscowego, zarządzać przestrzenią gminy. Decyzje te były przestrzennie rozproszone po obszarze całej gminy i dotyczyły między innymi: budowy lub rozbudowy domów jednorodzinnych i letniskowych, budowy budynków mieszkalnych, gospodarczych i inwentarskich w zabudowie zagrodowej, usług i działalności gospodarczej oraz gospodarstw specjalistycznych, takich jak kurniki i pieczarkarnie.

~~Zgodnie z zadaniami rządowymi na obszarze gminy mają być zlokalizowane dwie~~

~~inwestycje o znaczeniu ponadlokalnym są to autostrada A 2 – fragment przebiegający przez północną część gminy. oraz linia elektroenergetyczna 400 kV, przebiegająca przez cały północny obszar gminy. Wg projektu budowy tej linii zgłoszonej przez wykonawcę, kolizyjny przebieg znajduje się w miejscowości Żelków (istniejąca intensywna zabudowa mieszkaniowa).~~

Zgodnie z rządowymi strategiami i programami przez obszar gminy Skórzec przy granicy z gminą Siedlce we wsi Dąbrówka Wylazy przebiega fragment projektowanej autostrady A2.

Wg uchwały nr 22/18 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z 19 grudnia 2018 r. w sprawie Planu zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z 2018 r. poz. 13180) na obszarze gminy Skórzec planowana jest inwestycja o znaczeniu ponadlokalnym pod nazwą Przebudowa drogi woj. nr 803 na odc. od km 13+124 do km 20+826 Skórzec - Ruda Wolińska – poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego – na terenie gminy od granicy z gminą Wodynie do miejscowości Skórzec.

IV. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŚRODOWISKA, W TYM STANU ROLNICZEJ I LESNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ, WIELKOŚCI I JAKOŚCI ZASOÓW WODNYCH ORAZ WYMOGÓW OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZYRODY I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

1. Położenie geograficzne i administracyjne

Gmina Skórzec, według regionalizacji fizycznogeograficznej J. Kondrackiego położona jest w makroregionie Nizina Południowopodlaska, mezoregionach: Wysoczyzna Siedlecka (przeważająca część gminy), Obniżenie Węgrowskie, Wysoczyzna Żelechowska (rejon Trzcianca oraz południowa część wsi Żebrak).

Na Wysoczyźnie Siedleckiej położona jest północna i środkowa część gminy. Jest to strefa moren czołowych stadiału Warty zlodowacenia środkowopolskiego.

Obniżenie Węgrowskie obejmuje południową część gminy - obszar doliny rzeki Kostrzyń i jej dopływów.

W granicach Wysoczyzny Żelechowskiej leży niewielka część obszaru gminy w rejonie Trzcianca oraz na południe od wsi Żebrak. Wysoczyzna Żelechowska jest położona na zewnątrz zasięgu stadiału Warty zlodowacenia środkowopolskiego. Jej powierzchnia jest falista.

Administracyjnie gmina Skórzec leży we wschodniej części województwa mazowieckiego, w powiecie siedleckim, na południowy zachód od ośrodka powiatowego, tj. m. Siedlce. Od północnego-zachodu graniczy z gminą Kotuń, od północnego-wschodu z gminą Siedlce, od wschodu z gminą Wiśniew, od południowego-wschodu z gminą Domanice, a od południowego-zachodu – z gminą Wodynie. Powierzchnia gminy wynosi 119 km² i stanowi 7,42% powierzchni powiatu. Obejmuje ona grunty 21 wsi: Boroszków, Czerniejew, Dąbrówka Niwka, Dąbrówka Ług, Dąbrówka Stany, Dąbrówka Wyłazy (sołectwa Dąbrówka Wyłazy I i Dąbrówka Wyłazy II), Dobrzanów, Drupia, Gołąbek, Grala Dąbrowizna, Kłódzie, Nowaki, Ozorów, Skarżyn, Skorzec, Stara Dąbrówka, Teodorów, Trzciniec, Wolka Kobyła, Żebrak, Żelków (sołectwa Żelków I i Żelków II), zamieszkałych przez około 7200 osób. Miejscowość gminna – Skorzec leży w centralnej części gminy i jest oddalona 12 km od ośrodka powiatowego i 95 km od Warszawy.

Miejscowość powiatowa Siedlce jest najbliższym położonym ośrodkiem usługowo-administracyjnym.

Użytki rolne zajmują 80% powierzchni gminy, lasy – 15%.

2. Charakterystyka stanu środowiska przyrodniczego

2.1. Budowa geologiczna, surowce naturalne

Obszar gminy Skorzec położony jest w obrębie dużej jednostki strukturalnej – platformy wschodnioeuropejskiej i jednej z jej jednostek wtórnych – dosyć płytkiego obniżenia podlaskiego o kierunku równoleżnikowym. Na starym podłożu krystalicznym zalega pokrywa osadowa.

Podłoże archaiczno-proterozoiczne tworzą granitoidy oraz sfaldowane i zmetamorfizowane skały krystaliczne (gnejsy, łupki krystaliczne, amfibolity porzebijane intruzjami skał magmowych głębinowych (gabra, sjenity, granitoidy) i wulkanicznych (bazalty). Pokrywę tworzą skały górnego prekambriu, starszego paleozoiku, permu, jury, kredy, trzeciorzędu i czwartorzędu. Grubość pokrywy wypełniającej obniżenie podłoża wynosi od 1000 do 4000 m. Utwory kredy reprezentowane są przez margle, wapienie, kredę piszącą i piaski. Wyżej zalegają osady trzeciorzędowe reprezentowane przez oligoceńskie piaski glaukonitowe z wkładkami ilów, miocenijskie ropy i piaski z wkładkami węgla brunatnego, pliocenijskie ropy pstry i mułki z przewarstwieniami drobnych piasków. Czwartorzęd pozostawił osady trzech zlodowaceń: podlaskiego, południowopolskiego i środkowopolskiego.

Niemal cały obszar gminy znalazł się w zasięgu stadiału Warty zlodowacenia środkowopolskiego. Z tego okresu pochodzą zwarte powierzchnie glin zwałowych

w północnej części gminy, a w południowo-zachodniej jej części, na południe od wsi Drupia oraz południowej - na północny-wschód od Trzcínca, występują ostańce moreny czołowej zbudowane z piasków ze żwirem i głazikami. W zachodniej części gminy, w rejonie kolonii Dąbrówka Stany występują ozy zbudowane z piasków przewarstwionych piaskami ze żwirem. W okresie topnienia lodowca powstawały pola piasków sandrowych, niekiedy ze znaczną domieszką żwirów, o lekko falistej powierzchni. Występują one na południe od wsi Wolka Kobyla, na północ od wsi Drupia, na południowy wschód od Dąbrówki Ług, na południe od wsi Dąbrówka Stany. Także efektem topnienia lodowca było powstanie zagłębień powytopiskowych w południowej części gminy, które są wykorzystywane wspólnie przez rzekę Kostrzyn i jej dopływy. W okresie zlodowacenia bałtyckiego, które nie dotarło na omawiany teren, w warunkach peryglacialnych, następowała denudacja wysoczyzny i pagórów moreny czołowej, wypełnianie materiałem denudacyjnym obniżen powytopiskowych.

W holocenie następowały procesy eoliczne, w wyniku których powstały wydmy w rejonie Dobrzanowa, na południe od wsi Dąbrówka Stany, na południe od wsi Grala i na południowo-zachód od Dąbrówki Ług. W dolinach rzecznych i obniżeniach terenu następowała akumulacja osadów rzecznych, namulów i torfów. Utwory aluwialne występują we wszystkich dolinach, utwory bagienne w obniżeniach terenu, torfy – w dolinie Kostrzynia.

2.2. Rzeźba terenu

Rzeźba terenu gminy Skorzec jest mało zróżnicowana. Wysokości bezwzględne wahają się w granicach od 145 m n.p.m. w dolinie Kostrzynia, w południowo-zachodniej części gminy, do 175 - 180 m n.p.m. na południe od wsi Dąbrówka Stany, na północny-wschód od Trzcínca i na wschód od Żelkowa.

Północną i znaczny obszar środkowej części gminy zajmuje wysoczyzna lodowcowa o monotonnym krajobrazie, miejscami lekko falista. Wysokości względne wynoszą do 5 m, spadki terenu – 5%, miejscami -10%. Wysoczyzna opada wyraźną, dobrze widoczną w terenie krawędzią, ku dolinie Kostrzynia, na północ od wsi Trzcinię oraz na południowo-zachód od wsi Dąbrówka Stany. Wysokości względne krawędzi doliny wynoszą do 15 m, a spadki ponad 15 %.

Dolina Kostrzynia, zajmująca południową i południowo-zachodnią część gminy, łączy rozległe zagłębienia powytopiskowe o nieregularnych formach, wyrównanym dnem i głębokościach do 2 m. Dolina, poza fragmentem o wyraźnej krawędzi, opisanym wyżej, jest słabo zaznaczona w terenie.

Wyraźnymi formami rzeźby terenu gminy są:

ostańce wzgórz morenowych na południe od wsi Drupia i na północny-wschód od Trzcianca, w południowej części gminy oraz na północny-wschód od m. Dąbrówka Wylazy, w północnej części gminy,

ozy – na północ od kolonii Kłodzie,

wydmy,

dolinki erozyjno-denudacyjne w większości rozwijające się w okresowo lub stale wykorzystywane przez odpływ doliny.

2.3. Udokumentowane złoża kopalin

Surowcem budowlanym występującym na terenie gminy Skorzec są piaski o drobnej granulacji. Złoża występują w rejonach Dąbrówka Stany, Dąbrówka Ług, Gołąbek, Ozorów, Skórzec, Teodorów i Żebrak.

~~W rejonie Skórcza występuje złożo piasków kwarcowych wykorzystywanych do produkcji cegły wapienno-piaskowej „Dąbrówka Stany” o udokumentowanych zasobach geologicznych w kat. C 1 wynoszących 144 tys. ton. Złożo było eksploatowane na potrzeby Zakładu Produkcji Materiałów Budowlanych „Silbet” w Skórczu do produkcji cegły silikatowej. Koncesja została udzielona do 31 grudnia 2010 roku. Na terenie gminy Skórzec zostały ustanowione następujące obszary górnictwa:~~

- ~~— obszar górnictwa Dąbrówka Stany ustalony został decyzją Wojewody Siedleckiego z dnia 27 lutego 1996 r., znak OSG.7512/8/94/96 (pierwsza decyzja koncesyjna z dnia 10 czerwca 1994 r.), który wpisano do rejestru obszarów górnictwa pod numerem XXXV/1/5.~~

Starosta Siedlecki ustanowił poniższe obszary górnictwa:

- ~~— koncesją RB.751/1/4/2003 z dnia 29 lipca 2003 r. dla złoża Teodorów I KN10930 kruszywa naturalne, obszar górnictwa Teodorów I, o powierzchni 6 609 m² (powierzchnia terenu górnictwa 8 721 m²), który wpisano do rejestru obszarów górnictwa dnia 18 listopada 2003 r. pod numerem 10-7/4/269,~~
- ~~— koncesją RB.751/1/1/2004 z dnia 8 marca 2004 r. dla złoża Teodorów II kruszywa naturalne, obszar górnictwa Teodorów II, o powierzchni 19 371 m² (powierzchnia terenu górnictwa 27 855 m²),~~
- ~~— koncesją RB.751-1/3/07 z dnia 19 grudnia 2007 r. dla złoża Dąbrówka Ług KN10930 kruszywa naturalne, obszar górnictwa Dąbrówka Ług, o powierzchni 19 016 m², który wpisano do rejestru obszarów górnictwa dnia 13 lutego 2008 r. pod numerem 10-7/7/498 (zmiana wpisu do rejestru),~~

~~koncesją RS.751/1/6/2002 dla złoża Teodorów, który wpisano do rejestru obszarów górniczych pod numerem 10 7/3/240a (decyzja RB.751/1/14/04/2005 z dnia 09.05.2005).~~

Wyżej wymienione obszary górnicze nie mogą być przeznaczone pod zabudowę nie związaną z eksploatacją złoża.

Ponadto Starosta Siedlecki udzielił:

~~w 2004 roku (decyzja RB.751/1/5/2004, z dnia 11 maja 2004 r.) koncesji na rozpoznanie złoża kruszywa naturalnego „Teodorów”, we wsi Teodorów, na obszarze 0,57 ha,~~

~~w 2008 roku (decyzja RB.751 1/1/08 z dnia 12 maja 2008 r.) koncesji na poszukiwanie i rozpoznanie złoża kruszywa naturalnego Dąbrówka Stany I, we wsi Dąbrówka Stany, na obszarze ok. 1,97 ha,~~

~~w 2009 roku (decyzja RŚ.751 1/5/09 z dnia 16 czerwca 2009 r.) koncesji na poszukiwanie i rozpoznawanie złoża kruszywa naturalnego „Gołąbek” we wsi Gołąbek, na obszarze 1,11 ha.~~

W 2010 r. zaproponowano (stan na dzień 4 października 2010 r.) utworzenie obszaru górniczego, o powierzchni 19 734 m², w miejscowości Żebrak (kruszywa naturalne: piasek i pospółka do robot budowlanych i drogowych).

Wg danych pochodzących z systemu MIDAS pobranych z Centralnej Bazy Danych Geologicznych (CBDG) Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego PIG-PIB (stan na dzień 2021.03.08) w granicach gminy Skórzec znajduje się 12 udokumentowanych złóż kopalin. Złoża te mają pochodzenie czwartorzędowe.

Tabela 1. Udokumentowane złoża kopalin w gminie Skórzec.

Lp.	ID złoża	Nazwa złoża	Kopalina	Stan zagospod. *	Geologiczne bilansowanie*	Przemysłowe*	Wydobycie (tys. t.) *	Nr dok.	Pow. (m ²)	Obwód
1	6103	Dąbrówka-Stany	piaski kwarcowe	Z	23,81	-	-	2042/2015	10068	513
2	13507	Dąbrówka Stany I	kruszywa naturalne	E	223	-	20	4622/2009	19781	574
3	16211	Dąbrówka Stany II	kruszywa naturalne	E	422	-	1	5112/2012	19473	727
4	19953	Dąbrówka-Stany III	kruszywa naturalne	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	5448/2020	42748	1334
5	10930	Dąbrówka-Lug	kruszywa naturalne	R	459	-	-	606/2017	19382	577
6	14178	Gołąbek	kruszywa naturalne	T	106	-	-	5220/2009	11467	554
7	17579	Ozorów	kruszywa naturalne	E	113	-	2	1958/2015	10632	522
8	18033	Skórzec	kruszywa naturalne	R	71	-	-	195/2016	4408	534
9	9256	Teodorów	kruszywa naturalne	T	25	-	-	603/2017	14763	775

10	10953	Teodorów I	kruszywa naturalne	T	31	-	-	604/2017	6609	505
11	10070	Teodorów II	kruszywa naturalne	R	399	-	-	605/2017	19371	609
12	17555	Żebrak	kruszywa naturalne	E	216	-	30	1615/2015	19728	613

Objaśnienia do tabeli: b.d. – brak danych, E – złoża eksploатовane, P – złoża o zasobach rozpoznanych wstępnie, R – złoża o zasobach rozpoznanych szczegółowo (w kat. A + B + C1, a w przypadku ropy i gazu – w kat. A + B), T – złoża zagospodarowane, eksploатовane okresowo, Z – złoża, z którego wydobyte zostało zaniechane, * - na podstawie Bilansu zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31 XII 2019 r. PIG-PIB.

2.4. Gleby

Na obszarze gminy Skorzec występują gleby wytworzone z utworów lodowcowych i wodnolodowcowych, głównie z piasków oraz gleby, których skałą macierzystą są rzeczne i bagienne utwory holoceni. Pod względem typologicznym gleby są mało zróżnicowane. Na obszarze wysoczyzn przeważają gleby pseudobielicowe oraz gleby brunatne wylugowane i kwaśne. W dolinach i obniżeniach terenu występują gleby hydrogeniczne: murszowo-mineralne oraz torfowe i murszowo-torfowe.

Pod względem składu mechanicznego gleby w gminie Skorzec są glebami piaskowymi. Zbudowane są głównie z piasków słabo gliniastych, a także piasków luźnych i piasków gliniastych lekkich.

Gleby pseudobielicowe wytworzone z piasków gliniastych lekkich występują na znacznych powierzchniach w północnej części gminy, we wsiach: Boroszków, Dąbrówka Wyłazy, Dąbrówka Stany, Stara Dąbrówka, Czerniejew, Ozorów, Skarżyn, Teodorów, Żelków. Gleby te zaliczane są do kompleksu żyniego bardzo dobrego.

Gleby brunatne wylugowane i kwaśne zbudowane z piasków gliniastych lekkich występują w rejonie wsi: Skorzec, Dąbrówka Ług, Dąbrówka Stany, Skarżyn. Gleby te zaliczane są do kompleksu żyniego dobrego.

We wschodniej, południowej i południowo-wschodniej części gminy, poza obniżeniami terenu, występują gleby pseudobielicowe i brunatne wytworzone z piasków luźnych i piasków słabogliniastych. Gleby te zaliczane są do kompleksu żyniego słabego i bardzo słabego. Ich stosunkowo rozległe płaty sąsiadują z glebami tworzącymi kompleks żyni dobry i bardzo dobry.

W dolinach i obniżeniach terenu występują gleby torfowe i murszowo-torfowe oraz gleby murszowo-mineralne. Na glebach tych zdecydowanie przeważa kompleks użytków zielonych średnich, tylko na niewielkich powierzchniach w południowo-wschodniej i południowej części gminy trwałe użytki zielone zaliczane są do kompleksu słabego i bardzo słabego.

2.5. Zasoby wodne

1. Wody powierzchniowe

Przeważająca część obszaru gminy Skórzec leży w zlewni rzeki Kostrzyń będącej lewobrzeżnym dopływem Liwca, który jest lewobrzeżnym dopływem Bugu. Tylko niewielka część wschodniego obszaru gminy należy do zlewni Muchawki, będącej także lewobrzeżnym dopływem Liwca. Muchawka wpływa do Liwca powyżej Kostrzynia.

Rzeka Kostrzyń wykorzystuje rozciągające się południkowo obniżenie terenu w południowej i południowo-zachodniej części gminy. Obniżenie to wykorzystywane jest także przez inne ciek do odprowadzania wody z wyżej położonych terenów wysoczyznowych. Lewobrzeżne dopływy Kostrzynia odprowadzają wodę również spoza terenu gminy. Ze wschodniej części gminy wody częściowo odpływają w kierunku wschodnim - do Muchawki. Tereny położone w rejonie m. Nowaki, Boroszków, Dąbrówka Niwka, Stara Dąbrówka, Dąbrówka Wyłazy, Żelków odwadniane są w kierunku Świdnicy będącej prawobrzeżnym dopływem Kostrzynia, wpływającej do Kostrzynia na terenie gminy Kotuń.

Kostrzyń jest największą rzeką przepływającą przez gminę Skórzec. Jej źródła znajdują się w okolicach wsi Domanice, poza terenem gminy Skórzec, a ujście do Liwca w okolicach wsi Polków-Daćbogi. W górnym odcinku, od źródeł do mostu kolejowego na trasie Warszawa-Siedlce w gminie Kotuń, Kostrzyń został uregulowany w czasie II wojny światowej. Poniżej, od miejscowości Oleksin, aż do ujścia do Liwca, rzeka naturalnie meandruje. Część uregulowanego koryta Kostrzynia stanowi jednocześnie granicę gminy. Średni roczny przepływ Kostrzynia w przekroju wodowskazowym Jagodne (poza terenem gminy) wynosi $2,77 \text{ m}^3/\text{s}$.

Na terenie gminy Skórzec największym dopływem Kostrzynia jest prawobrzeżny dopływ spod Gołąbka, który wpływa do Kostrzynia w km 39,76, a powierzchnia jego zlewni wynosi $36,71 \text{ km}^2$. W km 2,87 dopływ spod Gołąbka przyjmuje prawobrzeżny dopływ Skórczyk o powierzchni zlewni $15,88 \text{ km}^2$. Skórczyk często błędnie określany jest jako rów, tj. urządzenie wodne, a nie ciek z wodą płynącą. Poniżej dopływu spod Gołąbka, Kostrzyń, w km 36,76, przyjmuje lewobrzeżny dopływ z Woli Wodyńskiej, w km 34,45 lewobrzeżny dopływ z Szostka, w km 28,04 lewobrzeżny dopływ z Lipin. Wymienione lewobrzeżne dopływy Kostrzynia odwadniają teren gmin sąsiednich. W km 24,82 do Kostrzynia uchodzi prawobrzeżny dopływ z Osińskiego o powierzchni zlewni $16,69 \text{ km}^2$, odwadniający południowy fragment terenu gminy Skórzec.

Dolina Kostrzynia jest zmeliorowana, z liczną siecią rowów. Rzeka Kostrzyń stanowi wody płynące istotne dla rolnictwa i prawa właścicielskie w imieniu Skarbu Państwa

w stosunku do jej wód wykonuje Marszałek Województwa Mazowieckiego, poprzez wojewódzki zarząd melioracji i urządzeń wodnych. W zarządzie marszałka województwa znajdują się także pozostałe cieki na terenie gminy Skórzec.

Na terenie gminy znajdują się nieliczne bezodpływowe zbiorniki wodne (oczka wodne) częściowo poddane rekultywacji i pogłębieniu.

We wsi Dobrzanów znajduje się kompleks stawów rybnych o powierzchni około 2 ha. Ponadto na terenie gminy występują niewielkie pojedyncze stawy.

2. Wody podziemne

Wg Atlasu Hydrogeologicznego Polski (pod. red. B. Paczyńskiego – Warszawa 1993) gmina Skórzec położona jest w obrębie makroregionu północno-wschodniego, regionu I – mazowieckiego, rejonu I_A – mazowiecko-podlaskiego. W regionie tym użytkowe poziomy wodonośne występują w utworach kredy, trzeciorzędu i czwartorzędu. Dolne piętro hydrostrukturalne reprezentują poziomy trzeciorzędowe (mioceni i oligoceni), zaś górne piętro tworzą powszechne i najczęściej użytkowane poziomy systemy czwartorzędowe.

Poziom trzeciorzędowy na tym terenie stanowi fragment jednego z głównych zbiorników wód podziemnych – GZWP nr 215 subniecka warszawska. Utworami wodonośnymi są oligoceni piaski glaukonitowe występujące na głębokości średnio 180 m ppt. W tej części zbiornika GZWP nr 215 wprowadzono wysoką ochronę (OWO) z uwagi na dobrą izolację poziomu z wodami o dobrej i trwałej jakości, ale o ograniczonych zasobach.

Na terenie gminy studnie ujmujące głębsze wody czwartorzędowe zlokalizowano we wsiach:

- Dąbrówka Niwka – głębokość 25,6 m, wydajność 13 m³/h
- Dąbrówka Ług - głębokość 29 m, wydajność 15 m³/h
- Skórzec - głębokość 45 m, wydajność 7 m³/h
- Teodorów - głębokość 39 m, wydajność 18 m³/h
- Trzciniec - głębokość 33 m, wydajność 40 m³/h.
- Czerniejew – wydajność 80 m³/h

Wykorzystywane do indywidualnego zaopatrzenia w wodę studnie kopane nie przekraczają głębokości 20 m.

Z dwóch studni głębinowych w Teodorowie, o zatwierdzonych zasobach eksploatacyjnych 18m³/h (Q śr. d = 82 m³/d), prowadzony jest pobór wód podziemnych dla potrzeb wodociągu wiejskiego „Teodorów”.

Z dwóch studni głębinowych w miejscowości Grała Dąbrowizna, o zatwierdzonych zasobach eksploatacyjnych 45 m³/h (Q śr. d = 306 m³/d, q max. h = 42 m³/h) prowadzony jest

pobór wód podziemnych dla potrzeb wodociągu grupowego (wcześniej pobór dla potrzeb ww. wodociągu prowadzono z jednej studni głębinowej).

Pobór wód podziemnych dla potrzeb wodociągu grupowego „Czerniejew” prowadzony jest z jednej studni głębinowej w miejscowości Czerniejew, o zatwierdzonych zasobach eksploatacyjnych 80 m³/h, przy depresji zwierciadła wody $s = 5.9$ m ($Q_{\text{śr. d}} = 1210$ m³/d, $q_{\text{max.h}} = 80$ m³/h).

Zaprzestano poboru wód podziemnych z trzech studni głębinowych dla potrzeb wodociągu wiejskiego Dąbrówka Ług w ilości $Q_{\text{max. d}} = 650$ m³/d, $q_{\text{max. h}} = 51$ m³/h (decyzją starosty siedleckiego z dnia 6 stycznia 2009 r., znak: RŚ.6223/21/08, nałożono obowiązek trwałego odłączenia i zabezpieczenia studni). Studnie zostały wyłączone z eksploatacji ze względu na pogorszenie się jakości wody (woda dostarczana jest z Czerniejewa).

Wody pierwszego poziomu wodonośnego, występujące w utworach czwartorzędowych, stwierdza się na różnych głębokościach. Głębokości te są uzależnione od ukształtowania terenu oraz od występowania i głębokości zalegania utworów nieprzepuszczalnych.

Na obszarach wysoczyznowych, zwierciadło pierwszego poziomu wodonośnego występuje na różnych głębokościach i jest zależne od wyniesienia ponad okoliczne dna dolin oraz układu warstw nieprzepuszczalnych. W północnej i środkowej części gminy poziom ten zalega na głębokości poniżej 3 m ppt.

Występowanie bagien, mokradeł i torfowisk wiąże się z płytkim zaleganiem wód gruntowych. Spotykamy je w obrębie dolin i innych obniżen terenu. Niezbyt głęboko wcięte koryta rzek oraz niewielkie nachylenie terenu w dolinach powodują słabe drenowanie gruntu.

Zwierciadło wód pierwszego poziomu wodonośnego na obszarach dolin, obniżen i zagłębien bezodpływowych, występuje na głębokości zazwyczaj do 1 metra od powierzchni terenu. Jest ono zasilane głównie przez opady atmosferyczne oraz zależy od stanu wód w ciekach i rowach melioracyjnych.

W dolinach rzecznych i w obniżeniach terenu pierwszy poziom wodonośny jest pozbawiony izolacji. Na części obszarów wysoczyznowych poziom wodonośny jest słabo izolowany. Wody poziomu czwartorzędowego, które nie są izolowane lub słabo izolowane warstwą trudno przepuszczalną o niewielkiej miąższości, narażone są na zanieczyszczenia pochodzenia rolniczego i komunalnego, co powoduje ich skażenie bakteriologiczne i chemiczne.

Tereny bez izolacji i ze słabą izolacją poziomu wodonośnego oznaczono na mapie nr 2 jako „tereny o słabej izolacji I użytkowego poziomu wodonośnego”.

Wody wierzchówkowe, na głębokości do 2 metrów, mogą występować na wschód od

Czerniejewa oraz we wsi Dąbrówka Stany, na wschód od m. Dąbrówka Ług, w rejonie Skarżyna w zachodniej części gminy, na zachód od Trzcince, na południe od wsi Dobrzanów.

2.6. Klimat

Gmina Skórzec, zgodnie z regionalizacją klimatyczną W. Okołowicza, położona jest w regionie Mazowiecko-Podlaskim. Region ten wykazuje cechy charakterystyczne dla ostrego klimatu kontynentalnego. Klimat tego regionu charakteryzuje się dużymi rocznymi amplitudami temperatury powietrza, krótką, późną wiosną, stosunkowo długim i ciepłym latem oraz długą i chłodną zimą z trwałą pokrywą śnieżną.

Zgodnie z wynikami wieloletnich obserwacji meteorologicznych, średnia roczna temperatura powietrza na obszarze gminy wynosi około 7,4° C. Najcieplejszym miesiącem jest lipiec, ze średnią temperaturą 17,6 - 18,2°C. Najzimniejszy jest styczeń, którego średnia temperatura wynosi -4,3 - -4,9°C. Średnio w roku jest 131 dni z przymrozkami.

Coraz częściej przymrozki odnotowuje się w maju i wrześniu. Dni mroźnych – z temperaturą poniżej 0°C jest 52, natomiast dni o temperaturze poniżej -10°C jest 36. Liczba dni z pokrywą śnieżną wynosi 110. Okres wegetacyjny trwa 210 dni.

Średnia roczna wilgotność względna powietrza wynosi 80%. Największa wilgotność występuje od listopada do marca z maksimum przypadającym na grudzień (89%). Najniższa jest wiosną i latem - w maju osiąga wartość 73%. Średnia roczna wartość zachmurzenia jest nieco niższa dla przeciętnej w kraju i wynosi 6,8 stopnia pokrycia nieba. Największe zachmurzenie przypada na listopad i wynosi 8,4, a najmniejsze występuje w czerwcu i wrześniu (5,5 stopnia pokrycia nieba).

Średnia roczna wysokość opadów atmosferycznych jest niska i wynosi 553 mm. Najniższe opady notuje się w okresie od stycznia do kwietnia, kiedy wynoszą około 30 mm miesięcznie. Maksimum opadów przypada na lipiec, kiedy średnia miesięczna wynosi 80 mm.

Na obszarze gminy przeważają wiatry zachodnie. Około 15% wiatrów pochodzi z tego kierunku. Częste są także wiatry południowo-zachodnie i północno-zachodnie. Najrzadziej notowane są wiatry z kierunku północno-wschodniego. Średnia roczna prędkość wiatru wynosi 3,0 m/sek. Wiatry silne i bardzo silne występują rzadko i pochodzą z kierunku zachodniego.

Zróznicowanie przestrzenne warunków klimatycznych ściśle związane jest z ukształtowaniem terenu. W dolinach i obniżeniach terenu tworzą się zastoiska powietrza chłodnego i wilgotnego, częściej występują tu mgły. Lepsze warunki termiczno-wilgotnościowe panują na południowo- wschodnich stokach wzgórz. Miejsca te są też lepiej przewietrzane.

3. Rolnicza przestrzeń produkcyjna i użytki rolne klas I-III

— Rolnictwo w gminie pełni ważną rolę wśród źródeł utrzymania ludności. Powierzchnia użytków rolnych¹ wynosi 9285 ha. W strukturze użytków rolnych 74,4% zajmują grunty orne, 25,3% trwałe użytki zielone i 0,3% sady.

— W Powszechnym Spisie Rolniczym z 2002 roku odnotowano w gminie 1336 ha ugorów i odłogów (22,6% ogólnej powierzchni gruntów orných). Również 618 ha łąk i pastwisk (28,9% ogólnej ich ilości) nie było użytkowane. Brak jest aktualnych danych statystycznych w tym zakresie. Można jedynie domniemywać, że po wprowadzeniu systemu dopłat do produkcji rolnej sytuacja uległa pewnej poprawie ale skala problemu pozostaje bardzo duża. Grunty orne nie użytkowane rolniczo powinny być zalesiane.

— Wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej według IUNG w Puławach wynosi dla gminy 47,6 pkt i należy do najniższych w województwie mazowieckim (66 pkt).

— Struktura gruntów według klas bonitacyjnych potwierdza ich bardzo niską jakość. Gleby klas: V, VI i VIz stanowią aż 75,8 % ogólnej powierzchni gruntów orných i 87,4% użytków zielonych. Niewielkie kompleksy gleb dobrych (kompleksy: pszenno-dobry i zbożowo-pastewny mocny) występują we wsiach:

— Gmina posiada niekorzystną strukturę obszarową indywidualnych gospodarstw rolných. Na ogólną liczbę² 1660 gospodarstw 243 stanowiły działki rolne o powierzchni do 1 ha UR, a dalsze 299 gospodarstwa 1-2 ha. W 202 gospodarstwach o powierzchni 10 ha i więcej UR koncentrowało się 35,8% ogólnego arealu użytków rolných. Na 1 gospodarstwo (pomijając działki do 1 ha UR) przypadało 5,6 ha użytków rolných, a łącznie z działkami zaledwie 4,9 ha. Produkcją roślinną zajmowało się 1197 gospodarstwa to jest 72,1% ich statystycznej ilości, a produkcją zwierzęcą zaledwie 777 (46,8%).

— W produkcji roślinnej dominuje uprawa zbóż (głównie żyto, owies, mieszanki zbożowe) i ziemniaków. W grupie roślin zbożowych bardzo mało uprawia się zboża intensywne (pszenica, jęczmień, pszenżyto). Według danych PSR z 2002 r. zboża uprawiane były na powierzchni 3905 ha, co stanowiło 85,2% powierzchni zasiewów, w tym zboża intensywne na powierzchni 570 ha, tj. 12,4% zasiewów zbóż ogółem. Powierzchnia pod ziemniakami wynosiła 498 ha, co stanowiło 10,9% ogólnej powierzchni zasiewów.

— Gmina charakteryzuje się³ średnią obsadą bydła (31,5 sztuk/100 ha UR) i stosunkowo wysoką trzody chlewnej (93,6 sztuk/100 ha UR). Na 1657 indywidualnych gospodarstw

---

¹ Dane BDR za 2005 rok

² Według PSR 2002

³ Według PSR 2002

rolnych w gminie zaledwie 577 posiadało bydło, 610 trzodę chlewną i aż 881 nie posiadało żadnych zwierząt gospodarskich.

—— Gmina należy do słabo wyposażonych w ciągniki i maszyny rolnicze. W gminie było między innymi⁴: 774 ciągników rolniczych, 42 samochodów ciężarowych, 32 kombajny zbożowe i 77 kombajnów ziemniaczanych. Na 1 ciągnik przypadało 10,5 ha użytków rolnych.

—— Reasumując można stwierdzić, że gmina Skórzec charakteryzuje się niską jakością rolniczej przestrzeni produkcyjnej i średnim poziomem produkcji rolnej. W produkcji zwierzęcej występuje relatywnie wyższa obsada trzody chlewnej.

3.1. Rolnicza przestrzeń produkcyjna

Rolnictwo w gminie pełni ważną rolę wśród źródeł utrzymania ludności. Powierzchnia użytków rolnych⁵ wynosi 9 574 ha. W strukturze użytków rolnych 75,8% zajmują grunty orne, 23,7% trwale użytki zielone i 0,5% sady.

W Powszechnym Spisie Rolniczym z 2002 roku odnotowano w gminie 1 336 ha ugorów i odlogów (22,6% ogólnej powierzchni gruntów orných). Również 618 ha łąk i pastwisk (28,9% ogólnej ich ilości) nie było użytkowane. Wg PSR z roku 2010 udział gruntów ugorowanych wynosił już tylko 3,2%. Można przypuszczać, że po wprowadzeniu systemu dopłat do produkcji rolnej sytuacja uległa poprawie. Grunty orne nie użytkowane rolniczo powinny być zalesiane.

Wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej według IUNG w Puławach wynosi dla gminy 47,6 pkt i należy do najniższych w województwie mazowieckim (66 pkt).

Struktura gruntów według klas bonitacyjnych potwierdza ich bardzo niską jakość. Grunty rolne klas: V, VI i VIz stanowią 59,8 % ogólnej powierzchni gruntów orných i 52,8% użytków zielonych.

Gmina posiada niekorzystną strukturę obszarową indywidualnych gospodarstw rolných. Na ogólną liczbę 1 075 gospodarstw – 77 to gospodarstwa o pow. do 1 ha, 545 gospodarstw posiada powierzchnię 1-5 ha, a 308 gospodarstw jest w przedziale 5-10 ha. Gospodarstw o powierzchni 10-15 ha jest 89, a liczba gospodarstw powyżej 15 ha to tylko 56.

Porównując PSR z lat 2002 i 2010 w gminie Skórzec liczba gospodarstw indywidualnych znacząco spadła z 1660 do 1075.

Średnia powierzchnia indywidualnego gospodarstwa w gminie Skórzec wynosi ok. 7 ha. Największa powierzchnia użytków rolných koncentruje się w gospodarstwach 5-10 ha – 35,4% i 1-5 ha – 27,1%. Gospodarstwa 10-15 ha stanowią 16,7%, a gospodarstwa powyżej

---

⁴ Według PSR 2002

⁵ Dane BDL GUS za 2014 rok

15 ha – 19,4%. Najmniejszą powierzchnię stanowią gospodarstwa do 1 ha – 1,5%.

Produkcją rolniczą zajmowało się 932 gospodarstwa indywidualne to jest 86,7% ich statystycznej ilości, a produkcją zwierzęcą zaledwie 515 (47,9%).

W produkcji roślinnej dominuje uprawa zbóż (głównie żyto, owies, pszenżyto ozime, mieszanki zbożowe). Znaczny udział ma również uprawa ziemniaków. W grupie roślin zbożowych bardzo mało uprawia się zbóż intensywne (pszenica, jęczmień). Według danych PSR z 2010 r. zboża uprawiane były na powierzchni 3 612,67 ha, co stanowiło 92% powierzchni zasiewów. Powierzchnia pod ziemniakami wynosiła 110,92 ha, co stanowiło 3% ogólnej powierzchni zasiewów.

Gmina charakteryzuje się niską obsadą bydła (25,3 sztuk/100 ha UR) i średnią trzody chlewnej (65,2 sztuk/100 ha UR). Na 1 075 indywidualnych gospodarstw rolnych w gminie zaledwie 287 posiadało bydło, 327 trzodę chlewną i aż 561 nie posiadało żadnych zwierząt gospodarskich. W gminie Skórzec zlokalizowane są przemysłowe ферmy drobiu. Łączna obsada drobiu kurzego w gminie w roku 2010 w PSR wynosiła 380 503 szt.

Gmina należy do słabo wyposażonych w ciągniki i maszyny rolnicze. W 2010 r. tylko 666 indywidualnych gospodarstw rolnych (62%) posiadało na stanie ciągnik. Wg danych z roku 2002 w gminie było między innymi: 774 ciągników rolniczych, 42 samochodów ciężarowych, 32 kombajny zbożowe i 77 kombajnów ziemniaczanych. Na 1 ciągnik przypadało 10,5 ha użytków rolnych.

Reasumując można stwierdzić, że gmina Skórzec charakteryzuje się niską jakością rolniczej przestrzeni produkcyjnej i średnim poziomem produkcji rolnej. W produkcji zwierzęcej dominuje hodowla drobiu.

3.2. Użytki rolne klas I-III

Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U. z 2017 r. poz. 1161) jako najcenniejsze definiuje użytki rolne klas I-III. Przeznaczenia takich gruntów na cele nierolnicze wymaga uzyskania zgody ministra właściwego do spraw rozwoju wsi. Zgoda taka nie jest wymagana, jeśli takie grunty spełniają łącznie następujące warunki:

- co najmniej połowa powierzchni każdej zwartej części gruntu zawiera się w obszarze zwartej zabudowy;
- położone są w odległości nie większej niż 50 m od granicy najbliższej działki budowlanej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2016 r. poz. 2147 i 2260 oraz z 2017 r. poz. 624 i 820);

- położone są w odległości nie większej niż 50 metrów od drogi publicznej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1440, 1920, 1948 i 2255 oraz z 2017 r. poz. 191);
- ich powierzchnia nie przekracza 0,5 ha, bez względu na to, czy stanowią jedną całość, czy stanowią kilka odrębnych części.

W gminie Skórzec nie występują użytki rolne klasy I i II. Występują grunty orne klasy RIIIa i RIIIb oraz trwałe użytki zielone (łąki i pastwiska) klas ŁIII i PsIII. Zdecydowana większość z nich występuje na terenach wysoczyznowych przede wszystkim w obrębach ewidencyjnych: Dąbrówka-Niwka, Dąbrówka-Wyłazy, Ozorów, Skarżyn i Żelków. Na terenach zaproponowanych do zmian w SUiKZP nie występują użytki rolne klas I-III.

Tabela 2. Zestawienie użytków rolnych klas I-III w gminie Skórzec.

Lp.	Użytek rolny	Oznaczenie	Powierzchnia (ha)	Udział powierzchni użytków rolnych w gminie (%)	Udział powierzchni gminy (%)
1	Łąki klasy III	ŁIII	114,98	1,3	1
2	Pastwiska klasy III	PsIII	11,46	0,1	0,1
3	Grunty orne klasy IIIa i IIIb	RIIIa i RIIIb	980,91	10,7	8,3
Użytki rolne klas I-III razem			1 107,35	11,5	9,4
Wszystkie użytki rolne w gminie			9 156	100	76,9
Całość gminy			1 1904	-	100

4. Leśna przestrzeń produkcyjna i lasy ochronne

Ogólna powierzchnia lasów w gminie Skórzec wynosi około 1750 ha, co stanowi niespełna 15 % powierzchni gminy. Jest to znacznie poniżej średniej dla województwa mazowieckiego, która wynosi 22 %.

Na terenie gminy Skórzec nie występują duże kompleksy leśne. Największe z nich zajmują powierzchnię 100–1500 ha. Występują one w północnej części gminy na gruntach wsi Dąbrówka-Wyłazy, na wschód od Skórcza, w części zachodniej w rejonie Czerniejewa oraz wzdłuż doliny Kostrzynia na jej wschodnim krańcu koło Ozorowa, Klódzia oraz w rejonie Grała Dąbrowizna. Niewielkie lasy i zadrzewienia są rozproszone na całym terenie gminy.

4.1. Lasy – Użytkowanie gruntów

Wg danych z roku 2014 pochodzących z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego dotyczących użytkowania gruntów, grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione w gminie Skórzec zajmują powierzchnię 1 962 ha, co stanowi 16,5% powierzchni gminy, z czego 1 866 ha (15,7%) to lasy (Ls), 96 ha (0,8%) to grunty

zadrzewione i zakrzewione (Lz).

Na terenach zaproponowanych do zmian w SUiKZP lasy (Ls) zlokalizowane są w miejscowości Dąbrówka-Stany i Gołąbek, a grunty zadrzewione i zakrzewione (Lz) w miejscowości Wólka Kobyła. Lasy te stanowią własność prywatną.

4.2. Lasy – Leśnictwo

Wg danych z roku 2019 pochodzących z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego dotyczących leśnictwa, lesistość gminy Skórzec wynosi 15,8% i jest na poziomie znacznie niższym od wojewódzkiego – 23,4% i krajowego – 29,6%.

Grunty leśne w gminie zajmują powierzchnię 1 880,15 ha co stanowi 15,8% powierzchni gminy. Zdecydowanie przeważają grunty leśne prywatne, których powierzchnia wynosi 1 665 ha – 88,6% gruntów leśnych. Powierzchnia leśnych gruntów publicznych wynosi 215,15 ha – 11,4%.

Powierzchnia ogólna lasów w gminie wynosi 1 877,01 ha, co stanowi 15,8% powierzchni gminy. Udział lasów prywatnych wynosi – 88,7%, natomiast publicznych – 11,3%. W lasach publicznych zdecydowanie przeważają lasy Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych, marginalny udział mają lasy w zasobie Własności Rolnej SP i lasy gminne.

Tabela 3. Zestawienia danych dotyczących gruntów leśnych i lasów w gminie Skórzec.

Lp.	Grunty leśne	Powierzchnia (ha)	Udział gruntów ogółem (%)	Udział powierzchni gminy (%)
1	Grunty leśne ogółem	1 880,15	100	15,8
2	Grunty leśne publiczne ogółem	215,15	11,4	1,8
3	Grunty leśne publiczne Skarbu Państwa	214,75	11,4	1,8
4	Grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	207,98	11,1	1,7
5	Grunty leśne prywatne	1 665	88,6	14
Lp.	Lasy	Powierzchnia (ha)	Udział lasów ogółem (%)	Udział powierzchni gminy (%)
1	Lasy ogółem	1 877,01	100	15,8
2	Lasy publiczne ogółem	212,01	11,3	1,8
3	Lasy publiczne Skarbu Państwa	211,61	11,3	1,8
4	Lasy publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	204,84	10,9	1,7
5	Lasy publiczne Skarbu Państwa w zasobie Własności Rolnej SP	2,77	0,1	0
6	Lasy publiczne gminne	0,4	0	0
7	Lasy prywatne ogółem	1 665	88,7	14

4.3. Lasy publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych

Na terenie gminy Skórzec lasy publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych znajdują się w granicach Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych

w Warszawie, Nadleśnictwo Siedlce. Prawie cała gmina znajduje się na terenie leśnictwa Siedlce. Tylko ok. 6,5 ha lasów na południe od miejscowości Trzciniec zlokalizowane jest w granicach leśnictwa Stok Wiśniewski. Lasy w zarządzie Lasów Państwowych rozproszone są na terenie całej gminy. Największe zwarte płaty znajdują się na północ i wschód od miejscowości Grala-Dąbrowizna.

W lasach państwowych na terenie gminy występuje 10 typów siedliskowych lasu. Zdecydowanie przeważają siedliska borowe, których łączny udział wynosi 77,8% powierzchni leśnej. Wśród tych siedlisk dominują bór świeży (Bśw) – 37,8% i bór mieszany świeży (BMśw) – 33,7%.

Tabela 4. Zróżnicowanie siedliskowe lasów państwowych w gminie – powierzchnia w hektarach oraz udział procentowy.

Bśw	Bw	BMśw	BMw	BMb	LMśw	LMw	LMb	Lśw	OL	Razem
79,55	0,66	71	10,67	1,86	6,82	14,38	5,73	11,02	8,97	210,66 ha
37,8	0,3	33,7	5,1	0,9	3,2	6,8	2,7	5,2	4,3	100 %

Na terenie gminy Skórzec dominują drzewostany sosnowe (So) występujące na powierzchni 164,6 ha (77,5%). Następne w kolejności drzewostany brzozowe (Brz) zajmują znacznie mniejszą powierzchnię – 28,34 ha (13,3 %). Pozostałe gatunki tj. dąb (Db i Db.S), grab (Gb), jałowiec (Jl), kruszyna (Kru) modrzew olcha (Ol), osika (Os) i świerk (Św) stanowią niewielki procent mieszczący się w granicach 0-4 % powierzchni. Razem zajmują 9,2% powierzchni.

Tabela 5. Gatunek dominujący w drzewostanach w lasach państwowych w gminie – powierzchnia w hektarach oraz udział procentowy.

BRZ	DB	DB.S	GB	JAL	KRU	OL	OS	SO	SO.B	ŚW	Razem
28,34	3,22	3,21	0,03	0,03	0,75	7,85	0,91	164,6	0,94	2,5	212,38 ha
13,3	1,5	1,5	0	0	0,4	3,7	0,4	77,5	0,4	1,2	100 %

W strukturze wiekowej dominują drzewostany w III i IV klasie wieku (41-80 lat), stanowiące łącznie 68,9 % powierzchni lasów. Pozostałą część stanowią głównie lasy młodsze. Najstarsze drzewostany mają 84-85 lat i stanowią jedynie 0,3% lasów publicznych Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych.

Tabela 6. Struktura wiekowa drzewostanów w lasach państwowych w gminie (podana w klasach wieku) – powierzchnia w hektarach oraz udział procentowy.

I (1-20)	II (21-40)	III (41-60)	IV (61-80)	V (81-100)	Razem
26,32	39,48	81,83	63,10	0,70	211,43 ha
12,4	18,7	38,7	29,8	0,3	100,00 %

4.4. Lasy ochronne

Wg Rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 sierpnia 1992 w sprawie szczegółowych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowych zasad prowadzenia w nich gospodarki leśnej (Dz.U. z 1992 r. poz. 337), na podstawie art. 15 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2020 r. poz. 6 ze zm.) za ochronne uznaje się lasy, które:

- 1) chronią glebę przed zmywaniem lub wyjałowieniem, powstrzymują usuwanie się ziemi, obrywanie się skał lub lawin;
- 2) chronią zasoby wód powierzchniowych i podziemnych, regulują stosunki hydrologiczne w zlewni oraz na obszarach wododziałów;
- 3) ograniczają powstawanie lub rozprzestrzenianie się lotnych piasków;
- 4) są trwale uszkodzone na skutek działalności przemysłu;
- 5) stanowią drzewostany nasienne lub ostoje zwierząt i stanowiska roślin podlegających ochronie gatunkowej;
- 6) mają szczególne znaczenie przyrodniczo-naukowe lub dla obronności i bezpieczeństwa Państwa;
- 7) są położone:
  - w granicach administracyjnych miast i w odległości do 10 km od granic administracyjnych miast liczących ponad 50 tys. mieszkańców,
  - w strefach ochronnych uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w rozumieniu ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (Dz. U. z 2012 r. poz. 651 i 742), w strefie górnej granicy lasów.

Na terenie gminy Skórzec występujące 2 rodzaje lasów ochronnych:

- 1) lasy wodochronne,
- 2) lasy wokół miast.

Zlokalizowane są w następujących obrębach ewidencyjnych: Dąbrówka-Wyłazy, Dąbrówka-Lug, Drupia, Gołqbek, Skórzec i Teodorów.

Tabela 7. Zestawienie lasów ochronnych w gminie Skórzec.

Lp.	Typ lasu ochronnego	Powierzchnia (ha)	Udział w powierzchni lasów w zarządzie Lasów Państwowych (%)	Udział w powierzchni lasów w gminie (%)
1	Lasy wodochronne	55,30	27,0	2,9
2	Lasy wokół miast	33,48	16,3	1,8
	Lasy ochronne ogółem	88,78	43,3	4,7
	Lasy publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	204,84	100	10,9
	Lasy w gminie ogółem	1 877,01	-	100

5. Ochrona środowiska przyrodniczego

5.1. Obszary i obiekty objęte ochroną prawną

W granicach gminy Skórzec położone są następujące obszary i obiekty chronione:

- Siedlecko-Węgrowski Obszar Chronionego Krajobrazu,
- Obszar Natura 2000 Dolina Kostrzynia PLB140009,
- 2 pomniki przyrody.

~~Siedlecko—Węgrowski Obszar Chronionego Krajobrazu utworzony został uchwałą Nr XVII/99/86 z dnia 28.10.1986 r. ówczesnej Wojewódzkiej Rady Narodowej w Siedleach, a zasady zagospodarowania określono w Rozporządzeniu Nr 17 Wojewody Mazowieckiego z dnia 15 kwietnia 2005 r. w sprawie Siedlecko-Węgrowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego Nr 91, poz. 2449).~~

~~Łączna powierzchnia Obszaru wynosi ok. 36 tys. ha.~~

~~Ponad 70 % powierzchni Obszaru użytkowana jest rolniczo, lasy zajmują 9 tys. ha i są dość mocno rozproszone, największym kompleksem jest uroczysko Ruehna.~~

~~W obszarze obowiązują między innymi następujące nakazy:~~

- ~~1) wykorzystanie lasów dla celów rekreacyjno-krajobrazowych i edukacyjnych w oparciu o wyznaczone szlaki turystyczne oraz istniejące i nowe ścieżki edukacyjno-przyrodnicze wyposażone w elementy infrastruktury turystycznej i edukacyjnej zharmonizowanej z otoczeniem;~~
- ~~2) maksymalne ograniczenie zmiany użytków zielonych na grunty orne;~~
- ~~3) ochrona zieleni wiejskiej: zadrzewień, zakrzewień, parków wiejskich oraz kształtowanie zróżnicowanego krajobrazu rolniczego poprzez ochronę istniejących oraz formowanie nowych zadrzewień śródpolnych i przydrożnych;~~
- ~~4) zachowanie śródpolnych torfowisk, zabagnień, podmokłości oraz oczek wodnych;~~
- ~~5) eliminowanie nielegalnego eksploataowania surowców mineralnych oraz rekultywacja terenów powyrobiskowych;~~

- ~~6) zachowanie i ochrona zbiorników wód powierzchniowych wraz z pasmem roślinności okalającej, poza rowami melioracyjnymi.~~

~~W obszarze obowiązują następujące zakazy:~~

- ~~1) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu obowiązujących przepisów odrębnych, z wyjątkiem przedsięwzięć służących obsłudze ruchu komunikacyjnego, turystyce oraz bezpośrednio związanych z rolnictwem i przemysłem spożywczym;~~
- ~~2) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;~~
- ~~3) wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, z wyjątkiem wydobywania piasku i żwiru na powierzchni nie przekraczającej 2 ha przy wydobyciu rocznym nie przekraczającym 20000m³, a działalność będzie prowadzona bez użycia materiałów wybuchowych;~~
- ~~— wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z bezpieczeństwem przeciwpowodziowym lub przeciwoświszkowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych;~~
- ~~— dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka;~~
- ~~— likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodnoblotnych;~~
- ~~— lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki wodnej, leśnej i rybackiej.~~

~~Granicami obszaru objęto północny skraj terenu gminy.~~

~~Pomniki przyrody~~

~~Na terenie gminy Skorzec objęto ochroną w formie pomników przyrody 2 jesiony wyniosłe. Oba położone są w zabytkowym parku wiejskim w Grali.~~

~~Ustala się konieczność zachowania 15m strefy ochronnej wokół pomników przyrody wykluczającej wszelkie zainwestowanie. Zakazuje się:~~

- ~~• wycinania i uszkodzania drzew;~~
- ~~• umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków;~~

- ~~zanieczyszczania terenu i rozpalania ognia w pobliżu drzew,~~
- ~~budowy urządzeń technicznych i telekomunikacyjnych w pobliżu drzew.~~

~~Obszar specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 – Dolina Kostrzyń (kod obszaru PLB 140009)~~

~~Część doliny rzeki Kostrzyń na terenie gminy Skorzec objęta została Europejską Siecią Ekologiczną Natura 2000. Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 jest systemem ochrony zagrożonych składników różnorodności biologicznej kontynentu europejskiego, wdrażanym od 1992 r. w sposób spójny pod względem metodycznym i organizacyjnym na terytorium wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej.~~

~~Podstawą prawną tworzenia sieci Natura 2000 jest dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 roku w sprawie ochrony dzikich ptaków i dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, które zostały transponowane do polskiego prawa, głównie do ustawy z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody.~~

~~Sieć Natura 2000 tworzą dwa typy obszarów:~~

- ~~obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO)~~
- ~~specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO).~~

~~Część gminy Skorzec zakwalifikowano do obszaru Natura 2000 o nazwie Dolina Kostrzyń PLB 140009.~~

~~Obszar chroniony Natura 2000 Dolina Kostrzyń PLB 140009 utworzony został na podstawie Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. U. Nr 229, poz. 2313).~~

~~Ze względu na wysokie walory ornitologiczne, jest chroniony na podstawie Dyrektywy Ptasiej Unii Europejskiej.~~

~~Ostoja obejmuje dolinę rzeki Kostrzyń wraz z łąkami, mokradłami i kompleksami stawów rybnych, oraz otaczające ją lasy łęgowe, olsy i zespoły zarośli. Obszar jest ekstensywnie użytkowany rolniczo i otaczają go w większości pola uprawne.~~

5.1.1. Siedlecko-Węgrowski Obszar Chronionego Krajobrazu

Siedlecko-Węgrowski Obszar Chronionego Krajobrazu został utworzony Uchwałą Nr XVII/99/86 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Siedlcach z dnia 28 października 1 986 roku w sprawie obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. z 1986 r. Nr 11, poz. 130).

Siedlecko-Węgrowski Obszar Chronionego Krajobrazu obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze

względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych. Całkowita powierzchnia obszaru wynosi 34 696,63 ha. Ponad 70 % powierzchni Obszaru użytkowana jest rolniczo, lasy zajmują 9 tys. ha i są dość mocno rozproszone, największym kompleksem jest uroczysko Ruchna.

W granicach Obszaru znajduje się północna część gminy, która znajduje się na północ od drogi przebiegającej przez miejscowości: Stara Dąbrówka, Dąbrówka-Wyłazy i Żelków. Łącznie jest to teren o powierzchni 421,56 ha, co stanowi 3,54% gminy.

Aktualnie obowiązującym dla obszaru aktem prawnym jest Uchwała nr 137/18 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 18 września 2018 r. w sprawie Siedlecko-Węgrowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Maz. z 2018 r. poz. 9054).

Wyżej wymieniona uchwała określa ustalenia dotyczące czynnej ochrony ekosystemów leśnych, nieleśnych ekosystemów lądowych i ekosystemów wodnych oraz wprowadza następujące zakazy:

- 1) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2017 r. poz. 1405, 1566 i 1999 oraz z 2018 r. poz. 810, 1089 i 1479);
- 2) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
- 3) wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu;
- 4) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym, przeciwpowodziowym lub przeciwsuwiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych;
- 5) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka;

- 6) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych;
- 7) budowania nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości od 20 do 100 m (zgodnie z załącznikami do uchwały) od:
- a) linii brzegów rzek, jezior i innych naturalnych zbiorników wodnych,
  - b) zasięgu lustra wody w sztucznych zbiornikach wodnych usytuowanych na wodach płynących przy normalnym poziomie piętrzenia określonym w pozwoleniu wodnoprawnym, o którym mowa w art. 389 pkt 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne (Dz. U. poz. 1566 i 2180 oraz z 2018 r. poz. 650, 710 i 1479)
- z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej.

Zakaz 1) nie dotyczy przedsięwzięć służących obsłudze ruchu komunikacyjnego, turystyce oraz przedsięwzięć bezpośrednio związanych z rolnictwem i przemysłem spożywczym.

Zakaz 2) nie dotyczy:

- a) tworzących zadrzewienia śródpolne:
  - krzewów rosnących w skupisku o powierzchni do 25 m²,
  - drzew, których obwód pnia na wysokości 130 cm nie przekracza 30 cm
  - których usunięcie jest konieczne w celu przywrócenia gruntów nieużytkowanych do użytkowania rolniczego;
- b) drzew i krzewów, które obumarły lub nie roszą szansy na przeżycie (w tym złomów i wywrotów), które zagrażają bezpieczeństwu ludzi i mienia;
- c) zadrzewień śródpolnych i przydrożnych na obszarach przeznaczonych pod zabudowę w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

Zakaz 3) nie dotyczy wydobywania piasku i żwiru na powierzchni nieprzekraczającej 2 ha przy przewidywanym rocznym wydobyciu nieprzekraczającym 20 000 m³, jeżeli działalność będzie prowadzona bez użycia materiałów wybuchowych - zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. - Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2017 r. poz. 2126 oraz z 2018 r. poz. 650 i 723).

Zakaz 4) nie dotyczy terenów, na których wykonywanie prac ziemnych związane jest

z koncesją na wydobywanie kopalin ze złóż.

Zakaz 7) nie dotyczy stref wyłączonych z zakazu zabudowy oznaczonych w załącznikach do uchwały.

Zakaz 7) nie dotyczy obiektów służących turystyce wodnej.

5.1.2. Obszar Natura 2000 Dolina Kostrzynia PLB140009 – Obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO)

Obszar wyznaczony rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz. U. Nr 25, poz. 133, ze zm.), które poprzedzone było rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. U. Nr 229, poz. 2313; z 2007 r. Nr 179, poz. 1275 oraz z 2008 r. Nr 198, poz. 1226).

Obszar posiada obowiązujący plan zadań ochronnych ustanowiony Zarządzeniem nr 17 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Kostrzynia PLB140009.

Powierzchnia obszaru wynosi 14 376,13 ha z czego 1 297,83 ha znajduje się południowo-zachodniej części gminy Skórzec. Obszar specjalnej ochrony ptaków Dolina Kostrzynia jest terenem chroniącym rzadkie i zagrożone w skali europejskiej gatunki ptaków, które znajdują tu optymalne siedliska bytowania, rozrodu i żerowania. O charakterze obszaru decydują przede wszystkim trwałe użytki zielone położone w dolinie rzecznej, dominujące na tym terenie. Ponadto istotny udział mają lasy zarządzane przez Nadleśnictwa Mińsk i Siedlce. Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych (SDF) dla obszaru Natura 2000, tereny rolnicze zajmują ok. 75%, lasy – 23%, a wody śródlądowe – 2% powierzchni obszaru.

Obszar Natura 2000 Dolina Kostrzynia obejmuje dolinę rzeki Kostrzyń wraz z łąkami, mokradłami i kompleksami stawów rybnych oraz otaczające ją lasy łęgowe, olsy i zespoły zarośli. System cieków tworzy rzeka Kostrzyń oraz jej dopływy: Witówka, Witówka II (Trytwa) – dopływ Witówki, Witkówka (Kałuska), Gawroniec, Świdnica i Trybówka. Jest to obszar o dominujących funkcjach rolniczych z największym udziałem ekstensywnie użytkowanych łąk i pastwisk. Lasy rozlokowane są przede wszystkim w trzech stosunkowo rozległych kompleksach, w których ustanowiono dwa rezerwaty przyrody: Florianów i Rogoźnica. Cenne są również lasy łęgowe i olsy porzeczkowe występujące wzdłuż cieków. O walorach przyrodniczych ostoi decydują ponadto trzy kompleksy stawów rybnych: Słuchocin-

Galki, Rudka i Szostek – istotne miejsce występowania szeregu gatunków ptaków lęgowych i migrujących.

W obszarach Natura 2000, które nie posiadają opracowanych planów ochrony, nie obowiązują skonkretyzowane zakazy.

Natomiast dla obszarów N2000 zgodnie ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. 2020 poz. 55 z późn. zm.) zabrania się podejmowania działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000, w tym w szczególności:

- pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000 lub*
- wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000, lub*
- pogorszyć integralność obszaru Natura 2000 lub jego powiązania z innymi obszarami.*

Aby zapobiec możliwości wystąpienia wyżej wymienionych działań projekty studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin w części dotyczącej istniejącego lub projektowanego obszaru Natura 2000 wymagają uzgodnienia z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska w zakresie ustaleń tych planów, mogących znacząco negatywnie oddziaływać na obszar Natura 2000.

5.1.3. Pomniki przyrody

*Na terenie gminy Skórzec znajdują się dwa pomniki przyrody. Pierwszy z nich to grupa dwóch jesionów wyniosłych *Fraxinus excelsior* (obwód 360 i 320 cm), a drugi to pojedynczy jesion wyniosły (obwód 372 cm). Oba położone są w zabytkowym parku wiejskim w Grali w pobliżu Szkoły Podstawowej w Grali.*

Pomniki przyrody zostały powołane Rozporządzeniem Nr 2 Wojewody Mazowieckiego z dnia 2 marca 2009 r. w sprawie pomników przyrody położonych na terenie powiatu siedleckiego (Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 36, poz. 864). W stosunku do pomników rozporządzenie wprowadza się następujące zakazy:

- 1. niszczenia, uszkodzania lub przekształcania obiektu lub obszaru;*
- 2. wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym albo budową, odbudową, utrzymywaniem, remontem lub naprawą urządzeń wodnych;*

3. *uszkodzenia i zanieczyszczenia gleby;*
4. *dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody albo racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybackiej;*
5. *likwidowania, zasypywania i przekształcania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych;*
6. *wylewania gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia użytkowanych gruntów rolnych;*
7. *zmiany sposobu użytkowania ziemi;*
8. *wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także mineralów i bursztynu;*
9. *umyślnego zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia nor, legowisk zwierzęcych oraz tarlisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;*
10. *umieszczania tablic reklamowych.*

5.2. Obszary proponowane do objęcia ochroną prawną

Na terenie gminy Skórzec proponuje się ustanowienie następujących form ochrony przyrody:

- rezerwatu przyrody „Psiary Skórzeckie”,
- rezerwatu przyrody „Bagno Stanisławów”,
- 4 użytków ekologicznych (2 – Stara Dąbrówka, 1 - Czerniejów Kolonia, 1- Wólka Kobyła),
- poszerzenie obszaru Natura 2000 Dolina Kostrzynia.

5.3. Korytarze ekologiczne

W Polsce zagadnienie korytarzy ekologicznych było poruszane wielokrotnie (Różycka 1977, Liro 1998, Jędrzejewski i inni 2005). Najnowsza koncepcja korytarzy ekologicznych z roku 2005, został zaktualizowana w Instytucie Badań Ssaków Polskiej Akademii Nauk w Białowieży w roku 2012. Szczegółowość opracowania pozwala na wykorzystanie go w celach planistycznych na poziomie gminy, dlatego koncepcja ta została użyta w niniejszym opracowaniu.

Korytarze ekologiczne nie są w Polsce objęte ochroną prawną na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, nie są więc obszarami chronionymi. Jednak ten sam akt prawny w art. 3 mówi, że cele ochrony przyrody są realizowane m.in. przez

opracowywanie szlaków migracyjnych gatunków chronionych. Korytarze ekologiczne (migracyjne) należy, więc uznać za ważne narzędzie wspomagające ochronę przyrody w naszym kraju.

Głównym celem sieci korytarzy migracyjnych (ekologicznych) jest przeciwdziałanie izolacji obszarów przyrodniczo cennych, umożliwienie migracji zwierząt i roślin w skali kraju i Europy oraz ochrona i odbudowa różnorodności biologicznej zarówno na obszarach Natura 2000, jak i innych terenach o dużej wartości przyrodniczej. W wykorzystanej w niniejszym opracowaniu koncepcji wyróżniono dwa typy korytarzy ekologicznych: główne o znaczeniu międzynarodowym oraz uzupełniające o znaczeniu krajowym.

Gmina Skórzec ze względu na:

- znaczny udział zielonych terenów otwartych – ok. 94% powierzchni gminy (niezabudowane użytki rolne, grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione, grunty pod wodami),*
- występowanie dolin małych rzek i cieków w południowej części gminy (Kostrzyn z dopływami),*
- występowanie terenów leśnych w południowej części gminy,*
- mały udział terenów zabudowanych i zurbanizowanych,*
- brak istotnych barier w postaci infrastruktury drogowej (wygradzone autostrady i drogi szybkiego ruchu),*

pełni funkcję korytarzy ekologicznych, na znacznej części swojej powierzchni – przede wszystkim w południowej i wschodniej.

Wg delimitacji korytarzy ekologicznych przeprowadzonej przez IBS PAN (2012) przez gminę Skórzec przebiega korytarz ekologiczny KPnC-3B Lasy Łukowskie – korytarz krajowy o charakterze leśnym. Korytarz ten obejmuje południową i wschodnią część gminy: dolinę Kostrzynia i dolinki jego dopływów oraz mozaikę terenów leśnych i rolniczych od miejscowości Trzciniec na wschodzie do miejscowości Dobrzanów na zachodzie i Czerniejew na północy gminy. Korytarz ten poza granicami gminy Skórzec łączy się z innymi korytarzami:

- na zachodzie z GKPnC-7 Dolina dolnego Bugu - Dolina dolnego Wieprza (korytarz główny–międzynarodowy),*
- na północy z KPnC-3A Lasy Łochowskie - Lasy Chotyłowskie,*
- na południu z KPnC-3C Lasy Łukowskie - Dolina Wieprza.*

Tereny zaproponowane do zmian w SUIKZP, które są położone w miejscowościach Czerniejew i Dąbrówka-Stany znajdują się w granicach korytarza ekologicznego KPnC-3B Lasy Łukowskie.

Prawidłowe funkcjonowanie korytarzy ekologicznych w znacznym stopniu opiera się o dobrze zachowane tereny leśne, które połączone są ze sobą niezabudowanymi dolinami rzecznyymi i przestrzeniami terenów rolniczych. Dążąc do utrzymania ciągłości korytarzy ekologicznych należy prowadzić zrównoważoną formę gospodarowania na tych terenach. Zalecane jest zalesianie nieużytków leżących na otwartych terenach rolniczych pomiędzy terenami leśnymi. Tego typu zalesia prowadzi do łączenia się niewielkich rozproszonych lasów w większe ciągi i kompleksy leśne.

Zagrożeniami dla korytarzy jest budowa dróg, a w szczególności wygradzonych dróg szybkiego ruchu i autostrad. Ciągi komunikacyjne stanowią barierę ekologiczną i utrudniają, a niekiedy uniemożliwiają zwierzętom swobodną migrację. Środkiem minimalizującym negatywny wpływ dróg na korytarze ekologiczne jest budowa przejść dla małych, średnich i dużych zwierząt zarówno pod jak i nad drogami. Przejścia takie powinny się znajdować w miejscach szczególnie narażonych na kolizję ze zwierzętami, a ich rozplanowanie i wykonanie powinny być poprzedzone szczegółowymi badaniami i stosownym raportem. Zwarta zabudowa w obrębie korytarzy ekologicznych nie powinna dochodzić do właściwej doliny rzeki lub pomniejszego cieku wodnego.

6. Stan środowiska przyrodniczego i jego zagrożenia

Stan zachowania walorów przyrodniczych i krajobrazowych gminy Skórzec można ocenić jako dobry, pomimo, że ochroną prawną objęto nieznaczną część obszaru gminy.

Teren gminy Skórzec ma naturalne połączenia przyrodnicze z terenami sąsiednimi.

Połączenia te pełnią rolę naturalnych korytarzy ekologicznych, wymagających odpowiednich zapisów i wyznaczenia granic w studium oraz planach zagospodarowania przestrzennego gminy.

Aby korytarze mogły spełniać swoje funkcje, muszą zostać objęte odpowiednią ochroną prawną zapewniającą nienaruszalność ich spójności i ciągłości środowisk przyrodniczych położonych w ich obrębie. Bardzo istotnym elementem funkcjonowania korytarzy powinien być wzrost lesistości odcinków przechodzących przez duże obszary intensywnej uprawy rolnych.

Gmina Skórzec charakteryzuje się dość dużym udziałem obszarów o wysokich walorach przyrodniczych. Wysokimi walorami przyrodniczymi charakteryzuje się dolina Kostrzynia.

Przeprowadzone w ramach Powszechnej Inwentaryzacji Przyrodniczej gminy Skórzec badania terenowe wykazały jednak pewne zubożenie flory i fauny doliny na skutek jej osuszenia wynikającego z przeprowadzonych melioracji oraz regulacji koryta rzeki.

Dolina Kostrzynia jest korytarzem ekologicznym o randze krajowej, natomiast korytarzami o randze lokalnej są doliny dopływów Kostrzynia oraz występujące w północnej i zachodniej części gminy doliny cieków wraz z przyległymi do nich lasami i zadrzewieniami.

W gminie Skórzec występują szczególnie cenne przyrodniczo tereny do których należą:

- śródleśne torfowisko wysokie występujące na obszarze lasów państwowych w rejonie wsi Drupia,
- niewielki akwen z otaczającymi terenami bardzo zróżnicowanymi florystycznie położony na południowy-wschód od Skórcza,
- zespół czterech zbiorników wodnych położonych na południe od zabudowy wsi Grala Dąbrowizna,
- zbiornik wodny we wsi Stara Dąbrówka,
- zbiornik wodny we wsi Nowaki,
- zbiornik wodny we wsi Boroszków,
- park wiejski we wsi Grala Dąbrowizna (uchwała nr VIII/38/91 Rady Gminy w Skórcu z dnia 28. 03.1991 r. Dz. Urz. Woj. Siedleckiego z 1991 r. nr 5 poz. 88)

Użytkowanie zasobów przyrodniczych na terenie gminy Skórzec nie jest zbyt intensywne. Lokalnie stwierdzono przerwanie ciągłości ekologicznej nadrzecznych zadrzewień łęgowych lub wprowadzenie gruntów ornych w kompleksy trwałych użytków zielonych w dolinach rzek.

Zachowaniu walorów przyrodniczych służy m.in.:

- 1) bardzo mała liczba zakładów przemysłowych,
  - 2) stała poprawa infrastruktury służącej ochronie środowiska,
  - 3) objęcie (także planowane) cennych przyrodniczo terenów różnymi formami ochrony przyrody,
  - 4) niski stopień urbanizacji i niska gęstość zaludnienia,
- niski poziom chemizacji środowiska.

~~Normy jakości środowiska określają maksymalne dopuszczalne stężenia zanieczyszczeń dla poszczególnych elementów środowiska (wody, powietrze, gleby) określane poprzez akty prawne dla poszczególnych państw. W gminie Skórzec nie prowadzi się specjalistycznych badań jakości środowiska. Biorąc pod uwagę wyniki badań prowadzonych przez Wojewódzki~~

~~Inspektorat Ochrony Środowiska oraz wyniki Raportu z realizacji Programu Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego za 2007 rok, opracowanego w 2009 roku, na terenie gminy Skórzec realizowane są działania w zakresie poprawy jakości wód poprzez ograniczenie odprowadzania do wód nieoczyszczonych ścieków, w wyniku budowy sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków oraz ograniczenie odpływu zanieczyszczeń azotowych ze źródeł rolniczych przez kontynuację budowy płyt obornikowych i zbiorników na gnojowicę.~~

~~Gmina Skórzec nie jest zaliczana do Obszarów Szczególnie Narażonych (OSN) na zanieczyszczenie azotanami ze źródeł rolniczych.~~

~~Z badań do Raportu wynika, że na obszarze całego województwa (z wyjątkiem aglomeracji warszawskiej w przypadku ozonu) został przekroczony poziom docelowy benzapirenu i ozonu.~~

~~Źródłami zagrożeń dla właściwej jakości środowiska w gminie Skórzec jest obecnie nieuporządkowana gospodarka wodno ściekowa, zanieczyszczenia rolnicze oraz emisja komunikacyjna i niska emisja z palenisk domowych.~~

6.1. Stan sanitarny wód powierzchniowych

Wg Raportu o stanie środowiska w województwie mazowieckim (2017) na jakość wód powierzchniowych największy wpływ ma gospodarka ściekowa oraz rolnictwo ogólnie źródła zanieczyszczeń można podzielić na:

punktowe są to wyloty z kanalizacji z oczyszczalni ścieków oraz wyloty kanalizacji deszczowej jako systemy zorganizowane i kontrolowane, niekontrolowane zrzuty ścieków najczęściej nieoczyszczonych lub nienależycie oczyszczonych),

obszarowe (są to zanieczyszczenia splukiwane opadami atmosferycznymi z terenów zurbanizowanych, w których nie ma kanalizacji deszczowej oraz z terenów użytkowanych rolniczo),

liniowe (związane z komunikacją drogową, szynową i wodną).

W Polsce monitoring jakości wód powierzchniowych prowadzony jest w oparciu o przepisy ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. 2020 r. poz. 310). Przez jednolite części wód powierzchniowych (JCWP) rozumie się oddzielny i znaczący element wód powierzchniowych takich jak: jezioro lub inny naturalny zbiornik wodny, sztuczny zbiornik wodny, struga, strumień, potok, rzeka, kanał lub ich część, morskie wody wewnętrzne, wody przejściowe lub wody przybrzeżne. Gmina Skórzec znajduje się w zasięgu 3 JCWP:

- *Kostrzyń od źródeł do Dopływu z Osińskiego RW2000232668418,*
- *Muchawka od źródeł do Myrchy RW2000232668289,*
- *Świdnica RW20001726684529.*

Ocenę stanu wód powierzchniowych prezentuje się poprzez ocenę stanu ekologicznego (w przypadku wód, których charakter został w znacznym stopniu zmieniony w następstwie fizycznych przeobrażeń, będących wynikiem działalności człowieka poprzez ocenę potencjału ekologicznego) oraz ocenę stanu chemicznego.

Stan ekologiczny/potencjał ekologiczny jest określeniem, jakości struktury i funkcjonowania ekosystemu wód powierzchniowych, sklasyfikowanej na podstawie wyników badań elementów biologicznych oraz wspierających je wskaźników fizykochemicznych i hydromorfologicznych.

Stan ekologiczny JCWP klasyfikuje się poprzez nadanie jej jednej z pięciu klas, jakości (klasa 1 – bardzo dobry, klasa 2 – dobry, klasa 3 – umiarkowany, klasa 4 – słaby i klasa 5 – zły stan ekologiczny); dla potencjału ekologicznego (klasa 1 i 2 – potencjał ekologiczny dobry i powyżej dobrego).

Klasyfikacji stanu chemicznego JCWP dokonuje się na podstawie analizy wyników pomiarów zanieczyszczeń chemicznych, w tym tzw. Substancji priorytetowych. Podstawa analizy jest porównanie uzyskanych wyników ze środowiskowymi normami jakości. Przyjmuje się, że JCWP jest w dobrym stanie, jeżeli żadna z obliczonych wartości stężeń nie przekracza dopuszczalnych stężeń maksymalnych i średniorocznych.

Stan JCWP ocenia się poprzez porównanie wyników klasyfikacji stanu/potencjału ekologicznego i stanu chemicznego. JCWP może być oceniona jako będąca w „dobrym stanie”, jeśli jednocześnie jej stan/potencjał ekologiczny jest sklasyfikowany przynajmniej, jako dobry, a stan chemiczny sklasyfikowany jest jako dobry. W pozostałych przypadkach, JCWP ocenia się jako będącą w złym stanie.

Poniżej znajduje się zestawienie wszystkich jednolitych części wód powierzchniowych – rzecznych, których zlewnia przynajmniej częściowo znajdują się w granicach gminy Skórzec. Stan wszystkich JCWP w gminie Skórzec oceniono jako zły.

Tabela 8. Jednolite części wód podziemnych oraz ocena stanu ich wód.

Kod JCW	Nazwa JCW	Badane elementy (klasa wód)			Stan/ Potencjał ekologiczny	Stan chemiczny	Ocena stanu
		Biologi- czne	Hydro- morfolo	Fizyko- chemiczne			

			giczne	gr. 3.1-3.5	gr. 3.6			
Kostrzyń od źródeł do Dopływu z Osieńskiego	RW2000232668418	4	>1	2	2	slaby - 4	poniżej dobrego	zły
Muchawka od źródeł do Myrchy	RW2000232668289	3	>1	>2	-	umiarkowany - 3	poniżej dobrego	zły
Świdnica	RW2000172668452 9	5	3	>2	2	zły - 5	poniżej dobrego	zły

6.2. Stan sanitarny wód podziemnych

Gmina Skórzec w całości zlokalizowana jest w Jednolitej Części Wód Podziemnych nr 55 (jednostka PLGW200055). Monitoring jakości wód podziemnych prowadzony jest Państwowym Instytut Geologiczny – Państwowym Instytutem Badawczym na zlecenie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska.

Celem monitoringu jakości wód podziemnych jest dostarczenie informacji o stanie chemicznym wód, śledzenie jego zmian oraz sygnalizacja zagrożeń, na potrzeby zarządzania zasobami wód podziemnych i oceny skuteczności podejmowanych działań ochronnych związanych z osiągnięciem dobrego stanu ekologicznego, określonego przez Ramową Dyrektywę Wodną (RDW).

Ogólny stan wód podziemnych w jednostce nr 55 oceniany jest na dobry. W poniższej tabeli znajdują się oceny jakości wód w jednostce nr 55 na przestrzeni ostatnich lat dla poszczególnych punktów pomiarowych.

Tabela 9. Zestawienie ocen jakości wód w punktach badawczych jednostki nr 55 PLGW200055.

Lp.	Nr otworu	X (PUWG 1992)	Y (PUWG 1992)	Miejscowość	Powiat	Stratygrafia	Charakter punktu	Głębokość do stropu warstwy wodonosnej [m]	Klasa wody		
									2016	2017	2019
1	17	691279,15	504577,64	Pniewnik	węgrowski	Q	S	3,3	II	III	IV
2	23	678128,98	507588,32	Kąty Czernickie	wołomiński	Q	N	55,0	II		II
3	818	721836,69	478906,66	Siedlce	Siedlce	Pg+Ng	N	67,0			III
4	824	751033,58	498262,37	Łysów	siedlecki	Q	N	11,4	III		III
5	1020	675202,48	532800,52	Brańszczyk	wyszkowski	Q	N	55,3	II		II
6	1102	776380,98	505727,87	Mielnik	siemiatycki	Q	S	9,20			II
7	1451	689912,60	545747,64	Nagoszewo	ostrowski	Q	S	2,3	III		IV
8	1452	678227,24	521719,64	Kaliska	węgrowski	Q	S	0,9	III		III
9	1456	714792,60	544405,95	Petkowo Wielkie	ostrowski	Q	S	1,3	III		III
10	1484	710887,49	555587,74	Stara Ruskołęka	ostrowski	Q	N	1,8	III		III
11	1507	729492,26	544294,93	Boguty - Pianki	ostrowski	Q	N	35,0	III	III	III
12	1682	667135,96	530331,33	Wyszków	wyszkowski	Q	N	36,00			II
13	1683	693381,98	541346,81	Brok	ostrowski	Q	N	49,00			II
14	1927	700551,70	506563,25	Zawady	węgrowski	PgOl	N	123,0	II		II
15	2091	735767,10	566658,35	Wysokie Mazowieckie	wysokomazowiecki	Q	N	60,00			II
16	2221	708537,67	516490,22	Miedzna	węgrowski	Q	N	68,00			II
17	2263	690674,53	505922,21	Leśniki	węgrowski	Q	N	34,0	II	II	II
18	2264	698219,77	512239,25	Turna	węgrowski	Q	N	44,0	III		
19	2265	678639,29	517402,59	Nowy Jadów	wołomiński	Q	N	28,00			II
20	2266	696158,48	512598,68	Górki Grubaki	węgrowski	Q	N	33,00			II

Lp.	Nr otworu	X (PUWG 1992)	Y (PUWG 1992)	Miejscowość	Powiat	Stratygrafia	Charakter punktu	Głębokość do stropu warstwy wodonośnej [m]	Klasa wody		
									2016	2017	2019
21	2544	710064,40	511581,34	Jartypory	węgrowski	Q	N	45,00			II

Oznaczenia do tabeli:

Q – poziom wodonośny z czwartorzędu, *PgOl* – Paleogen – oligocen,

S – wody o zwierciadle swobodnym, *N* – wody o zwierciadle napiętym,

II – wody dobrej jakości, *III* – wody zadowalającej jakości, *IV* – wody niezadowalającej jakości.

6.3. Stan sanitarny atmosfery

Powietrze atmosferyczne jest jednym z najbardziej wrażliwych na zanieczyszczenia komponentów środowiska, który jednocześnie decyduje o warunkach życia człowieka, zwierząt i roślin. Zły stan aerosanitarny powoduje pogorszenie zdrowia ludności, straty w środowisku, zwłaszcza w drzewostanie iglastym, a także wymierne straty gospodarcze. Stopień oddziaływania na środowisko zależy od wielu czynników oraz od odporności organizmów na zanieczyszczenia.

Stan jakości powietrza w gminie Skórzec ustalono na podstawie wyników monitoringu prowadzonego w roku 2019 przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska. Oceny jakości powietrza wykonywane są w odniesieniu do obszaru strefy:

aglomeracja o liczbie mieszkańców powyżej 250 tysięcy,

miasto nie będące aglomeracją o liczbie mieszkańców powyżej 100 tysięcy,

pozostały obszar województwa, niewchodzący w skład aglomeracji i miast powyżej 100 tys. mieszkańców.

Gmina Skórzec znajduje się w ostatniej strefie – pozostały obszar województwa, niewchodzący w skład aglomeracji i miast powyżej 100 tys. mieszkańców – PL1404.

Zakres oceny rocznej wykonanej na potrzeby ustalenia dotrzymywania standardów imisyjnych dla poszczególnych zanieczyszczeń jest analizą wielkości stężeń za 2019 r. Ocena jakości powietrza pod kątem spełnienia kryteriów określonych w celu ochrony zdrowia ludzi, obejmuje 12 substancji:

- dwutlenku siarki - SO_2 ,
- dwutlenku azotu - NO_2 ,
- tlenku węgla - CO ,
- benzenu - C_6H_6 ,
- ozonu - O_3 ,

- pyłu zawieszonego PM10,
- pyłu zawieszonego PM2,5,
- ołowiu w pyle – Pb (PM10),
- arsenu w pyle – As (PM10),
- kadmu w pyle – Cd (PM10),
- niklu w pyle – Ni (PM10),
- benzo(a)pirenu w pyle - B(a)P (PM10).

W ocenach dokonywanych pod kątem spełnienia kryteriów odniesionych do ochrony roślin uwzględnia się 3 substancje:

- dwutlenek siarki SO₂,
- tlenki azotu NO_x,
- ozon O₃.

W wyniku klasyfikacji, w zależności od analizy stężeń w danej strefie, można wydzielić następujące klasy stref:

Dla substancji dla których określone są poziomy dopuszczalne lub docelowe:

- klasa A – stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy nie przekraczają poziomów dopuszczalnych i poziomów docelowych,
- klasa C – stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy przekraczają poziomy dopuszczalne i poziomy docelowe.
- Dla substancji, dla których określone są poziomy celu długoterminowego:
- klasa D1 – stężenia ozonu i współczynnik AOT40 nie przekraczają poziomu celu długoterminowego,
- klasa D2 – stężenia ozonu i współczynnik AOT40 przekraczają poziom celu długoterminowego.

Tabela 10. Wynikowe klasy strefy mazowieckiej (PL1404) dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych pod kątem ochrony zdrowia.

Lp.	Rodzaj zanieczyszczenia	Symbol klasy dla obszaru strefy wg norm PL - strefa mazowiecka
1	Dwutlenek siarki (SO ₂)	A – stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy nie przekraczają poziomów dopuszczalnych i poziomów docelowych
2	Dwutlenek azotu (NO ₂)	A – stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy nie przekraczają poziomów

Lp.	Rodzaj zanieczyszczenia	Symbol klasy dla obszaru strefy wg norm PL - strefa mazowiecka
		<i>dopuszczalnych i poziomów docelowych</i>
3	<i>Tlenek węgla (CO)</i>	<i>A – stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy nie przekraczają poziomów dopuszczalnych i poziomów docelowych</i>
4	<i>Benzen (C₆H₆)</i>	<i>A – stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy nie przekraczają poziomów dopuszczalnych i poziomów docelowych</i>
5	<i>Ozon (O₃) – poziom docelowy</i>	<i>A – stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy nie przekraczają poziomów dopuszczalnych i poziomów docelowych</i>
	<i>Ozon (O₃) – poziom celu długoterminowego</i>	<i>D2 – stężenia ozonu i współczynnik AOT40 przekraczają poziom celu długoterminowego</i>
6	<i>Pył zawieszony PM10</i>	<i>C – stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy przekraczają poziomy dopuszczalne i poziomy docelowe</i>
7	<i>Pył zawieszony PM2,5</i>	<i>A – stężenia PM2,5 przekraczają poziom dopuszczalny dla fazy I</i>
		<i>C1 – stężenia PM2,5 przekraczają poziom dopuszczalny dla fazy II</i>
8	<i>Ołów (Pb) w pyłe PM10</i>	<i>A – stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy nie przekraczają poziomów dopuszczalnych i poziomów docelowych</i>
9	<i>Arsen (As) w pyłe PM10</i>	<i>A – stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy nie przekraczają poziomów dopuszczalnych i poziomów docelowych</i>
10	<i>Kadm (Cd) w pyłe PM10</i>	<i>A – stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy nie przekraczają poziomów dopuszczalnych i poziomów docelowych</i>
11	<i>Nikiel (Ni) w pyłe PM10</i>	<i>A – stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy nie przekraczają poziomów dopuszczalnych i poziomów docelowych</i>
12	<i>Benzo(a)piren w pyłe PM10</i>	<i>C – stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy przekraczają poziomy dopuszczalne i poziomy docelowe</i>

Tabela 11. Wynikowe klasy strefy mazowieckiej (PL1404) dla poszczególnych zanieczyszczeń uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych pod kątem ochrony roślin.

Lp.	Rodzaj zanieczyszczenia	Symbol klasy dla obszaru strefy wg norm PL - strefa mazowiecka
1	<i>Dwutlenek siarki (SO₂)</i>	<i>A – stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy nie przekraczają poziomów dopuszczalnych i poziomów docelowych</i>
2	<i>Dwutlenek azotu (NO₂)</i>	<i>A – stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy nie przekraczają poziomów dopuszczalnych i poziomów docelowych</i>
3	<i>Ozon (O₃) – poziom docelowy</i>	<i>A – stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy nie przekraczają poziomów dopuszczalnych i poziomów docelowych</i>
	<i>Ozon (O₃) – poziom celu długoterminowego</i>	<i>D2 – stężenia ozonu i współczynnik AOT40 przekraczają poziom celu długoterminowego</i>

Z powyższego zestawienia wynika, że jakość powietrza w gminie Skórzec jest zadowalająca. Można było by uznać ją za dobrą, gdyby nie fakt przekroczeń poziomów

dopuszczalnych kilku substancji. Dla strefy mazowieckiej, w której znajduje się gmina Skórzec przekroczenia poziomów dopuszczalnych i docelowych pod kątem ochrony zdrowia zostały przekroczone dla następujących zanieczyszczeń: pył zawieszony PM10, pył zawieszony PM2,5 faza II, benzo(a)piren, ozon (O3).

Wyniki analiz i oszacowań WIOŚ w Warszawie wskazują, że w województwie mazowieckim podstawową przyczyną przekroczeń pyłów PM10, PM2,5 i benzo(a)pirenu jest emisja powierzchniowa (emisja związana z ogrzewaniem mieszkań w sektorze komunalnobytowym). Duży jest napływ zanieczyszczeń spoza województwa (w którym przeważa emisja związana z ogrzewaniem mieszkań w sektorze komunalno-bytowym). Znaczący udział ma także emisja liniowa (emisja związana z ruchem pojazdów i spalaniem paliw).

V. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

1. Archeologia

Najstarsze znane ślady pobytu ludzi na terenie gminy Skórzec sięgają późnych faz starszej epoki kamienia – paleolitu schyłkowego (ok. 11 tyś. – 8 tyś. p. n.e.). W okresie tym, po ociepleniu klimatu i cofnięciu się lodowca z obszaru nizin środkowoeuropejskich, na ziemiach polskich pojawiła się fauna bytująca w warunkach tundry i stepu. Za przemieszczającymi się w poszukiwaniu pożywienia stadami reniferów podążały grupy łowców zakładających swoje obozowiska na suchych, piaszczystych wyniesieniach zlokalizowanych w pobliżu źródeł wody. Materialnymi pozostałościami ich pobytu na obszarze gminy Skórzec są znaleziska narzędzi krzemiennych odkryte m. in. na stanowiskach: Nowaki stan. AZP 59-76/36, Grala Dąbrowizna stan. AZP 60-76/49, Drupia stan. AZP 60-77/8.

W okresie mezolitu (8000 – 4800 p. n. e.) następowało dalsze ocieplanie się klimatu. Spowodowało ono zmiany w dotychczasowym środowisku bytowania człowieka – miejsce tundry i stepu powoli zaczął zajmować las. Łowcy reniferów odeszli na północ a ich tereny łowieckie zajęli myśliwi polujący na zwierzynę leśną, zajmujący się także rybołówstwem i zbieractwem. Wraz ze zmianą typu gospodarki zmianie uległ asortyment narzędzi krzemiennych – pojawiły się drobne, perfekcyjnie wykonane narzędzia o geometrycznych kształtach, z uwagi na niewielkie rozmiary nazywane mikrolitami. Tego typu wyroby

krzemienne, przypisywane kulturze janisławickiej, odkryto m. in. na stanowisku nr AZP 59-77/7 w Żelkowie i 59-77/15 w Skórcu.

Z czasem na ziemię polską z południa Europy zaczęły przenikać nowe wzorce kulturowe opierające się na gospodarce wytwórczej, która zaczęła wypierać dotąd panujący na Niżu model gospodarki przyswajalnej. Z terenu gminy znanych jest 11 stanowisk datowanych na młodszą epokę kamienia – neolit. Przemiany kulturowe zachodzące od poł. V. tysiąclecia p. n. e. w pasie Niżu Polskiego były stopniowe i nie od razu doprowadziły do powstania osad rolniczych typu południowego, zakładanych na lessach południowej Polski i czarnoziemach i Kujaw przez przybyszy zza Karpat. Stałe oddziaływanie wczesnych społeczności hodowców i rolników na mezolitycznych myśliwych doprowadziło do powstania rodzimego modelu społeczności neolitycznej – wytworzyło kulturę pucharów lejkowatych. Jej ludność zajmowała się uprawą zbóż, hodowlą, łowiectwem i rybołówstwem. Konieczność pozyskiwania nowych obszarów pod uprawy oraz potrzeba sprzętu zbiorów i ich przetwarzania generowała powstanie nowych narzędzi kamiennych o wygładzonych powierzchniach: siekier, motyk, ciosół, sierpów, żaren. Wtedy też pojawiły się pierwsze naczynia ceramiczne. Rozwijające się rolnictwo sprzyjało powstawaniu długotrwałych osiedli o stałej zabudowie. Osady tego okresu lokowane były na glebach lekkich w pobliżu rzek. Na terenie gminy Skórzec pozostałości osadnictwa tej kultury odkryto na stanowisku nr AZP 59-76/38 w m. Kłodzie. W początkach IV tyś. p. n. e. z kultury pucharów lejkowatych wyłoniła się kultura amfor kulistych dla której podstawami gospodarki stały się pasterstwo i hodowla. O ich znaczeniu może świadczyć obecność pochówków zwierzęcych w grobach ludzkich, jak i występowanie samodzielnych pochówków zwierząt, przede wszystkim bydła. Duża mobilność grup ludzkich wymuszona koniecznością poszukiwania nowych pastwisk sprzyjała handlowi. Śladami tej dziedziny są znaleziska siekierek krzemiennych wykonanych z krzemienia pasiastego. Ten surowiec występuje jedynie w północnej części Gór Świętokrzyskich i wydobywany był metodą górniczą (m. in. w słynnej kopalni w Krzemionkach Opatowskich). Znaleziska siekierek wykonanych z krzemienia pasiastego na terenie niemal w całej Polsce oraz za granicą świadczą o rozległych kontaktach handlowych ludności kultury amfor kulistych. Na terenie gminy Skórzec odkryto 3 stanowiska przypisywane tej kulturze: AZP 59-76/25 w Kłodziu, 59-77/18 w Skórcu i 60-76/50 w Grali Dąbrowiźnie.

Pod koniec neolitu na ziemiach polskich pojawiają się pierwsze wyroby wykonane z miedzi. Prawdziwa epoka metali nastaje jednak na tych terenach dopiero pod koniec 2. tysiąclecia p.n.e., jednak nie wpłynęło to w zasadniczy sposób na tryb życia i podstawy

gospodarcze ówczesnych społeczeństw - zarówno gospodarka rolnicza, jak i hodowla, która ukształtowała się w neolicie, nie uległa zmianom. We wczesnej epoce brązu obszar gminy Skórzec zajęty był przez ludność kultury trzcinieckiej prowadzącej ruchliwy tryb życia związany ze wzrostem znaczenia chowu typu pasterskiego a co za tym idzie, zanikiem większych, długotrwanie zamieszkiwanych osad. Ślady bytowania ludności tej kultury na terenie gminy Skórzec odkryto m. in. na stanowiskach AZP 59-76/32 i 59-76/33 w Nowakach, AZP 59-77/15 w Skórcu, AZP 60-76/52 w Grali Dąbrowiznie oraz AZP 60-77/8 w Drupi.

W poł. 2. tyś. p. n. e. niemal cały obszar ziem polskich zajęty był przez osadnictwo kultury łużyckiej. Jej ludność zamieszkiwała przeważnie rozległe, długotrwałe osady otwarte. Zmarli chowani byli w obrządku ciałałopalnym, popielnicowym, na dużych, czasem kilkusetpochówkowych cmentarzyskach. Ślady osadnictwa tej kultury odkryto na 12 stanowiskach na terenie gminy, w miejscowościach: Dobrzanów, Kłodzie, Dąbrówka Stany, Czerniejew, Nowaki, Żelków, Grala Dąbrowizna

Od początków wczesnej epoki żelaza (ok. 700-800 p. n. e.) na ziemiach polskich pojawia się osadnictwo grodowe w typie Biskupina, objęło ono jednak tylko zachodnią strefę osadnictwa kultury łużyckiej, nie wchodząc na obszar Mazowsza i Podlasia. Ślady otwartych osad z tego okresu odkryto na trzech stanowiskach w m. Żebrak oraz na jednym w Grali Dąbrowiznie.

W schyłkowej fazie rozwoju kultury łużyckiej na jej północnych peryferiach wykształciła się kultura pomorska, której swoistą odmianą była kultura grobów kloszowych. Zajmowała ona w przybliżeniu obszar zawarty między Wisłą a Bugiem. Nie znamy wielu stanowisk osadniczych tej kultury, znaleziska materiałów archeologicznych ograniczają się w przeważającej części do pochówków o specyficznej formie - popielnic przykrywanych dużym, odwróconym do góry dnem naczyniem nazywanym kloszem.

Wraz z pojawieniem się Celtów na ziemiach polskich w IV w. p. n. e. rozpoczyna się okres lateński (na ziemiach związanych z osadnictwem Celtów) inaczej nazywany przedrzymskim (tam, gdzie Celtowie nie dotarli). Wyrazem rozprzestrzenienia się osadnictwa celtyckiego na obszarze Europy jest upowszechnienie się tzw. stylu lateńskiego. W materiale archeologicznym masowo zaczynają pojawiać się zapinki do spinania szat (fibule), elementy uzbrojenia (długie, żelazne miecze, włócznie o laurowatym grocie, duże, prostokątne tarcze) oraz naczynia toczone na kole garncarskim i wypalane w specjalnych piecach. Szczególnie często formy lateńskie pojawiają się w uzbrojeniu reprezentowanym przez groty włóczni, oszczepów, długie miecze, elementy okucia tarczy (umba, imacze, okucia brzegów tarczy) czy włóczni (toki).

W tym okresie, ok. II w. p. n. e. na bazie kultury pomorskiej i grobów kloszowych wykształciła się kultura przeworska. Ludność tej kultury chowała swoich zmarłych spalonych, w popielnicach lub bezpośrednio w ziemi, na cmentarzyskach płaskich. Dary grobowe jak i osobiste przedmioty zmarłego palone były wraz z nim na stosie. Broń przed złożeniem do jamy grobowej była rytualnie niszczona - miecze i groty włóczni gięto lub łamano, podobnie metalowe części tarczy. Ludność kultury przeworskiej zamieszkiwała w domach naziemnych w konstrukcji słupowej jak i w ziemiankach, wytwarzała naczynia ceramiczne z użyciem kola garncarskiego, w orce stosowała pług. Jej gospodarka oparta była głównie na uprawie roli i chowie bydła. Wtedy właśnie na ziemiach polskich powstają wielkie centra metalurgiczne związane z wytopem żelaza z rud darniowych w tzw. dymarkach. Pozostałości osadnictwa kultury przeworskiej na terenie gminy Skórzec odkryto na stanowiskach nr AZP 59-76/37 i AZP 59-76/38 w m. Kłodzie, AZP 59-77/5 w m. Nowaki oraz AZP 59-77/12, AZP 59-77/20 i AP 59-77/22 w Skórcu.

W pierwszych dziesięcioleciach naszej ery, na Pomorzu wykształciła się nowa kultura, która stopniowo wyparła ludność przeworską lub ją zasymilowała. Była to kultura wielbarska związana najprawdopodobniej z germańskim ludem Gotów. Kulturę tę cechuje zanik zwyczaju wyposażania zmarłych w broń oraz birytualny obrządek pogrzebowy. Zmarli często wyposażani byli w niezwykle, bogate stylistycznie ozdoby - bransolety, naszyjniki, wisioły. W okresie funkcjonowania osadnictwa kultury przeworskiej i wielbarskiej, ludy środkowoeuropejskiego barbaricum utrzymywały ożywione kontakty handlowe z cesarstwem rzymskim, o czym świadczą znaleziska cennych importów rzymskich - monet, naczyń brązowych i szklanych.

Pod koniec IV w. n.e. na stepach nadczarnomorskich pojawili się Hunowie - wojownicze plemię koczowników, które zniszczyło państwa Wizygotów, Ostrogotów i Gepidów. Germanie uciekający przed Hunami wdarli się w granice Cesarstwa Rzymskiego pustosząc jego południowe obszary. W pocz. V w. także zachodnie i północne granice imperium rzymskiego zostały zaatakowane przez plemiona germańskie. Pod ich naporem w 476 r. upadło Cesarstwo Rzymskie.

Słowianie na arenie dziejów w wyraźny sposób zaznaczyli się dopiero w VI w., kiedy zaatakowali Cesarstwo Wschodnie. Owe wielkie wydarzenia polityczne na arenie dziejowej nazywane są okresem wędrówek ludów. W tym czasie obszary położone na północ od Karpat zostają wyludnione, i dopiero na przełomie V i VI w. zapełniają się plemionami słowiańskimi. W VII wieku sytuacja etniczna w środkowej Europie uległa stabilizacji a ziemie polskie

niemal w całości objęte zostały osadnictwem słowiańskim, jedynie w północno-wschodniej części kraju bytowały stare plemiona bałtyjskie Prusów i Jadźwingów.

Na obszarze gminy nie zanotowano silnego osadnictwa wczesnośredniowiecznego – w ewidencji znajduje się 7 stanowisk datowanych na okres od VI. do XII. w.: stanowiska AZP 59-76/17 i 59-76/24 w miejscowości Kłódzie, stanowiska AZP 59-76/21 i 59-76/26 w Dobrzanowie, stanowiska AZP 59-77/16 i 59-77/17 w Skórcu oraz stanowisko AZP 59-77/9 w Żelkowie.

Katalog stanowisk archeologicznych znanych z obszaru gminy Skórczec:

Tabela 12. Stanowiska archeologiczne na obszarze gminy Skórczec.

lp	miejsowość	nr AZP	funkcja	chronologia
1	Broszków	58-77/13	punkt osadniczy	epoka kamienia
2	Broszków	59-77/6	punkt osadniczy	starożytność
3	Czerniejew	59-76/11	osada	wczesne średniowiecze
4	Czerniejew	59-76/12	wielofazowy punkt osadniczy	starożytność, okres nowożytny
5	Czerniejew	59-76/13	wielofazowy punkt osadniczy	mezolit, okres nowożytny
6	Czerniejew	59-76/28	osada	epoka brązu
7	Czerniejew	59-76/30	ślady osadnictwa	epoka brązu
8	Czerniejew	59-76/42	wieś historyczna	okres nowożytny
9	Dąbrówka Niwka	58-77/20	osada	XVI-XVII w.
10	Dąbrówka Niwka	58-77/22	osada	XIV-XV w.
11	Dąbrówka Niwka	58-77/23	punkt osadniczy	neolit
12	Dąbrówka Niwka	58-77/24	punkt osadniczy	XVI-XVII w.
13	Dąbrówka Stany	59-76/27	wielofazowy punkt osadniczy	epoka brązu, okres nowożytny
14	Dąbrówka Stany	59-76/45	wieś historyczna	okres nowożytny
15	Dąbrówka Stany	60-76/55	osada	XVII-XVIII w.
16	Dąbrówka Wyłazy	58-77/17	punkt osadniczy	XVI-XVII w.
17	Dąbrówka Wyłazy	58-77/25	punkt osadniczy	XVI-XVII w.
18	Dobrzeńców	59-76/18	wielofazowy punkt osadniczy	epoka brązu, okres nowożytny
19	Dobrzeńców	59-76/20	ślady osadnictwa	XVII-XIX w.
20	Dobrzeńców	59-76/21	wielofazowy punkt osadniczy	starożytność, wczesne średniowiecze, okres nowożytny
21	Dobrzeńców	59-76/26	wielofazowy punkt osadniczy	epoka brązu, okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze, okres nowożytny
22	Drupia	60-77/8	wielofazowy punkt osadniczy	paleolit schyłkowy, mezolit, neolit, epoka brązu
23	Drupia	60-77/9	wieś historyczna	XV w., 2. poł. XVII w.
24	Gołąbek	59-77/23	wielofazowy punkt osadniczy	wczesna epoka brązu, starożytność
25	Gołąbek	60-77/12	wieś historyczna	XV w. - 2. poł. XVII w.
26	Grała Dąbrowizna	60-76/49	w punkt osadniczy	paleolit schyłkowy, neolit-wczesna epoka brązu, wczesna epoka żelaza
27	Grała Dąbrowizna	60-76/50	wielofazowy punkt osadniczy	neolit, wczesna epoka brązu, epoka brązu
28	Grała Dąbrowizna	60-76/51	obozowisko	mezolit
29	Grała Dąbrowizna	60-76/52	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
30	Grała Dąbrowizna	60-77/7	wieś historyczna	XVII w.
31	Kłódzie	59-76/15	ślady osadnictwa	okres nowożytny
32	Kłódzie	59-76/16	ślady osadnictwa	okres nowożytny
33	Kłódzie	59-76/17	wielofazowy punkt osadniczy	starożytność, wczesne średniowiecze, okres nowożytny
34	Kłódzie	59-76/19	wielofazowy punkt osadniczy	starożytność, epoka brązu, okres nowożytny
35	Kłódzie	59-76/22	punkt osadniczy	okres nowożytny

lp	miejsowość	nr AZP	funkcja	chronologia
36	Klódzie	59-76/23	ślady osadnictwa	okres nowożytny
37	Klódzie	59-76/24	ślady osadnictwa	starożytność, epoka brązu, wczesne średniowiecze, okres nowożytny
38	Klódzie	59-76/25	wielofazowy punkt osadniczy	neolit, epoka brązu, okres nowożytny
39	Klódzie	59-76/37	ślady osadnictwa	okres wpływów rzymskich
40	Klódzie	59-76/38	wielofazowy punkt osadniczy	neolit, epoka brązu, późne średniowiecze, starożytność
41	Klódzie	59-76/44	wieś historyczna	okres nowożytny
42	Nowaki	59-76/29	wielofazowy punkt osadniczy	starożytność, wczesna epoka brązu
43	Nowaki	59-76/31	ślady osadnictwa	starożytność
44	Nowaki	59-76/32	ślady osadnictwa	wczesna epoka brązu
45	Nowaki	59-76/33	wielofazowy punkt osadniczy	epoka brązu, późne średniowiecze
46	Nowaki	59-76/34	ślady osadnictwa	epoka brązu
47	Nowaki	59-76/35	ślady osadnictwa	neolit
48	Nowaki	59-76/36	wielofazowy punkt osadniczy	paleolit, neolit, epoka brązu
49	Nowaki	59-76/39	osada	epoka brązu
50	Nowaki	59-76/46	wieś historyczna	okres nowożytny
51	Nowaki	59-77/5	wielofazowy punkt osadniczy	epoka kamienia, okres wpływów rzymskich
52	Ozorów	59-76/14	ślady osadnictwa	epoka brązu, okres nowożytny
53	Ozorów	59-76/43	wieś historyczna	okres nowożytny
54	Skórzec	59-77/10	wielofazowy punkt osadniczy	wczesna epoka brązu, XIV-XV w.
55	Skórzec	59-77/11	ślady osadnictwa	starożytność
56	Skórzec	59-77/12	wielofazowy punkt osadniczy	epoka kamienia, okres wpływów rzymskich, XIV-XV w.
57	Skórzec	59-77/13	wielofazowy punkt osadniczy	starożytność, późne średniowiecze, XVII-XVIII w.,
58	Skórzec	59-77/14	wielofazowy punkt osadniczy	epoka kamienia-epoka brązu, późne średniowiecze, XVI-XVIII w.
59	Skórzec	59-77/15	wielofazowy punkt osadniczy	mezolit, wczesna epoka brązu
60	Skórzec	59-77/16	wielofazowy punkt osadniczy	X-XI w, XVII-XVIII w.
61	Skórzec	59-77/17	wielofazowy punkt osadniczy	XII-XIII w., XVI w.
62	Skórzec	59-77/18	ślady osadnictwa	neolit
63	Skórzec	59-77/19	wielofazowy punkt osadniczy	epoka kamienia, epoka brązu, XIV-XV w, XVI-XVII w.
64	Skórzec	59-77/20	ślady osadnictwa	okres wpływów rzymskich
65	Skórzec	59-77/21	ślady osadnictwa	epoka kamienia, starożytność
66	Skórzec	59-77/22	wielofazowy punkt osadniczy	epoka kamienia-epoka brązu, okres wpływów rzymskich, XI-XII w., XVIII-XIX w
67	Stara Dąbrówka	58-77/18	punkt osadniczy	poł. XV w.
68	Stara Dąbrówka	58-77/19	wielofazowy punkt osadniczy	epoka kamienia, poł. XVI w.
69	Stara Dąbrówka	58-77/21	osada	XV-XVI w.
70	Trzciniec	60-46/25	wieś historyczna	okres nowożytny
71	Trzciniec	60-76/48	obozowisko	epoka kamienia-epoka brązu
72	Trzciniec	61-77/49	osada	starożytność
73	Wólka Kobyla	60-77/1	osada	XVIII w.
74	Wólka Kobyla	60-77/2	ślady osadnictwa	epoka kamienia
75	Wólka Kobyla	60-77/3	ślady osadnictwa	XVII w.
76	Wólka Kobyla	60-77/4	wieś historyczna	XV-XVI w.
77	Wólka Kobyla	60-77/5	ślady osadnictwa	epoka kamienia, neolit, XVII w.
78	Wólka Kobyla	60-77/6	ślady osadnictwa	XVII w.
79	Żebrak	60-76/26	wieś historyczna	późne średniowiecze, okres nowożytny
80	Żebrak	60-76/27	ślady osadnictwa	epoka kamienia-epoka żelaza, neolit
81	Żebrak	60-76/28	ślady osadnictwa	epoka kamienia-epoka żelaza
82	Żebrak	60-76/29	ślady osadnictwa	epoka kamienia, XVIII w.

lp	miejsowość	nr AZP	funkcja	chronologia
83	Żebrak	60-76/30	ślady osadnictwa	epoka kamienia-epoka żelaza, XVII-XIX w.
84	Żelków	59-77/3	ślady osadnictwa	epoka brązu
85	Żelków	59-77/7	ślady osadnictwa	mezolit
86	Żelków	59-77/8	wielofazowy punkt osadniczy	starożytność, wczesne średniowiecze
87	Żelków	59-77/9	wielofazowy punkt osadniczy	epoka brązu, X-XI w.

2. Osadnictwo i zabytkowe układy drożne

Wczesnośredniowieczne osadnictwo na obszarze, na którym położona jest obecna gmina Skórzec miało specyficzny charakter. Na jego specyfikę wpływało położenie geograficzne, zmieniające się przynależności państwowe i administracyjne oraz lesiste i bagienne tereny, wśród których istniało suche przejście w kierunku Grodna. Miało ono wielkie znaczenie strategiczne, co m.in. było przyczyną nieustannych walk pomiędzy Polakami, Jadźwingami, Litwinami i Tatarami. Od wieku IX aż po połowę wieku XI rozwijało się na tych ziemiach osadnictwo mazowieckie. Przeludnione szlachtą zaściankową Mazowsze Stare i Polne prędko stało się terenem emigracji ludności na sąsiednie obszary, a przede wszystkim na północno-wschodnie Mazowsze, leżące po prawej stronie Wisły, zwane Mazowszem Leśnym. Rozciągały się tu bezludne puszcze, które stopniowo zostawały zaludniane.

Jedną z fal kolonizacyjnych przysłała z głębi Mazowsza w 2 połowie XIV wieku, nasilając się po podpisaniu unii polsko-litewskiej w Krewie w 1385 r. Kolonizatorami tych terenów było przede wszystkim drobne rycerstwo, stanowiące zaczątek późniejszej szlachty zagrodowej. W XV wieku kolonizacja obejmowała całe połacie ziem wschodniego Mazowsza. W XV i XVI wieku powszechnie występowały folwarki, genetycznie związane z osadami, które w przeważającej liczbie były rycerskimi, drobnymi gospodarstwami rolnymi. Obok pól uprawnych obejmowały ogrody owocowe, warzywne, hodowlę bydła, koni, itp. Z chwilą, gdy rozpoczęła się kolonizacja tych terenów, ludność osiadła na obszarze starego osadnictwa opuszczała swe dotychczasowe siedziby i przenosiła się na nowe miejsca, gwarantujące tzw. wolnicę, a po jej upływie znacznie niższe czynsze i dziesięcinę pieniężną. Do zakładania nowych, względnie powiększania dotychczasowych folwarków przyczyniało się stale postępujące rozdrobnienie własności szlacheckiej, nieraz podział włości między kilku właścicieli. Masowe powstawanie nowych folwarków czy powiększanie starych, rozpoczęło się po pokoju toruńskim w 1466 r, po otwarciu drogi do Gdańska, kiedy to wzrosły znacznie ceny na zboża.

Ludność na pograniczu mazowiecko-podlaskim, chociaż rozrzucona w terenie, nie żyła w

odosobnieniu. Utrzymanie stosunków sąsiedzkich i potrzeby gospodarcze przyczyniły się do powstania dróg lądowych, łączących poszczególne osiedla ze sobą i z grodem książęcym. Z dróg tych korzystała administracja państwowa, jak i kościelna. Przebieg dróg wszelkiego rodzaju charakteryzuje długotrwała niezmienność, ze względu na fakt, iż sieć osadnicza zmieniała się bardzo powoli. W rezultacie można przyjąć, że stan dróg z XVI wieku, w ogromnej mierze odpowiada stanowi z XVIII czy XIX stulecia. Pewne zmiany wprowadzone zostały w sieci dróg publicznych w związku z rozwojem poczty w XVIII i XIX wieku. Wyodrębniono wtedy osobną kategorię dróg pocztowych, a gdzieś zaczęto także prostować niektóre odcinki gościńców.

Najstarszym najważniejszym szlakiem z regionu obecnej gminy Skórzec, funkcjonującym już w średniowieczu, był handlowy trakt łączący Siedlce z Latowiczem, będący w tamtym czasie ważnym węzłem komunikacyjnym. W okresie późniejszym, tj. w wieku XVIII, droga ta nabrała większego znaczenia jako trakt do dynamicznie rozwijających się Siedlec. Nie wiodła ona przez Seroczyn, lecz przez Strachomin, Borki, Wodynie, Rudę, Żebrak, Skórzec, Wołyńce i Siedlce. Oddziaływanie tego szlaku na rozwój osadnictwa i handlu na omawianym terenie było bardzo znaczące. Również spore znaczenie posiadał drugi średniowieczny szlak, jaki przebiegał przez teren gminy, wiodący od Siedlec, przez Żelków, Gołąbek, Przywory, Domanice do Tuchowicza.

Jak wynika, z obecnego układu dróg, niektóre szlaki nic nie straciły ze swego znaczenia, nadal funkcjonują jako drogi główne, np. droga do Seroczyna. Jednocześnie, na przestrzeni dziejów nastąpiły pewne zmiany co do przebiegu historycznych traktów, które miały miejsce przede wszystkim w 2 połowie XIX wieku. Pierwotnie droga Siedlce – Latowicz, na odcinku Skórzec - Siedlec, wiodła przez Dąbrówkę Ług w kierunku północnym, następnie w stronę północno-wschodnią do Żelkowa i Siedlec. Obecnie wiele odcinków starych dróg zanikło lub zachowało się w szczątkowym stanie. Winny one być uwzględniane przy wytyczaniu szlaków turystycznych, np.: z Siedlec do Tuchowicza, na odcinku Żelków - Przywory.

3. Układy ruralistyczne

W XV wieku udokumentowane jest zakładanie nowych osad na prawie niemieckim, o czym świadczy instytucja sołtysów, związana ściśle z osadnictwem na tym prawie. Nowe prawo zmieniało zasadniczo zewnętrzny wygląd wcześniejszych wiosek. Wprowadzało gospodarkę uporządkowaną, trójpolową wraz z nowym podziałem gruntów pod zabudowę i uprawę rolną. W miejsce dotychczasowej chaotycznej zabudowy i pojedynczo uprawnych polan leśnych, wytyczono główną ulicę, a przylegającą do niej z obu stron ziemię dzielono pod sadyby i ogrody. Ożywiony ruch osadniczy rozwinął się w XVI w. za panowania króla

Zygmunta Starego i Bony, która miała tutaj wielkie obszary ziemi. W 2 poł. XVII w. osadnictwo na omawianym terenie uległo gruntownej przebudowie w związku z tzw. „pomiarą włóczną”. Całe terytorium wsi dzielono na trzy pola równej wielkości, stosownie do trójpolowego gospodarstwa. Każde pole dzielono na równoległe pasy (tzw. rezy), każdy chłop otrzymywał swą rezę w każdym z trzech pól. Zabudowania stawiano w odstępach po obu stronach ulicy – szeregowka. Reformę tę przeprowadzono na całej Litwie i Podlasiu. „Pomiara włóczna” zniwelowała na tym terenie różnice między dawną wsią powstałą samorzutnie a wsią na prawie niemieckim i stworzyła nowy typ wsi, który bez większych zmian dotrwał do XIX w.

Układy ruralistyczne na terenie gminy Skórzec są zróżnicowane, przeważa typ ulicówki. Taka wieś złożona jest z dwu szeregów zwarto stojących domów, tworzących wraz z zabudowaniami i ogrodami regularny prostokąt. Droga będąca główną arterią komunikacyjną przebiega przez środek wsi. Pierwotny układ gruntów był szachownicowy a domy ciągnęły się nie przez cały obszar, lecz skupione były w pobliżu środka wsi. Ten typ wsi reprezentują: Czerniejew, Dąbrówka-Stany.

Często spotykamy też rzędówkę – wieś o bardzo regularnej zabudowie, różnej długości, wynoszącej od 0,5 do kilku km. Domy stoją najczęściej po jednej stronie drogi, w pewnej od siebie odległości. Pierwotnie wieś związana z układem łańcowym i niwowym, bardzo rozpowszechniona w dawnym Królestwie Kongresowym. Ten typ wsi reprezentują: Drupia, Wólka Kobyla, Żelków.

Istnieją też wsie wielodrożnicówki pochodzenia samorzutnego o nieregularnym układzie zabudowy, dostosowanym do terenu. Pierwotny układ gruntów był niwowy. Zabudowane zazwyczaj wzdłuż kilku różnie usytuowanych względem siebie ulic, np.: Ozorów, Skórzec.

Występuje też forma przejściowa między wsią wielodrożną a ulicówką – widlica. Składa się najczęściej z dwóch prawie równoległych ulic połączonych przecznicami w kształcie drabiny, często przybiera kształt wideł. Do tego typu zalicza się również wsie złożone z dwóch przecinających się ulic. Ten typ reprezentuje Trzciniac.

Odnajdujemy też na terenie gminy – przysiółki. W nich to mała grupa domów położona jest samotnie. Jeżeli budynki nie są ustawione wzdłuż jednej uliczki lub dokoła placu, taki typ nazywamy przysiółkiem bezkształtnym. Przysiółki m.in. reprezentują: Dobrzanów, Osińskie.

Na terenie gminy Skórzec, występuje też typ – szeregowka. Posiada wygląd regularnego osiedla w wyniku tzw. „pomiaru włócznej”, która wyznaczała dla poszczególnych gospodarzy wydłużone parcele lokowane wzdłuż wytyczonej prostej drogi.

Ten typ wsi reprezentuje Dąbrówka Ług.

Do rzadko spotykanych typów należy wieś – samotnicza. Wieś taka posiada zabudowę bardzo rozluźnioną, usytuowaną w większej odległości od drogi. Ten typ reprezentuje Kolonia Dąbrówka - Wyłazy.

4. Architektura sakralna

W centrum miejscowości Skórzec zlokalizowane jest założenie klasztorne o.o. Marianów. Pierwotne drewniane, zbudowane było w 1711 r. staraniem ks. Józefa Przygodzkiego, kanonika kamienieckiego i proboszcza suchożebrskiego. Parafię utworzono z części parafii Niwiski. Obecny murowany kościół parafialny p.w. Nawrócenia św. Pawła wzniesiono w 1794 r. z rozlicznych ofiar a głównie z funduszu Krzysztofa Cieszkowskiego, kasztelana liwskiego. Konsekrowany w 1818 r. Księża Marianie byli tu do 1864 r., zostali usunięci przez władze carskie, a parafia oddana duchowieństwu diecezjalnemu. W 1921 r. księża Marianie powrócili do parafii.

Świątynia w charakterze barokowo-klasycystycznym, jednonawowa, przekryta sklepieniem kolebkowym z lunetami. Nawa prostokątna, trójprzęsłowa. Prezbiterium węższe, jednoprzęsłowe, prosto zamknięte. Po obu stronach nawy przy licu fasady prostokątne dobudówki: od wschodu klatka schodowa na chór muzyczny, od zachodu kruchta boczna, za którą także prostokątna kostnica Przy łuku tęczowym prostokątne, niewielkie skarbczyki. Bryła złożona z przylegających do siebie prostopadłościanów. Korpus nawowy nakryty dachem dwuspadowym z sygnaturką zbliżoną do linii łuku tęczowego. Prezbiterium, węższe, połączone z klasztorem, nakryte dachem trójpołaciowym. Dobudówki niskie, z jednospadowymi dachami.

Elewacje otynkowane, na wysokim cokole. Fasada smukła, dwukondygnacyjowa, trójosiowa, rozcłonkowana szerokimi pilastrami w wielkim porządku, zamknięta belkowaniem z fryzem tryglifowym i wyładowanym gzymsem modylonowym. Zwieńczona frontonem z trójkątnym szczytem, ujętym po bokach przerywanymi naczółkami. W przyziemiu, na osi środkowej portal główny, nad nim okulus. Na osiach kondygnacji górnej półkoliście zamknięte okno chóru muzycznego oraz konchowo sklepienie nisze z figurami św. św. Piotra i Pawła. W szczycie, na osi, konchowo sklepienie nisza z figurą Matki Boskiej Niepokalanej Poczętej. Portal główny z prostokątnym otworem drzwiowym nad którym gzyms odcinkowy wsparty na dwóch narożnych płaskich konsolach. Okulus w profilowanej opasce, całość w kwadratowej, oprofilowanej płycinie. Okno chóru muzycznego ujęte po bokach pilastrami z oprofilowaną archiwoltą i kliniec, osadzone na podokiennym gzymsem wspartym na trzech "tryglifowych" konsolach.

We wnętrzu klasycystyczne ołtarze z obrazami malowanymi przez zakonnika mariańskiego Jana Niezabitowskiego, pod koniec XVIII w. Przed kościołem na osi murowana brama - dzwonnica z arkadą u dołu i przeźrocami u góry.

5. Założenia rezydencjonalne

Charakterystyczne dla pogranicza mazowiecko – podlaskiego jest występowanie zespołów rezydencjonalnych. Niestety na terenie gminy zachował się jedynie dwór z parkiem w Ozorowie oraz pozostałości parku w Grali – Dąbrowiźnie. Szczególną wartość w obrazie budownictwa dworskiego w regionie, ma dwór w Ozorowie. Budynek dworu został wzniesiony na początku XX wieku przez rodzinę Popielów. Jest centralnym punktem ozdobnego wnętrza parkowego, wytworzonego przez masę drzewostanu oraz skupiny ozdobnych krzewów. Dwór reprezentuje typ powszechnie spotykanego budynku parterowego. Został zbudowany z drewna na planie wydłużonego prostokąta. Podwalina dębowa łączona na zamek prosty, osadzona na murowanej z cegły podmurówce, osłonięta daszkiem przyzbowym. Układ wnętrz dwutraktowy, z rozplanowaniem osiowym. Elewacje dłuższe siedmioosiowe, oszalowane deskami, w dolnej części w układzie pionowym, w górnej poziomym. Okna dwuskrzydłowe z nadświetlem, osłonięte dwuskrzydłowymi, płycinowymi okiennicami. Nad oknami występują ozdobnie rzeźbione nadokienniki, popularnie zwane koronami. Poniżej okien parapety z podrzeźbianymi wspornikami. Dwór nakryty dachem dwuspadowym, szczyty wybijane deskami w układzie pionowym.

Założenie parkowe w Ozorowie posiadało układ kwaterowy z podziałem na kwaterę ozdobną wokół dworu i dwie użytkowe, niejako kaskadowo schodzące po zboczu w kierunku północno-wschodnim, gdzie do dziś widoczne są pozostałości stawów. Z dawnego układu kompozycyjnego czytelne są do dziś nasadzenia graniczne od strony południowej i zachodniej. W pozostałej części założenia parkowego układ kompozycyjny jest zatarty, między innymi poprzez znaczną wycinkę parkowych drzew i krzewów. W pozostałym drzewostanie szata roślinna jest urozmaicona o zdecydowanej przewadze drzew liściastych. Występują przede wszystkim: lipy drobnolistne, graby pospolite, klony zwyczajne, robinie akacjowe, kasztanowce białe, jesiony wyniosłe, a z iglaków świerk pospolity.

Z dawnego parku dworskiego w Grali – Dąbrowiźnie, obecnie na terenie szkoły, pozostały tylko skromne resztki. Układ kompozycyjny jest nieczytelny, pozostało kilkanaście egzemplarzy starodrzewu. Wśród starodrzewia występuje: lipa drobnolistna, jesion wyniosły, robinia akacjowa, dąb szypułkowy, kasztanowiec biały, klon zwyczajny. Na skraju parku ustawiono pomnik wykonany z kamieni polnych, upamiętniający powstanie oddziału partyzanckiego Gwardii Ludowej, im. Juliusza Słowackiego.

6. Budownictwo

Wśród obiektów włączonych do gminnej ewidencji zabytków z terenu gminy Skórzec, zdecydowanie przeważają obiekty drewniane. Obiekty murowane stanowią pojedyncze przykłady, np.: domy nr 15 w Dąbrówce Niwce, dom nr 141 w Dąbrówce Stanach. Tych najstarszych pochodzących z przełomu XIX i XX wieku zachowało się niewiele. Przeważająca większość budynków zainteresowania konserwatorskiego, datowana jest na lata 20-te i 30-te naszego stulecia.

W zabudowie zagród wiejskich na terenie gminy Skórzec, typowe rozwiązanie sprowadza się do założenia składającego się z trzech podstawowych budynków: domu mieszkalnego, budynku inwentarskiego i stodoły. W obiektach wchodzących w skład siedliska, występuje głównie konstrukcja zrębowa. Podstawę konstrukcji stanowi podwalina zwęglowana na obłap lub na nakładkę z zamkiem, posadowiona na kamieniach polnych lub ceglanej podmurówce. Od góry konstrukcję zrębu spinają oczepy związane na nakładkę z zamkiem oraz zacięte w oczepie belki stropowe ułożone w poprzek budynku. Więźba dachowa konstrukcji krokwiowo - jętkowej, krokwie zaczopowane w opasce, oczepie lub belkach stropowych. Konstrukcja sumikowo - łątkowa do wznoszenia zrębu nie jest spotykana. Ten rodzaj konstrukcji stosowano do osadzenia okien i drzwi, zwłaszcza w okresie międzywojennym. W wielu budynkach występuje zewnętrzny szalunek. Deski szalunku z reguły przybijane są w układzie pionowym.

Na terenie gminy Suchożebry, przeważają domy szerokofrontowe, dwutraktowe, w których pomieszczenia tworzą dwa ciągi wewnątrz rozplanowanych równolegle do osi wzdłużnej budynku. Wnętrzami tymi zwykle są dwie lub trzy izby, komora i sień.

Rozplanowanie wewnątrz domów występujących na terenie gminy dzielimy zasadniczo na dwie grupy:

- z dośrodkowym układem pomieszczeń, gdzie urządzenia ogniowo - grzewcze są usytuowane w centrum budynku a pomieszczenia wnętrza rozmieszczone są wokół tych urządzeń, np.: dom przy ul. Wyszyńskiego 75 w Dąbrówce Ług, dom nr 78 w Dąbrówce Stanach, dom nr 13 w Grali – Dąbrowianie, dom nr 54 w Kłodziu, dom przy ul. Słonecznej 20 w Skórcu, dom nr 12 w Żebraku.

- z osiowym układem pomieszczeń, gdzie pomieszczenia usytuowane są symetrycznie po obu stronach budynku, np.: dom nr 97 w Dąbrówce Stanach, dom nr 77 w Drupi, dom przy ul. Słonecznej 10 w Gołąbku, domy nr nr 74 i 127 w Grali - Dąbrowiźnie, dom nr 69 w Nowakach, dom nr 6 w Żelkowie.

Na terenie gminy, zasadniczo spotykamy dwa typy dachów, mianowicie:

- dwuspadowe, najczęściej spotykane, np. Dom nr 118 w Czarniejewie, dom nr 147 w Dąbrówce Stanach, dom nr 43 w Nowakach, dom przy ul. Ogrodowej 17 w Skórcu, dom przy ul. Wiatracznej 7 w Skórcu, dom nr 71 w Żebraku.

- dwuspadowe z naczółkami, rzadziej występujące, np. szkoła w Drupi, dom przy ul. Słonecznej 41 w Gołębku, dom przy ul. Siedleckiej 29 w Skórcu.

W wielu domach datowanych od początku XX wieku do lat 40-tych naszego stulecia, występują dekoracyjnie opracowane szczyty, listwy podokapowe, szalunek narożników, nadokienniki, ganki itp. Ten rodzaj budownictwa reprezentują przede wszystkim domy: przy ul. Polnej nr 1 w Gołębku, nr 97 w Dąbrówce Stanach, nr 18 w Żebraku.

7. Cmentarze i miejsca pamięci

Cmentarz parafialny parafii Skórzec zlokalizowany jest w północnej części wsi. Został założony w 1 poł. XIX wieku i jest użytkowany do dnia dzisiejszego. Cmentarz posiada kształt prostokąta i ogrodzony jest częściowo podwójnym parkanem, w tym starszym z kamienia łupanego. W ogrodzeniu brama z dwiema furtkami, słupy bramne nakryte czterospadowymi daszkami o połaciach z dachówki. Zasadniczym elementem kompozycyjnym cmentarza jest aleja główna, wiodąca od bramy głównej oraz aleje boczne. Kwatery posiadają czytelny układ, choć w części południowej jest on zatarty. Na cmentarzu zlokalizowany jest pomnik i mogiła żołnierzy polskich poległych we wrześniu 1939 r.

Na cmentarzu występuje różnorodny drzewostan, dominują drzewa liściaste m. in.: lipy drobnolistne, klony zwyczajne, topole białe. W mniejszej ilości spotykamy iglaki, w tym świerki pospolite i aleja modrzewiowa.

Wśród nagrobków liczną grupę stanowią obiekty z 2 poł. XIX i pocz. XX wieku, o indywidualnych formach, wykonane z piaskowca, marmuru, żeliwa. Do najcenniejszych zaliczamy interesujące, klasycystyczne nagrobki rodziny Potockich herbu Szeliga. Niżej zamieszczono wykaz najcenniejszych obiektów z podaniem oryginalnej pisowni:

1. Pomnik z napisem: NIEZNAJOMEMU / POLSKIEMU ŻOŁNIERZOWI / POLEGŁEMU W 1939 R. /SPOŁECZEŃSTWO WSI /SKÓRZEC
2. Nagrobek z napisem: JULIA Z GRZYWIŃSKICH SZELIGA – WDOWA PO MAJORZE WOJSK POLSKICH, ZM. D. 3 Listopada 1888 w WIEKU L.78.
3. Pomnik klasyczny z urną, napis kursywą: PAMIĘCI TEODORA POTOCKIEGO / OBYWATELA WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO W WIEKU LAT 68 / DNIA 25 LISTOPADA 1830 zmarłego/ pogrążona w żalu żona z dziećmi poświęca.
4. Płyta nagrbna z herbem Szeliga, napis słabo czytelny, poświęcony pamięci Apolinarego Potockiego zm. 1843 r.

5. Kwatera Zgromadzenia Księży Marianów.
6. Pomnik z napisem: BOHATEROM WOJSKA POLSKIEGO / POLEGŁYM ZA WOLNOŚĆ / OJCZYZNY W LATACH 1939-1944 / W HOŁDZIE SPOŁECZEŃSTWO / GROMADY SKÓRZEC. Obok kwatery żołnierzy polskich poległych we wrześniu 1939 roku, tabliczki z napisami: N.N.
7. Groby żołnierzy AK: Czesław Skóra zginął 7.X.1944, Karol Bareja zginął 25.V.1946 r.
8. Nagrobek z piaskowca z napisem: WŁADYSŁAW OSTROWSKI 1897 -1943 UCZESTNIK WALK 1918 I 1939R. O SPOŁECZNE I NARODOWE WYZWOLENIE, DZIAŁACZ P.P.R I ŻOŁNIERZ G.L W 1942-1943, ZGINAŁ ZA WOLNOŚĆ I LUD 14.VI.1943.
9. Nagrobek z napisem: S.P. LUDWIK OSSOWSKI LEK. WET. ŻYŁ LAT 33, HENRYK OSSOWSKI ŻYŁ LAT 23, ŻOŁNIERZ A.K., POLEGLI DN.7.X.1944.
10. Płyta z napisem : JÓZEW OSTOJA RADGOWSKI B.PREZES TRYBUNAŁU W PŁOCKU ZM.W WIEKU LAT 63 1882 R . TU SPOCZYWAJĄ ZWŁOKI S.P ANTONIEGO OSTOJA RADGOWSKIEGO OBYWATELA ZIEMSKIEGO I SĘDZIEGO GMINNEGO ZM . DN.5 MARCA 1893 R. W WIEKU LAT 73 W CIĘŻKIM SMUTKU POGRAŻONA ŻONA WRAZ Z PRZYBRANĄ CÓRKĄ PROSZĄ O WESTCHNIENIE DO BOGA.

Na terenie gminy są poza cmentarzami miejsca upamiętnione, odnoszące się do ważnych wydarzeń w dziejach ojczyzny. Okazały pomnik upamiętniający walki o niepodległość Polski wzniesiono w 1928 roku w Skórcu. Zlokalizowany jest naprzeciwko kościoła parafialnego, przy głównym trakcie przez wieś. Posiada formę obelisku ustawionego na kopcu i upamiętnia poległych za wiarę i ojczyznę.

W parku podworskim w miejscowości Grała – Dąbrowizna wzniesiono pomnik dotyczący podziemia zbrojnego walczącego z okupantem w czasie II wojny światowej. Wykonany został z dużego granitowego głazu osadzonego na podstawie wymurowanej z kamieni polnych. Na pomniku zamontowano tablicę inskrypcyjną upamiętniającą powstanie oddziału Gwardii Ludowej im. Juliusza Słowackiego.

8. Kapliczki, figury i krzyże przydrożne

Licznie na terenie gminy występują kapliczki, figury i krzyże przydrożne, datowane na wiek XIX i XX. Bardzo często były wznoszone przy alejach i drogach dojazdowych do rezydencji pałacowych i dworskich; na skrzyżowaniach dróg; w przydomowych ogródkach. Występują kapliczki domkowe z małym wnętrzem dostępnym przez drzwi, w których ustawione są figury świętych. Ten typ reprezentują murowane kapliczki w miejscowościach:

Grala – Dąbrowizna, Wólka Kobyla oraz drewniana kapliczka w Gołębku.

Do charakterystycznych, okazałych kapliczek na terenie gminy należą obiekty w typie kapliczki słupowej, ale o formie rozbudowanej, dwukondygnacyjnej. Wznoszone są na planie kwadratu lub prostokąta. Kondygnacja dolna znacznie szersza od górnej, zawierająca dwie nisze na figury świętych umieszczone obok siebie, zadaszona daszkami pulpitowymi. Kondygnacja górna z jedną niszą na osi, zamknięta daszkiem dwuspadowym, zwieńczonym krzyżem z żelaza. Tego typu kapliczki spotykamy w miejscowościach: Dąbrówka Niwka, Dąbrówka Stany, Gołębek,

Jednym z oryginalniejszych i nie spotykanych w tej formie obiektów małej architektury sakralnej, jest kapliczka przydrożna w Skórcu, usytuowana przy drodze na cmentarz parafialny, w pobliżu stawu. Reprezentuje typ kapliczki arkadowej, nakrytej daszkiem brogowym, kryjąca w swym wnętrzu figurę św. Jana Nepomucena. Zarówno kapliczka, jak i figura są wpisane do rejestru zabytków.

Powszechnie na terenie gminy występują skromniejsze, murowane kapliczki w postaci słupów na rzucie kwadratu lub prostokąta, z małą wnęką, w której umieszcza się rzeźbę lub obraz z przedstawieniem postaci boskiej lub świętego. Kapliczki te często zdobione są szczycikami, gzymsami, płycinami o różnych formach i nakrywane daszkami wieńczonymi krzyżami wykutymi z metalu. Kapliczki w formie słupów spotykamy m.in. w miejscowościach: Dąbrówka Wyłazy, Grala – Dąbrowizna, Nowaki, Osińskie, Żebrak. W tej grupie obiektów na wyjątkową uwagę zasługuje kapliczka w Żelkowie wyróżniająca się okazałością i mocno rozbudowanym programem budowlanym.

Zdecydowanie najczęściej spotykane są na terenie gminy, krzyże przydrożne. Posiadają one różne formy i przy wznoszeniu ich stosowano różne materiały. Przede wszystkim są murowane z cegły, wykonywane z kamienia, żelaza, drewna. Spotykamy je w takich miejscowościach, jak: Dąbrówka Niwka, Gołębek, Grala, Osińskie, Teodorów, Żelków.

Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków

1. Kościół parafialny i klasztor w Skórcu, mur., 1794 r., **nr rej. zab. A-125/593 z dn. 02.04.1962 r.**
2. Kapliczka przydrożna z figura św. Jana Nepomucena, mur., pocz. XIX w., **nr rej. zab. A-895 z dn. 15.12.2009 r., oraz B-99/253 z dn. 19.09.1970 r.**

Wszelkie prace inwestycyjne podejmowane przy wymienionych obiektach należy prowadzić w oparciu o przepisy szczególne.

Wykaz obiektów w ewidencji zabytków

Czerniejew

1. Dom nr 29, drewn., 1 poł. XX w.
2. Spichlerz w zagrodzie nr 20, drewn., l. 30-XX w.
3. Dom nr 80, drewn., 1 poł. XX w.
4. Dom nr 118, drewn., l. 30-XX w.

Dąbrówka Ług

5. Dom przy ul. Wyszyńskiego 75, drewn., l. 20-XX w.
6. Dom przy ul. Żeromskiego 28, drewn., l. 30-XX w.

Dąbrówka Niwka

7. Dom nr 15, mur., l. 20-XX w.
8. Kapliczka przydrożna, mur., l. 20-XX w.

Dąbrówka Stany

9. Kaplica mariawicka, mur., 1907 r.
10. Dom nr 78, drewn., pocz. XX w.
11. Dom nr 97, drewn., 1936 r.
12. Dom nr 141, mur., l. 20-XX w.
13. Dom nr 147, drewn., pocz. XX w.
14. Stodoła w zagrodzie nr 47, drewn., l. 20-XX w.
15. Stodoła w zagrodzie nr 85, drewn., l. 30-XX w.
16. Kapliczka przydrożna, mur., l. 30-XX w.

Dąbrówka Wylazy

17. Dom na zachodnim skraju wsi, drewn., l. 20-XX w.
18. Kapliczka przydrożna nr 113, mur., 1907 r.

Dobrzeńców

19. Dom w osiedlu Dobrzeńców, drewn., l. 20-XX w.

Drupia

20. Szkoła, drewn., 1 poł. XX w.
21. Dom nr 42, drewn., l. 30-XX w.
22. Dom nr 77, drewn., l. 30-XX w.

Gołąbek

23. Dom przy ul. Polnej 1, drewn., l. 20-XX w.
24. Dom przy ul. Słonecznej 4, drewn., 1 poł. XX w.
25. Dom przy ul. Słonecznej 10, drewn., l. 20-XX w.
26. Dom przy ul. Słonecznej 19, drewn., l. 20-XX w.
27. Dom przy ul. Słonecznej 41, drewn., pocz. XX w.

28. Dom przy ul. Słzkołnej, drewn., l. 20-XX w.
29. Kapliczka przydrożna przy ul. Szkołnej 2, drewn., l. 30-XX w.
30. Kapliczka przydrożna przy ul. Szkołnej 30A, mur., l. 30-XX w.

Grała – Dąbrowizna

31. Kapliczka przydrożna przy skrzyżowaniu dróg, mur., l. 20-XX w.
32. Pozostałości parku dworskiego, 2 poł. XIX w.
33. Pomnik upamiętniający oddział GL, kamień, poł. XX w.
34. Dom nr 13, drewn., l. 20-XX w.
35. Dom nr 74, drewn., l. 30-XX w.
36. Dom nr 127, drewn., l. 30-XX w.

Kłódzie

37. Dom nr 54, drewn., l. 20-XX w.

Nowaki

38. Dom nr 43, drewn., l. 30-XX w.
39. Dom nr 69, drewn., 1 poł. XX w.
40. Kapliczka przydrożna, mur., 1 poł. XX w.

Osińskie

41. Dom w osiedlu Osińskie, drewn., l. 20-XX w.
42. Pozostałości młyna wodnego, drewn., 1 poł. XX w.

Ozorów

43. Dwór, drewn., pocz. XX w.
44. Pozostałości parku dworskiego, pocz. XX w.

Skórzec

45. Cmentarz parafialny, 1 poł. XIX w.
46. Dom przy ul. Kameckiego 43, drewn., l. 30-XX w.
47. Dom przy ul. Ogrodowej 17, drewn., l. 20-XX w.
48. Dom przy ul. Siedleckiej 29, drewn., l. 20-XX w.
49. Dom przy ul. Słonecznej 20, drewn., l. 20-XX w.
50. Pomnik poświęcony „Poległym za Wiarę i Ojczyznę”, kamień, 1928 r.

Wólka Kobyla

51. Kapliczka przydrożna w środku wsi, mur., l. 20-XX w.
52. Świetlica wiejska, drewn., 1 poł. XX w.
53. Stodoła w zagrodzie nr 26, drewn., l. 20-XX w.

Żebrak

54. Dom nr 12, drewn., l. 30-XX w.
55. Dom nr 18, drewn., l. 30-XX w.
56. Dom nr 71, drewn., l. 20-XX w.
57. Kapliczka przydrożna, mur., pocz. XX w.

Żelków

58. Dom nr 6, drewn., l. 30-XX w.
59. Dom nr 265, drewn., l. 30-XX w.
60. Kapliczka przydrożna nr 45, mur., l. 20-XX w.

VI. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW

Przez jakość życia rozumie się możliwość zaspokojenia potrzeb ludności na terenie gminy. Zależy ona od stanu i źródeł utrzymania ludności, jej aktywności ekonomicznej, możliwości zarobkowania, infrastruktury społecznej i technicznej, warunków mieszkaniowych, sposobu spędzania wolnego czasu, itp.

1.1. Ludność w latach 2002 - 2009

Liczba ludności gminy według stanu na dzień 31.12.2009 r. wynosiła 7 289 osób⁶. Gmina należy do średnio zaludnionych obszarów wiejskich w województwie mazowieckim. Na 1km² przypadało 61 osób.

Gmina charakteryzuje się przyrostem ludności. W latach 2002 - 2009 liczba ludności zwiększyła się o 200 osób tj. 2,8%. Największy przyrost w liczbach bezwzględnych odnotowano w miejscowości gminnej Skórzec (117 osób) oraz Dąbrówce-Ług (65 osób). Relatywnie wysoki przyrost (5 % i więcej) miał w tym czasie miejsce ponadto w Żelkowie, Teodorowie, Starej Dąbrówce, Dąbrówce-Niwce i Boroszkowie. Ubytek ludności występował tylko w pięciu wsiach: Klódmie, Ozorów, Skarżyn, Trzciniec i Wólka Kobyła. W pozostałych miejscowościach miał miejsce przyrost do 5%. Liczbę ludności w poszczególnych miejscowościach i zmiany tej liczby w latach 2002-2009 ilustruje mapa 1 wraz z tabelą zawierającą szczegółowe dane źródłowe.

Zmiany liczby ludności są wynikiem przyrostu naturalnego i salda migracji stałych. W ostatnich latach w gminie zarówno przyrost naturalny jak i saldo migracji przybierają wartości dodatnie, jednakże większy wpływ na rzeczywisty przyrost ludności miało saldo migracji.

Następstwem zmian liczby ludności są zazwyczaj zmiany struktury według płci i wieku.

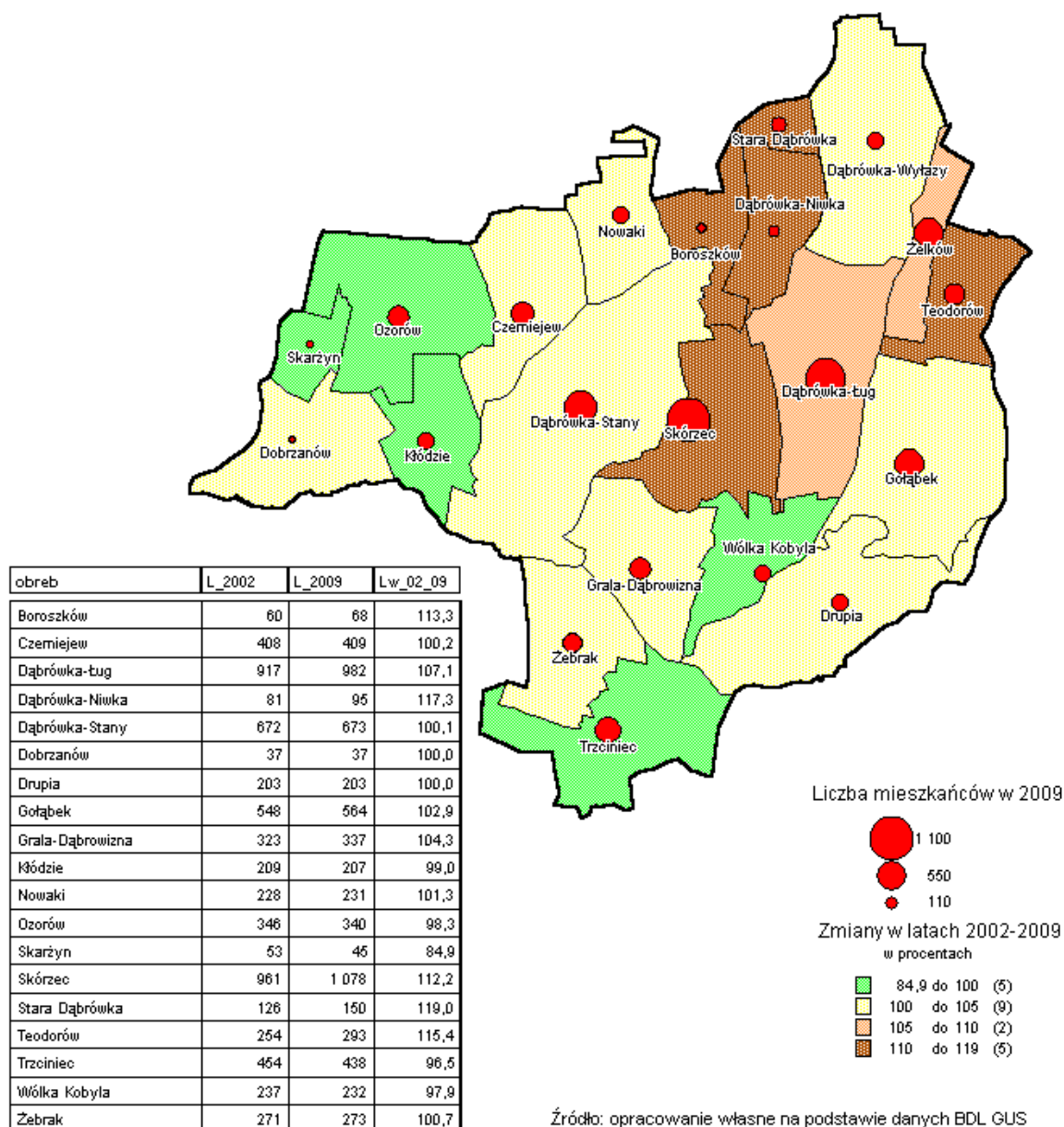
---

⁶ Według BDL GUS

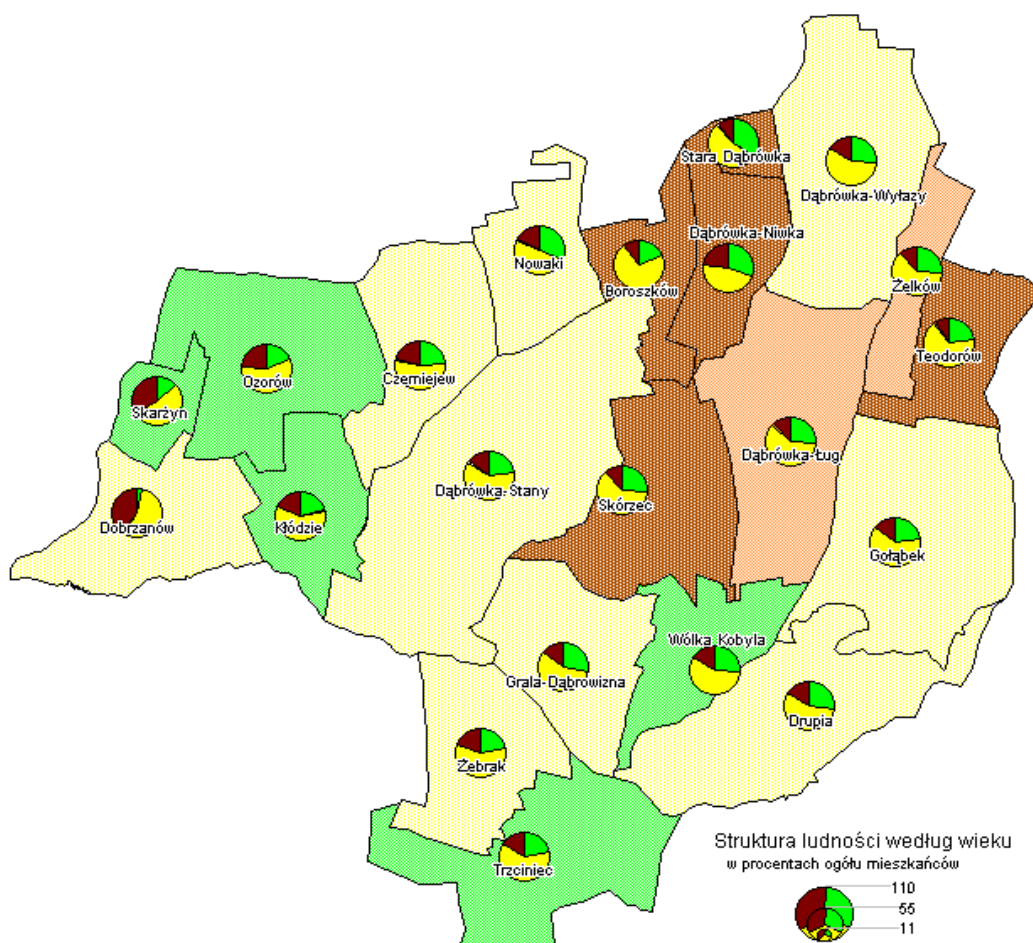
W gminie Skórzec procesy te, aczkolwiek zachodzą, to w umiarkowanej skali. W strukturze według płci w ostatnich latach utrzymywała się niewielka przewaga mężczyzn (99 kobiet na 100 mężczyzn). Można więc mówić o względnej równowadze płci. W strukturze ludności według wieku w latach 2002-2009 zmniejszył się udział osób w wieku przedprodukcyjnym z 28,6% do 23,9% i osób w wieku poprodukcyjnym z 15,9% do 15,3%, zwiększył się natomiast udział osób w wieku produkcyjnym z 55,5% do 60,8%. Na koniec 2009 roku w gminie Skórzec udział osób w wieku przedprodukcyjnym był wyższy od odpowiedniego wskaźnika w powiecie siedleckim (22,3%) i znacznie wyższy od średniego w województwie mazowieckim (18,7%), natomiast udział osób w wieku poprodukcyjnym był znacznie niższy niż w powiecie siedleckim (17,1%) i województwie mazowieckim (17,6%) i oznacza, że ludność gminy jest relatywnie młoda. Strukturę wiekową ludności poszczególnych wsi w gminie ilustruje mapa 2 (wraz z tabelą).

Mapa 1. Liczba ludności w 2009 roku i dynamika w latach 2002-2009

Analizując strukturę wiekową ludności trzeba zwrócić uwagę na zróżnicowaną liczebność poszczególnych roczników, która wpłynie na zasadnicze zmiany liczebności niektórych grup wieku w przyszłości. Bazując na rocznikach już urodzonych można z dużym prawdopodobieństwem oszacować, że liczebność roczników w wieku szkoły podstawowej zmniejszy się stosunkowo nieznacznie z 536 osób na koniec 2009 roku do około 516 na koniec 2016 roku. Znacznie zmniejszy się natomiast liczebność roczników w wieku gimnazjalnym z 331 osób na koniec 2009 roku do około 240 na koniec 2016 roku i licealnym z 420 osób na koniec 2009 roku do około 280 osób na koniec 2016 roku. Z drugiej strony

Mapa 2. Zmiany liczby ludności w latach 2002-2009 i struktura wiekowa w 2009 r.

obrob	L_2009	Lw_02_09	L_09_pprod	L_09_prod	L_09_popr
Boroszków	68	113,3	19,1	70,8	10,3
Czemiejew	409	100,2	24,0	55,0	21,0
Dąbrowka-tug	982	107,1	25,5	62,1	12,4
Dąbrowka-Niwka	95	117,3	30,5	46,3	23,2
Dąbrowka-Stany	673	100,1	23,3	61,4	15,3
Dobrzańów	37	100,0	2,7	56,8	40,5
Drupia	203	100,0	26,6	56,2	17,2
Gołębek	564	102,9	23,0	62,6	14,4
Grała-Dąbrowizna	337	104,3	28,2	57,3	14,5
Kłodzie	207	99,0	20,8	60,9	18,4
Nowaki	231	101,3	31,2	51,1	17,7
Ozorów	340	98,3	19,1	56,5	24,4
Skarżyn	45	84,9	13,3	53,3	33,3
Skórzec	1 078	112,2	26,0	61,8	12,2
Stara Dąbrowka	150	119,0	34,7	54,0	11,3
Teodorów	293	115,4	23,2	67,6	9,2
Trzcinięc	438	96,5	22,4	60,5	17,1
Wólka Kobyła	232	97,9	25,9	57,8	16,4
Zębrak	273	100,7	22,3	58,2	19,4

Struktura ludności według wieku
w procentach ogółu mieszkańców

■ wiek przedprodukcyjny (0-17)
■ wiek produkcyjny (18-59K/64M)
■ wiek poprodukcyjny (60K/65M i więcej)

Zmiany w latach 2002-2009
w procentach

■ 84,9 do 100 (5)
■ 100 do 105 (9)
■ 105 do 110 (2)
■ 110 do 119 (5)

Źródło: opracowanie własne
na podstawie danych BDL GUS

należy liczyć się ze znacznym zwiększeniem liczebności roczników w wieku poprodukcyjnym, gdyż wiek emerytalny osiągać będą bardzo liczne roczniki urodzone w latach 1945-1955⁷. Spowoduje to zmniejszenie udziału generacji w wieku produkcyjnym.

Poziom wykształcenia mieszkańców gminy jest stosunkowo niski. Wg NSP 2002 1,8%

⁷ Określane przez demografów mianem kompensaty wojennej

ogółu ludności posiadało wykształcenie wyższe, 1,0% policealne, 11,4% średnie, 22,4% zasadnicze zawodowe. Podobnie jak w innych gminach wykształcenie wyższe, policealne i średnie posiada znacznie więcej kobiet niż mężczyzn. Mężczyźni dominują natomiast w wykształceniu na poziomie zasadniczym zawodowym. Należy zwrócić uwagę, że w ostatnich latach poziom wykształcenia mieszkańców poprawia się w zasadniczy sposób.

Według danych NSP 2002 58,8% ludności w gminie Skórzec posiadało własne źródło utrzymania. W tej zbiorowości 45,2% stanowiły niezarobkowe źródła utrzymania, 34,8% praca poza rolnictwem i zaledwie 20,0% praca w rolnictwie.

1.2. Ludność w latach 2010 - 2020

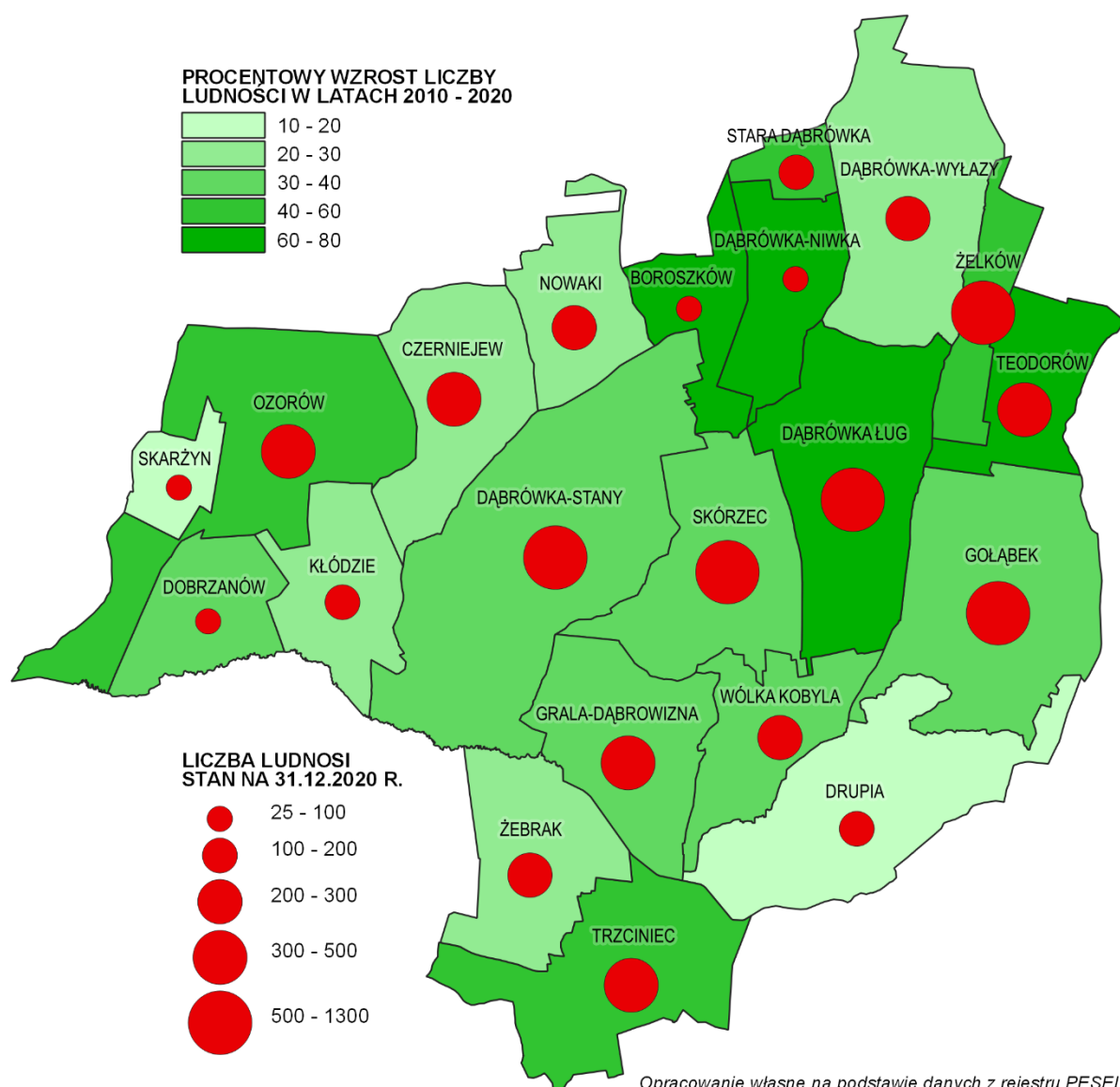
Wg. danych GUS, na koniec 2020 r. liczba ludności zamieszkującej na terenie gminy Skórzec wynosiła 7 914 osób. W relacji do danych z 2009 r. prezentowanych powyżej zauważalny jest ogólny wzrost liczby ludności. Gęstość zaludnienia wynosi 66 os./km². W gminie utrzymuje się tendencja wzrostu liczby ludności. Podczas gdy w latach 2002 – 2009 liczba ludności w gminie wzrosła o 2,8 % w latach 2010 – 2020 wzrost liczby ludności osiągnął 5,5 %.

Dane z gminnej ewidencji ludności na koniec 2020 r. w porównaniu do 31 grudnia 2010 r. wskazują na wzrost liczby ludności we wszystkich wsiach. Szczegółowe dane oraz tendencję zmian przedstawiono w tabeli poniżej.

I. P.	NAZWA WSI \ ROK	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	TENDENCJA ZMIAN LICZBY LUDNOŚCI W LATACH 2010-2020
1	BOROSZKÓW	47	55	55	57	67	69	71	73	78	80	83	
2	CZERNIEJEW	292	295	306	320	329	334	343	351	358	367	377	
3	DĄBRÓWKA ŁUG	756	793	838	894	926	962	1008	1057	1099	1151	1214	
4	DĄBRÓWKA-NIWKA	58	62	65	66	67	70	75	88	88	96	100	
5	DĄBRÓWKA STANY	512	536	552	577	592	607	623	640	656	670	675	
6	DĄBRÓWKA-WYŁAZY	172	175	175	182	185	196	197	200	204	210	214	
7	DOBRZANÓW	19	19	19	19	19	19	22	23	23	25	25	
8	DRUPIA	161	162	167	168	172	174	179	182	183	186	188	
9	GOŁĄBEK	417	425	446	458	473	489	499	517	528	538	558	
10	GRALA-DĄBROWIZNA	253	267	276	282	287	294	301	308	311	323	332	
11	KŁÓDZIE	158	164	165	171	173	182	185	189	194	197	199	
12	NOWAKI	182	190	194	195	204	206	207	210	214	219	220	
13	OZORÓW	224	232	245	257	266	278	284	288	291	305	343	
14	SKARŻYN	27	27	28	28	28	28	28	29	30	30	31	
15	SKÓRZEC	838	870	925	941	972	993	1003	1039	1078	1126	1165	
16	STARA DĄBRÓWKA	105	110	115	125	131	135	142	148	153	155	163	
17	TEODORÓW	243	251	272	295	301	327	338	352	380	396	416	
18	TRZCINIEC	295	309	320	362	374	378	389	407	410	423	429	
19	WÓLKA KOBYLA	179	182	183	186	190	193	196	196	219	233	248	
20	ŻEBRAK	203	210	219	222	228	229	236	241	253	258	262	
21	ŻELKÓW	440	455	481	504	521	533	552	582	610	646	672	

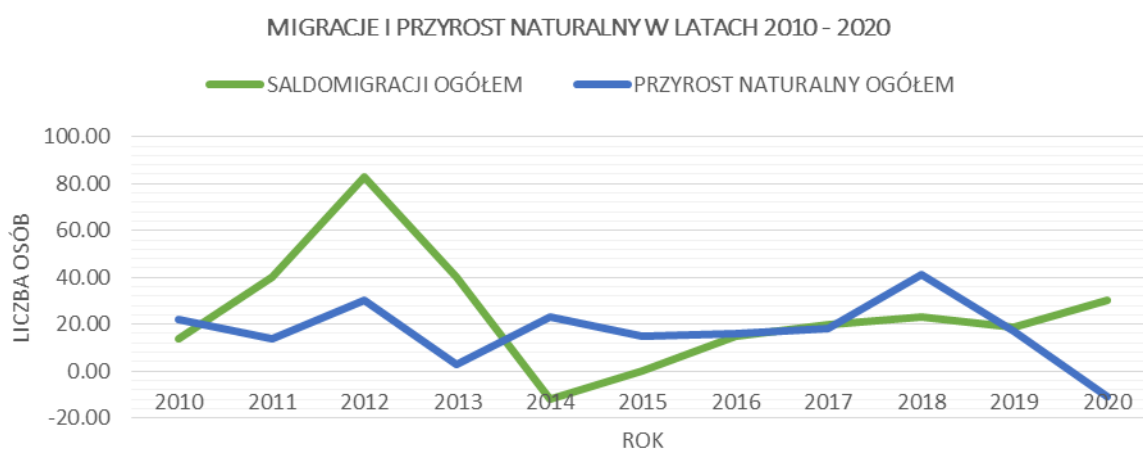
W analizowanym okresie najwięcej osób przybyło w miejscowościach Dąbrówka Ług oraz

Dąbrówka Stany – odpowiednio 503 i 501 osób. W miejscowości gminnej liczba mieszkańców wzrosła o 343 osoby. Równie duży wzrost liczby ludności odnotowano we wsi Żelków gdzie od 2009 r. do końca 2020 r. przybyło 246 osób. Znaczące zmiany liczby ludności są również w: Teodorowie – przybyło 183 osoby, Gołębku – 150 osób, Trzciniem – 143 osoby, Ozorów – 126 osób. W pozostałych wsiach przybyło poniżej 100 osób. Najmniej w Skarżynie – 4 osoby, Dobrzanowie – 6 osób. Przestrzenne rozkład zmian liczby ludności oraz liczebności poszczególnych sołectw w 2020 r. przedstawiono na rysunku poniżej. Pomimo ogólnego wzrostu liczby ludności można wyróżnić wsie wykazujące większą dynamikę wzrostu, a są to wsie położone bliżej miasta Siedlce dodatkowo zlokalizowane są przy głównych ciągach komunikacyjnych łączących gminę z siedzibą powiatu.

Wg danych GUS w latach 2010 – 2020 o wzroście liczby ludności na terenie gminy

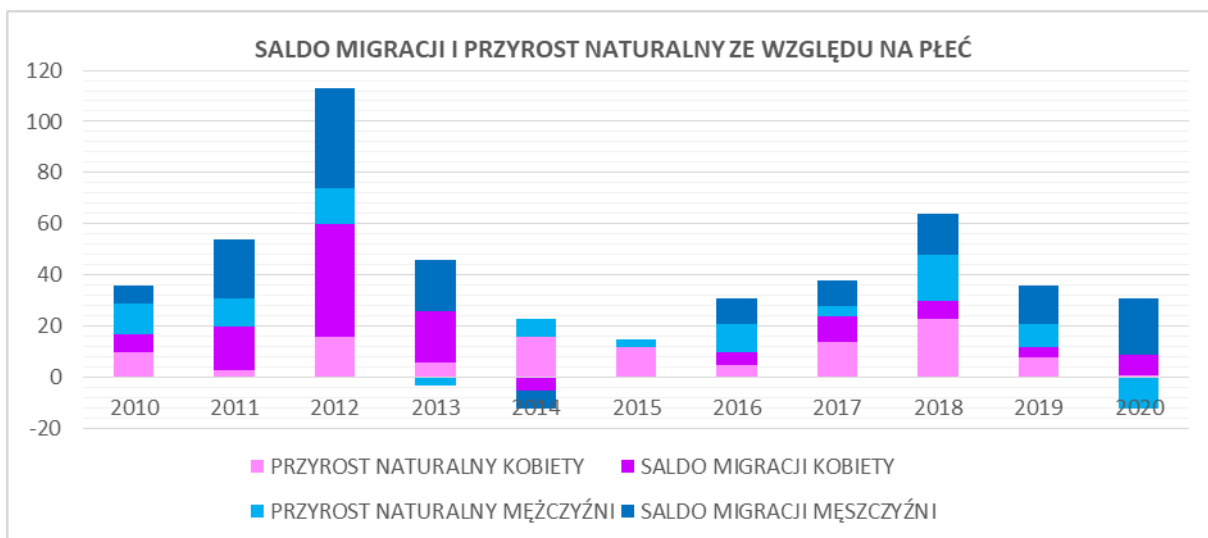
Skórzec decydują w większym stopniu migracje niż przyrost naturalny. W wyniku migracji w gminie przybyło o 69% więcej ludności niż w wyniku procesów biologicznych naturalnych. Tym samym trend z lat wcześniejszych utrzymuje się. Jak pokazano na wykresie poniżej (MIGRACJE I PRZYROST NATURALNY W LATACH 2010 - 2020) największy przyrost liczby ludności w wyniku migracji miał miejsce w 2012 roku. Saldo migracji wyniosło wówczas 83 osoby. W tym samym roku można również obserwować dość wysoki przyrost naturalny na poziomie 30 osób. W 2014 roku saldo migracji było ujemne (-12 osób), a następnie wzrastało osiągając 30 osób na koniec 2020 r. Przyrost naturalny w badanym okresie osiąga maksimum w 2018 r. – 41 osób, a następnie spadał i na koniec 2020 r. był ujemny na poziomie – 11 osób. Należy zauważyć, że mimo ujemnego salda migracji w 2014 r. oraz ujemnego przyrostu naturalnego w 2020 r. liczba ludności w gminie w okresie 2010 – 2020 co roku wzrasta.

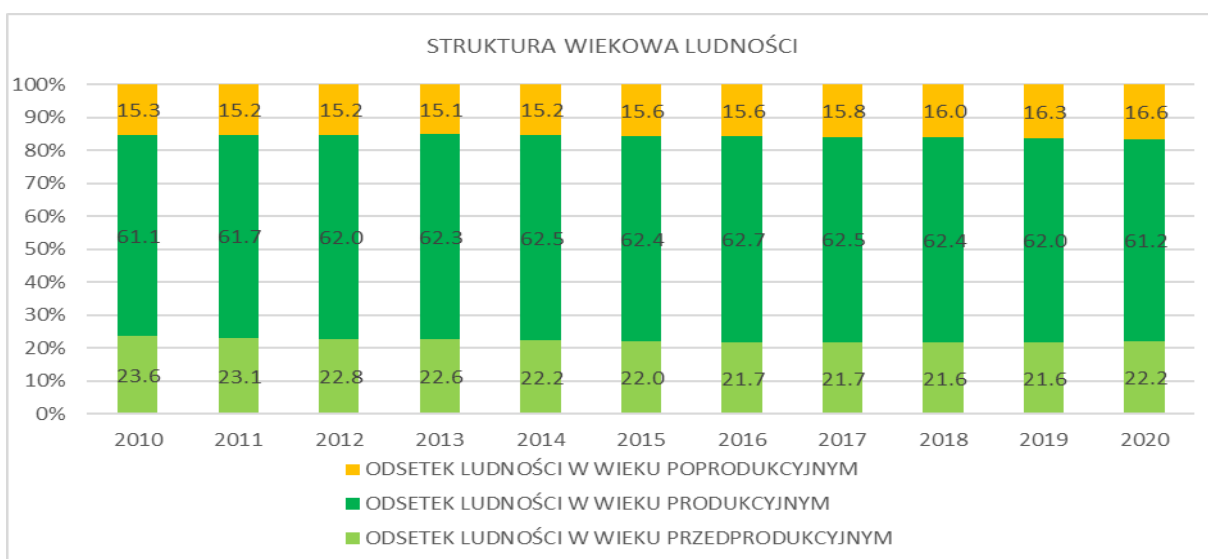
Mało sterowalne procesy, wpływające na utrzymywanie się wzrostu liczby ludności, w gminie Skórzec rozkładają się korzystnie. Podczas gdy w roku 2014 saldo migracji na terenie gminy było ujemne (-12 osób) dodatni przyrost naturalny osiągnął poziom 23 osób co w efekcie zadecydowało o zwiększeniu się liczby ludności w gminie. Podobne procesy zachodziły w 2015 r. Przyrost naturalny na poziomie 15 osób wzmocnił odwrócił tendencję spadkową liczby ludności mimo zerowego salda migracji.

Opisane powyżej zjawiska, wpływają również na utrzymującą się na podobnym poziomie strukturę społeczną, w gminie Skórzec, ze względu na płeć. Współczynnik feminizacji obniżył się w relacji do lat 2002 – 2009 i od roku 2010 utrzymuje się na poziomie 98 %. W analizowanym okresie liczba kobiet i mężczyzn w zwiększającej się liczbie ludności z roku na rok podlega korekcie czy to w wyniku migracji czy naturalnych procesów. Jak wskazano na wykresie poniżej (SALDO MIGRACJI I PRZYROST NATURALNY ZE WZGLĘDU NA PŁEĆ) procesy wpływające na liczbę mieszkańców zmierzają do równowagi w liczebności kobiet i

mężczyzn.

Zmiany zachodzące w strukturze wiekowej ludności gminy pokazano na wykresie **STRUKTURA WIEKOWA LUDNOŚCI**. Uwzględniając analizę z lat 2002 – 2009 należy stwierdzić, że liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym w latach 2010 – 2020 uległa dalszemu spadkowi. Różnica jednak jest mniejsza niż we wcześniejszych latach – różnica wynosiła 4,7 pkt procentowego natomiast w latach 2010 – 2020 różnica ta wyniosła 1,4 pkt procentowego. Rok 2020 w relacji do 2019 r. charakteryzuje jednak niewielki wzrost udziału osób w wieku przedprodukcyjnym. W porównaniu do lat wcześniejszych w analizowanym okresie o 1,3 % zwiększył się udział osób w wieku poprodukcyjnym. W relacji do analizy lat 2002 – 2009 w latach 2010 – 2020 zauważalny jest niewielki spadek udziału osób w wieku produkcyjnym. Na koniec 2020 r. odsetek ludności w wieku produkcyjnym osiągnął 61,2 %.

W gminie Skórzec wskaźniki związane ze strukturą funkcjonalną ludności przyjmują korzystniejsze wartości niż na poziomie województwa mazowieckiego i powiatu siedleckiego. Wskaźnik ludności w wieku poprodukcyjnym przypadającej na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym w województwie mazowieckim w 2010 roku był na poziomie 94,5 osób i wzrósł na koniec 2020 roku do 114 osób na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym. W powiecie siedleckim również nastąpił wzrost i odpowiednio wskaźniki osiągnęły poziom w 2010 r. 77,6 osób oraz w 2020 r. 96,4 osoby. W gminie Skórzec również zaobserwowano wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym w latach 2010 – 2020 i wyniósł on odpowiednio 64,9 osoby w roku 2010 i 74,8 osoby w roku 2020. Mimo niekorzystnych trendów w gminie Skórzec sytuacja demograficzna jest lepsza zarówno w relacji do powiatu siedleckiego jak i w stosunku do województwa mazowieckiego. Same wskaźniki osiągają niższe wartości jak również zmiany obciążające młodsze pokolenia są na niższym poziomie. Na poziomie województwa mazowieckiego przyrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym wyniósł 19,5 osoby. W powiecie siedleckim zmiana liczby osób jest porównywalna i wynosi 18,8 osoby. W gminie Skórzec natomiast zmiana wskaźnika wyniosła 9,9 osoby w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Podobnie sytuacja wygląda w przypadku ludności w wieku poprodukcyjnym w relacji do osób w wieku produkcyjnym. W województwie mazowieckim w 2020 r. odnotowano o 9,8 os. więcej niż w roku 2010. Zauważalny jest ciągły wzrost liczby osób schodzących z rynku pracy w relacji do osób pracujących. Wzrost wartości wskaźnika miał miejsce również w powiecie siedleckim i gminie Skórzec odpowiednio o 3,9 i 2,1 os. w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. Niekorzystne zmiany zachodzą szybciej na poziomie województwa i powiatu niż w na poziomie gminy. W 2010 roku wskaźniki obciążenia wynosiły dla województwa mazowieckiego 27,9 osoby, dla powiatu siedleckiego 28 osób, a dla gminy Skórzec 25 osób. W roku 2020 zauważalne są większe rozbieżności: województwo 37,7 os., powiat 31,9 os., gmina 27,1 os.

1.3. Prognozy demograficzne

W punktach powyżej omówione zostały rzeczywiste warunki demograficzne. Rzeczywisty przyrost ludności warunkowany jest przyrostem naturalnym, saldem migracji stałej i czasowej. Przyrost naturalny oraz saldo migracji stałej służą do określenia typu demograficznego jednostki przestrzennej w tym przypadku gminy Skórzec wg typologii J. W. Webba. Wyróżnia ona 8 typów jednostek, które charakteryzują aktywność demograficzną czyli predyspozycje rozwojowe w oparciu o przyrost lub spadek liczby ludności. Typy jednostek

oznaczone od A do D pozwalają również określić dominujący czynnik w rozwoju danej jednostki, natomiast typy E – H wskazują na dominujący czynnik depopulacji jednostki. Określenie typu jednostki pozwoli określić perspektywę demograficzną i określić prognozę zmian liczby ludności.

Gmina Skórzec klasyfikuje się w typie jednostek rozwojowych ze zmiennym dominującym czynnikiem demograficznym. Jak przedstawiono w tabeli poniżej w latach 2010 – 2020 saldo migracji częściej decydowało o dynamice wzrostu liczby ludności. Skórzec należał do gmin,

ROK	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
SALDO MIGRACJI OGÓŁEM	14	40	83	40	-12	0	15	20	23	19	30
PRZYROST NATURALNY	22	14	30	3	23	15	16	18	41	17	-11
TYP DEMOGRAFICZNY WG J. W. WEBBA	B	C	C	C	A	B	B	C	B	C	D

w których dodatni przyrost naturalny jest niższy od dodatniego salda migracji (typ C) za wyjątkiem roku 2020 kiedy to dodatnie saldo migracji z nadwyżką rekompensuje ujemny przyrost naturalny (typ D). W pozostałych latach dodatni przyrost naturalny był wyższy od dodatniego salda migracji (typ B) za wyjątkiem roku 2014 gdy dodatni przyrost naturalny przewyższył ujemne saldo migracji (typ A). Z punktu widzenia rozwoju gminy niepokojące są dane za rok 2020 gdzie przyrost naturalny osiągnął najniższy poziom w analizowanym okresie. Z danych dostępnych w BDL GUS od 1995 r. Niższy przyrost naturalny odnotowano jedynie w 2003 r – ubytek ludności na poziomie 21 osób. Warto również zauważyć, że od 1995 r. ujemny przyrost naturalny w gminie Skórzec odnotowano trzykrotnie w 2003r. (-21), 2006 r. (-4) oraz 2020 r. (-11).

Można wnioskować, że ludność napływowa najczęściej podejmuje decyzję o przeprowadzce na etapie ukształtowanego modelu rodziny. Stąd dodatni przyrost naturalny nie jest decydującym czynnikiem zwiększania się liczby ludności w gminie.

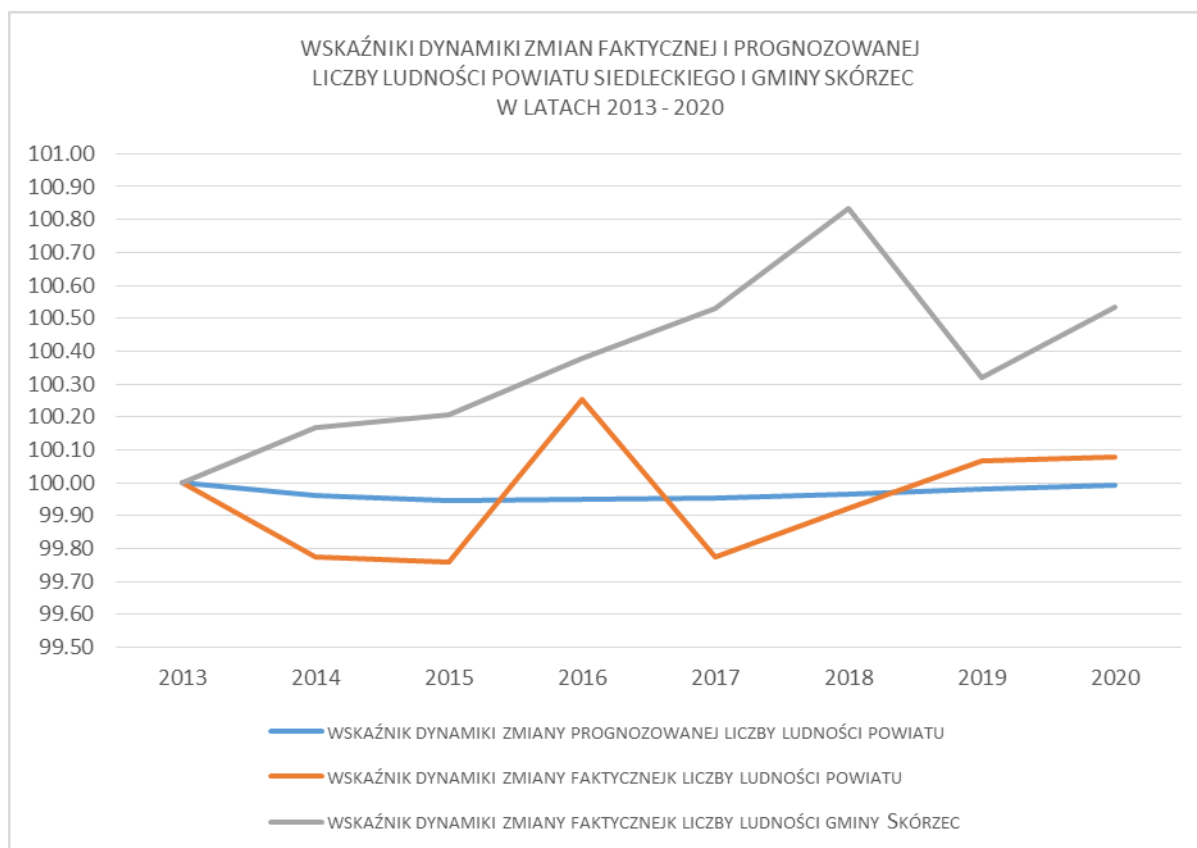
Do zobrazowania kierunku zmian liczby ludności istotnego również z punktu widzenia zagospodarowania przestrzennego posłużono się danymi z prognozy ludności GUS dla powiatów. Opracowana przez GUS prognoza za rok bazowy przyjmuje dane z końca 2013 roku i przedstawia dane przewidywane na lata od 2014 do 2050 roku. Prognoza uwzględnia podział na miasta i wieś, podstawowe grupy wieku oraz płeć. W tabeli poniżej przedstawiono wybrane z prognoz dane dla powiatu siedleckiego oraz wyliczony na ich podstawie wskaźnik zmiany liczby ludności w kolejnych okresach pięcioletnich.

Prognoza ludności GUS dla obszarów wiejskich powiatu siedleckiego

Lata	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Prognozowana liczba ludności	79 900	79 774	79 745	79 502	78 874	77 920	76 768	75 462

Wskaźniki zmian	100.00	99,84	99.96	99.70	99.21	98.79	98.52	98.30
------------------------	--------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Ponieważ prognoza GUS przewiduje liczbę ludności w latach 2014 – 2020 można porównać te wartości z faktyczną liczbą ludności przedstawioną w Banku Danych Lokalnych za wybrane lata. Wykres zamieszczony poniżej przedstawia różnicę w dynamice zmian dla

wartości prognozowanych w przypadku powiatu siedleckiego oraz dla wartości faktycznych w przypadku powiatu siedleckiego i gminy Skórzec.

Przyjmując za prognozą ludności opracowaną przez GUS faktyczną liczbę ludności z 2013 roku i określając dla niej wartość wskaźnika na 100 % określono procentową zmianę liczby ludności w relacji do roku poprzedniego dla lat 2014 – 2020. Różnice w wartości wskaźnika prognozowanego dla powiatu i faktycznego są niewielkie i wahają się w wartościach bezwzględnych od 0,05% do 0,31 % przy czym różnica maksymalna występuje tylko w roku 2016. Dużo większe różnice występują między faktycznym wskaźnikiem wzrostu liczby ludności w gminie Skórzec, a obydwoma wskaźnikami dla powiatu siedleckiego. W gminie Skórzec dynamika zmian liczby ludności waha się w latach 2014 – 2020. Różnica między wskaźnikiem faktycznych zmian liczby ludności powiatu siedleckiego i gminy Skórzec waha się w wartościach bezwzględnych od 0,12 % do 0,92% z tym, że wartość minimalna występuje jeden raz natomiast przeważają wartości średnie różnicy wskaźników. W

przypadku wskaźnika dynamiki zmian wartości prognozowanych dla powiatu różnica wskaźników waha się od 0,21% do 0,87%.

W związku z powyższym przyjmując 2020 za rok bazowy określono prognozowaną liczbę ludności w gminie Skórzec do 2050 roku. Wskaźnik zmian liczby ludności ustalono w oparciu o prognozę liczby ludności dla powiatów z uwzględnieniem korekt wynikających z możliwości porównania okresu prognozowanego z faktycznymi danymi. Wyniki zamieszczono poniżej w tabeli poniżej.

Prognoza ludności dla gminy Skórzec do 2050 roku

LATA	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
PROGNOZOWANA LICZBA LUDNOŚCI	7 914	8 054	8 176	8 259	8 309	8 336	8 345
PROGNOZOWANY WSKAŹNIK ZMIANY LICZBY LUDNOŚCI	100.00	101.77	101.51	101.02	100.60	100.33	100.11

Analiza danych historycznych pozwala na optymistyczne prognozowanie liczby ludności w gminie, a faktyczny wzrost liczby ludności może być większy od prognozowanego. Gmina Skórzec jest beneficjentem utrzymującego się w Polsce, od końca lat 90, ubiegłego wieku odpływu ludności z miast do wsi. Nie bez znaczenia jest tu odległość od ośrodków miejskich mierzona nie tyle w km ile w czasie dojazdu do miasta. Dostęp będzie ułatwiony w przeciągu 5 - 6 lat przez ukończenie budowy autostrady A2, która skróci czas podróżowania w kierunku wschodnim jak i dojazd do Warszawy atrakcyjnego rynku pracy. Ponadto w związku z zagrożeniem zdrowia i związanymi z nim obostrzeniami sanitarnymi z lat 2019 – 2020 należy spodziewać się wzmocnienia odpływu ludności w kierunku obszarów wiejskich. Na zmiany te wpłynie również zmiana modelu pracy. Konieczność ograniczania kontaktów wpłynęła na rozwój pracy zdalnej oraz przyspieszyła cyfryzację sektora publicznego i prywatnego. Zmieni się również dynamika zmian ludności w poszczególnych wsiach. Duże zainteresowanie terenami położonymi bliżej Siedlec spowoduje wzrost cen nieruchomości we wsiach położonych na wschodzie gminy głównie w Żelkowie, Teodorowie, Dąbrówce Ług i Skórcu. Spowoduje to większe zainteresowanie nieruchomościami również we wsiach położonych w zachodniej części gminy.

2. Osadnictwo

Sieć osadniczą gminy tworzy 21 miejscowości statystycznych. Liczba mieszkańców poszczególnych miejscowości jest bardzo zróżnicowana; zawiera się w przedziale od 37 do

1078 osób⁸. Grupę najmniejszych miejscowości, liczących poniżej 100 mieszkańców, stanowią (w nawiasach liczba mieszkańców): Dobrzanów (37), Skarżyn (45), Boroszków (68), i Dąbrówka Niwka (95). Na przeciwległym biegunie znajdują się: miejscowość gminna Skórzec (1078 osób tj. 14,5% mieszkańców gminy) i Dąbrówka-Ług (982 osób tj. 13,2%).

Wg dane Urzędu Gminy na dzień 31 grudnia 2020 r. liczba ludności gminy osiągnęła 7914 osób. Nieco ponad 30 % ludności zamieszkuje w dwóch miejscowościach. W Skórcu zamieszkiwało 1165 osób t.j. 14,72 % mieszkańców gminy. Największy odsetek mieszkańców gminy zamieszkuje w Dąbrówce Ług – 1214 osób co stanowi 15,34 % ludności w gminie. Są to jednocześnie miejscowości, w których liczba mieszkańców przekroczyła 1 000 osób. Na obszarze gminy jedynie w 3 wsiach zamieszkuje mniej niż 100 osób. Są to: Boroszków – 83 osoby, Skarżyn – 31 osób, Dobrzanów – 25 osób.

Rozmieszczenie miejscowości na terenie gminy, charakter zabudowy (zwarta, rozproszona) i ich powiązania (kolej, drogi: krajowa nr 2, wojewódzka nr 803, powiatowe i gminne) ilustruje mapa 3.

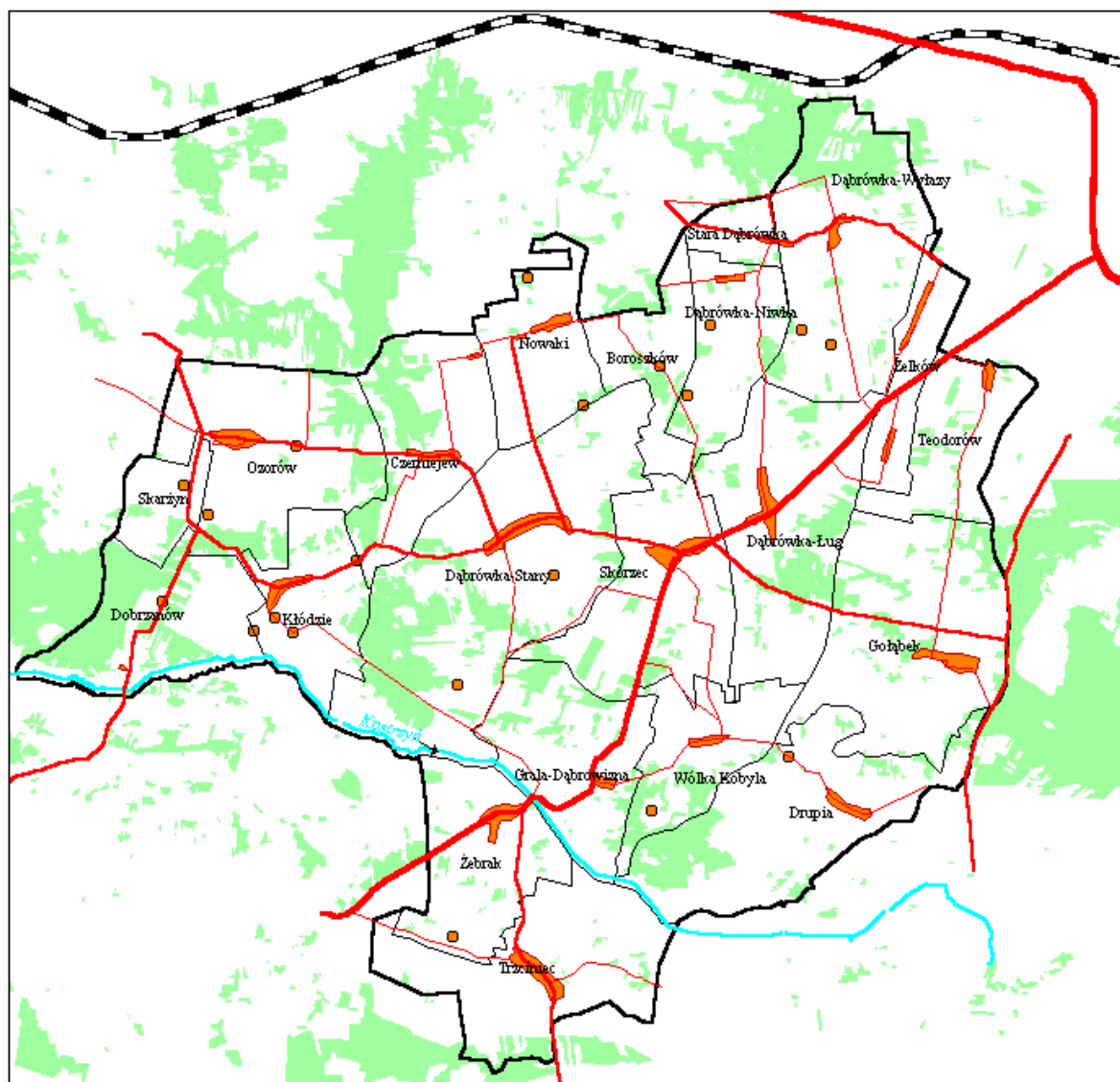
Zamieszczona mapa pozwala na kilka istotnych spostrzeżeń, a mianowicie:

- większość wsi jest dobrze powiązana z centralnie położoną miejscowością gminną układem dróg, wśród których najważniejszą rolę odgrywa droga wojewódzka nr 803 Siedlce-Stoczek Łukowski, stanowiąca centralną oś układu, spinającą większość pozostałych dróg,
- istotną rolę, zwłaszcza dla mieszkańców północnej części gminy, odgrywają, przebiegające tuż za granicą gminy, linia kolejowa Warszawa-Siedlce-Terespol i droga krajowa nr 2 (również Warszawa-Siedlce-Terespol),
- wszystkie wioski, zwłaszcza położone we wschodniej części gminy mają dobre i stosunkowo bliskie powiązania z Siedlcami za pośrednictwem drogi wojewódzkiej nr 803,
- na terenie gminy dominuje zabudowa zwarta, ulicowa, w większości usytuowana wzdłuż dróg, a skupiska zabudowy rozproszonej są tylko niewielkim uzupełnieniem.

---

⁸ Liczba mieszkańców na koniec 2009 roku według BDL GUS.

Mapa 3. Osadnictwo

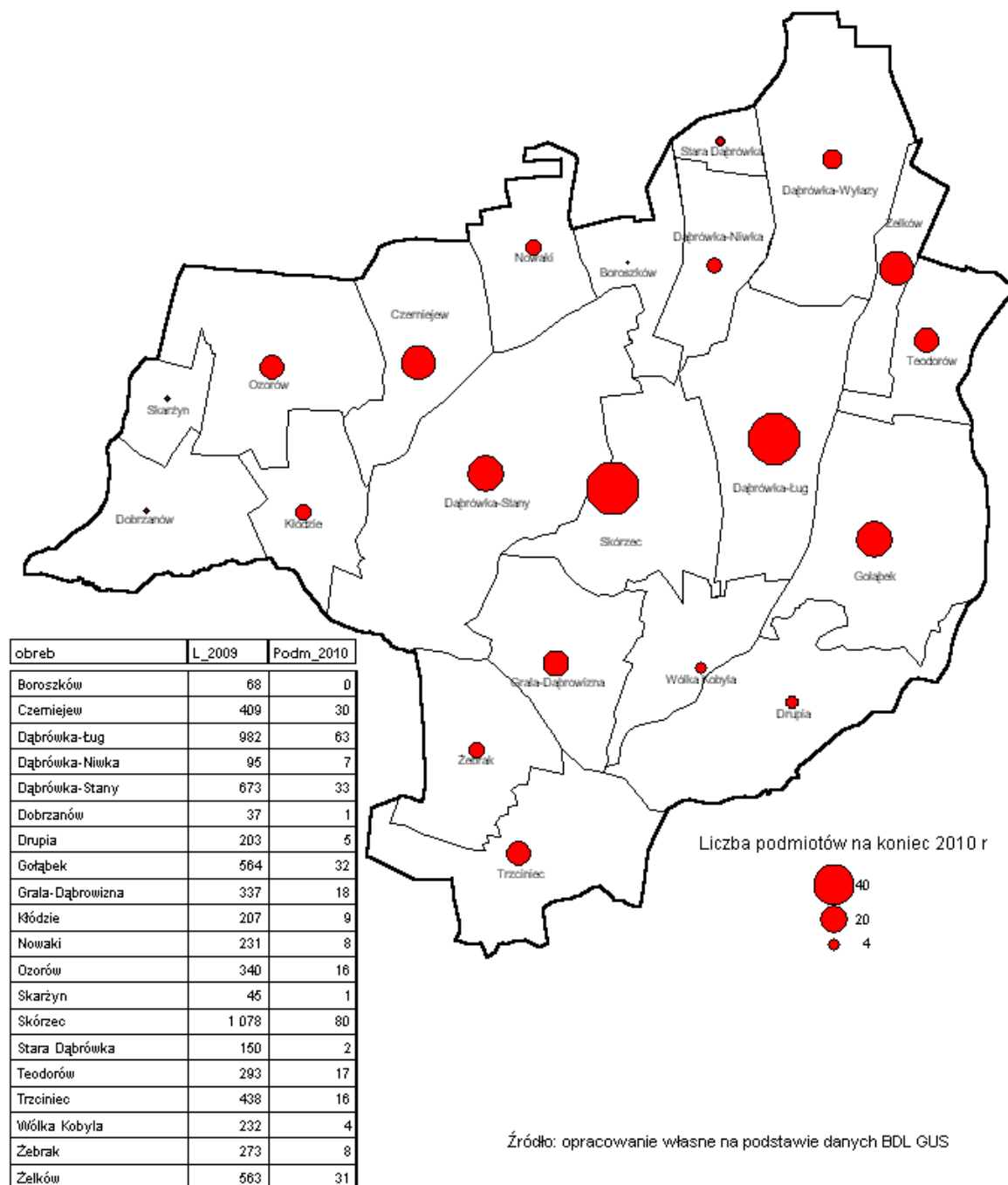

Źródło: opracowanie własne

3.1. Aktywność ekonomiczna ludności w latach 2002 - 2010

Według BDL GUS na koniec 2009 roku na terenie gminy Skórzec było 392 podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON. Ich liczba w latach 2005-2010 zwiększyła się o 104.

Mapa 4. Podmioty gospodarcze – stan w końcu 2010 roku

W przekroju sekcji PKD najwięcej zarejestrowanych podmiotów działało w; rolnictwie i leśnictwie (sekcja A) – 87, handlu (sekcja G) – 85, następnie w budownictwie (sekcja F) – 67 i działalności produkcyjnej (sekcja C) - 38.

W ujęciu przestrzennym największa liczba podmiotów zlokalizowana jest w miejscowości gminnej - 80, następnie w Dąbrowce-Łęg – 63, Dąbrowce Stany – 33, Gołąbku – 32, Żelkowie – 31 i Czemiejew - 30 (mapa 4).

Na terenie gminy na koniec 2009 roku pracowało 448 osób. Według danych z 2006 roku do pracy poza gminę wyjeżdżało 673 osób, a przyjeżdżało na teren gminy 92 osoby. Liczba

bezrobotnych na koniec 2009 roku wynosiła 239, co stanowiło 5,4% ludności w wieku produkcyjnym. Oznacza to stosunkowo niski poziom bezrobocia.

3.2. Aktywność ekonomiczna ludności w latach 2010 - 2020

Na koniec 2020 roku funkcjonowało 595 firm i instytucji w tym 12 w sektorze publicznym. Od 2010 przybyło 203 podmioty w tym jeden w sektorze publicznym. W tabeli poniżej przedstawiono liczbę podmiotów wg sekcji PKD oraz ich zmianę w latach 2010 – 2020.

LATA	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	TENDENCJA ZMIAN LICZBY PODMIOTÓW
PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ OGÓŁEM	392	410	415	450	459	475	474	482	524	563	595	
Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	87	85	82	85	67	65	60	56	55	56	54	
Sekcja C - Przetwórstwo przemysłowe	38	41	48	47	53	58	70	73	75	84	89	
Sekcja E - Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	2	2	1	1	2	2	3	3	3	3	4	
Sekcja F - Budownictwo	67	75	76	80	84	82	90	93	109	121	137	
Sekcja G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych	85	87	86	93	97	95	81	83	92	98	94	
Sekcja H - Transport i gospodarka magazynowa	18	16	12	13	13	17	15	18	22	27	28	
Sekcja I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	4	4	5	5	9	7	7	6	5	5	6	
Sekcja J - Informacja i komunikacja	0	4	5	7	8	8	7	7	9	10	11	
Sekcja K - Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	5	4	4	7	7	11	8	9	9	11	11	
Sekcja L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	0	0	1	2	1	1	2	2	2	2	3	
Sekcja M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	12	17	18	20	21	21	20	21	27	27	32	
Sekcja N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	6	8	6	10	13	16	13	12	9	12	13	
Sekcja O - Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	
Sekcja P - Edukacja	6	7	10	10	13	16	17	16	15	16	17	
Sekcja Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	8	8	9	10	11	13	14	16	20	20	23	
Sekcja R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	7	6	6	6	7	7	8	7	8	10	11	
Sekcje S i T - Pozostała działalność oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników	32	31	31	39	38	41	44	45	49	46	47	

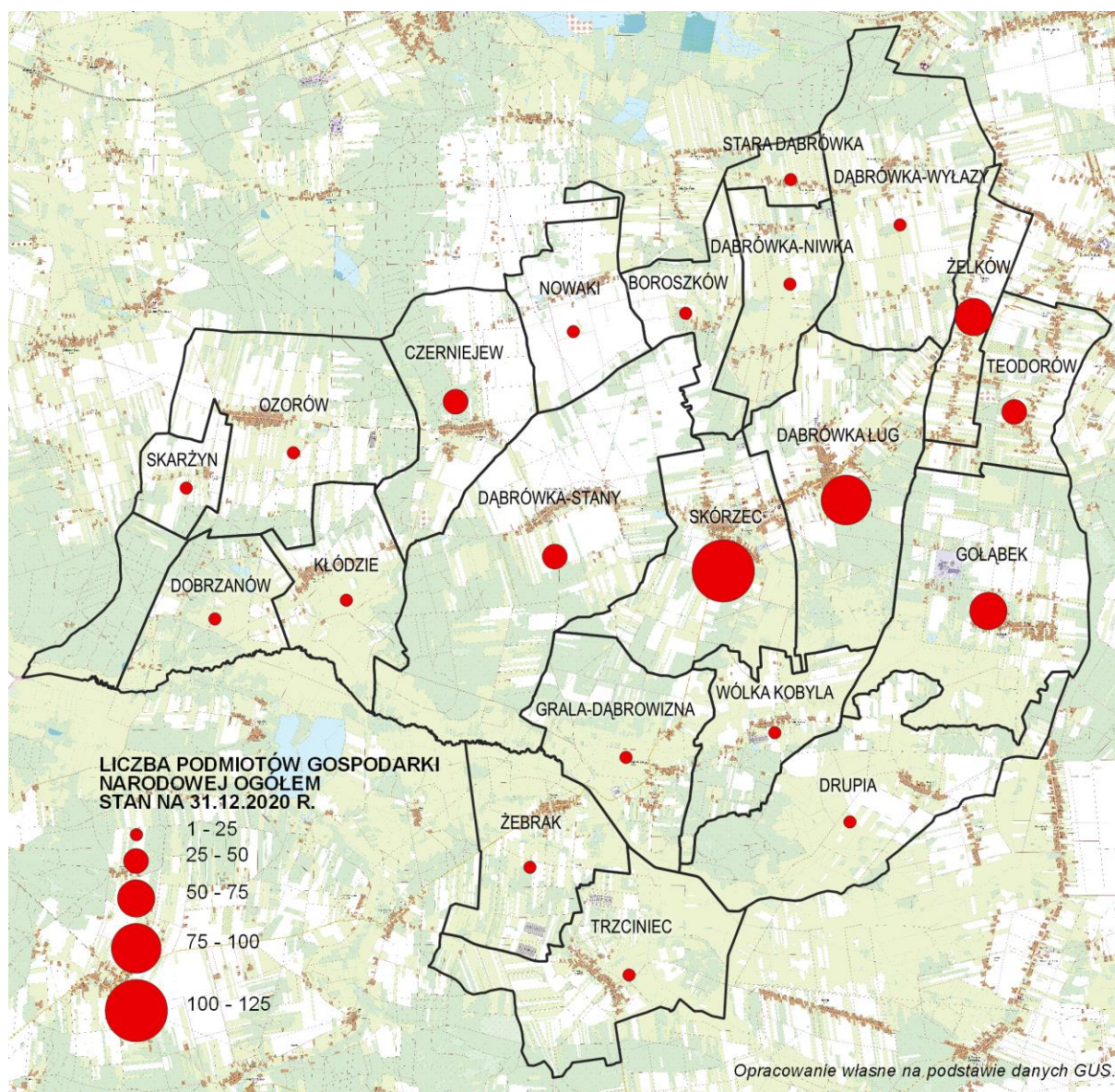
Utrzymuje się grupa dominujących rodzajów działalności gospodarczej. Są to: budownictwo (sekcja F) – 137, handel (sekcja G) – 94, działalność produkcyjna (sekcja C) – 89, rolnictwo i leśnictwo (sekcja A) – 54. Zauważalne są zmiany w stosunku do lat wcześniejszych. Wśród dominujących rodzajów działalności, w okresie 2010 - 2020 o blisko 40 % zmniejszyła się liczba firm w sekcji C – rolnictwo i leśnictwo... Natomiast, w tym samym czasie o 134 % wzrosła liczba firm zajmujących się przetwórstwem przemysłowym, podwoiła się również liczba podmiotów w sekcji budownictwo, a liczba podmiotów zajmujących się handlem wzrosła o 10 %. Należy również zauważyć 46 % wzrost w sekcjach S i T uwzględniających gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, produkujące wyroby oraz usługi indywidualne. Zauważalne są również zmiany liczby podmiotów w sekcjach które charakteryzuje niska liczebność firm. Przybyło 20 podmiotów zajmujących się działalnością naukową i techniczną. Od 2010 roku liczba firm zajmujących się opieką zdrowotną i pomocą społeczną wzrosła o 15, a w branży edukacyjnej i informacyjnej z komunikacją przybyło po 11 podmiotów. Przybyło również 10 podmiotów zajmujących się transportem i gospodarką magazynową co daje w tej sekcji wzrost o 50 %. Na poziomie 11 podmiotów na koniec 2020 roku z niewielkimi wzrostami w stosunku do lat wcześniejszych występują podmioty z wiązane z działalnością finansową i ubezpieczeniową oraz związaną z kulturą, rozrywką i rekreacją jak również wspomniany już wyżej związane z informacją i komunikacją.

W ujęciu przestrzennym najwięcej podmiotów funkcjonuje w Skórcu – siedzibie gminy. Na koniec 2020 roku było tam zlokalizowanych 114 firm i instytucji. W dąbrówce Ług, przestrzennie bezpośrednio sąsiadującej ze Skórcem liczba podmiotów gospodarki narodowej osiągnęła poziom 100 jednostek. Nieco ponad 50 firm i instytucji zarejestrowanych było w Gołąbku - 52 i Żelkowie - 53. Największą grupę stanowią wsie, w których, na koniec 2020 r. funkcjonowało od 10 do 49 podmiotów. Są to: Nowak – 10, Kłódzie – 15, Żebrak -18, Dąbrówka Wylazy i Ozorów po 19, Grala Dąbrowizna i Trzciniec po 22, Czerniejew i Teodorów po 34 oraz Dąbrówka Stany – 49. W pozostałych wsiach liczba podmiotów gospodarki narodowej nie przekroczyła 10 czyli w: Boroszkowie, Dobrzaznowie i Skarżynie po 1, Drupi i Wólce Kobyłej po 6, Starej Dąbrówce 7, a w Dąbrówce Niwce 8. Rozmieszczenie podmiotów przedstawiono na rysunku poniżej.

Na przestrzeni lat 2010 – 2020 odnotowano wzrost liczby podmiotów gospodarki narodowej w większości wsi. Wśród wsi na których terenie funkcjonowało na koniec 2020 r. od 19 do 114 wzrosły liczby pomiotów w stosunku do roku 2010 wahały się od 72 % do 100 % w przypadku Teodorowa. Natomiast wzrost liczby firm i instytucji we wsiach o największej liczbie zarejestrowanych podmiotów czyli od 49 do 114 podmiotów przyrost liczby podmiotów

wahał się od 42 % w przypadku Skórcza do 70 % w Żelkowie. W Broszkowie, Dobrzanowie i

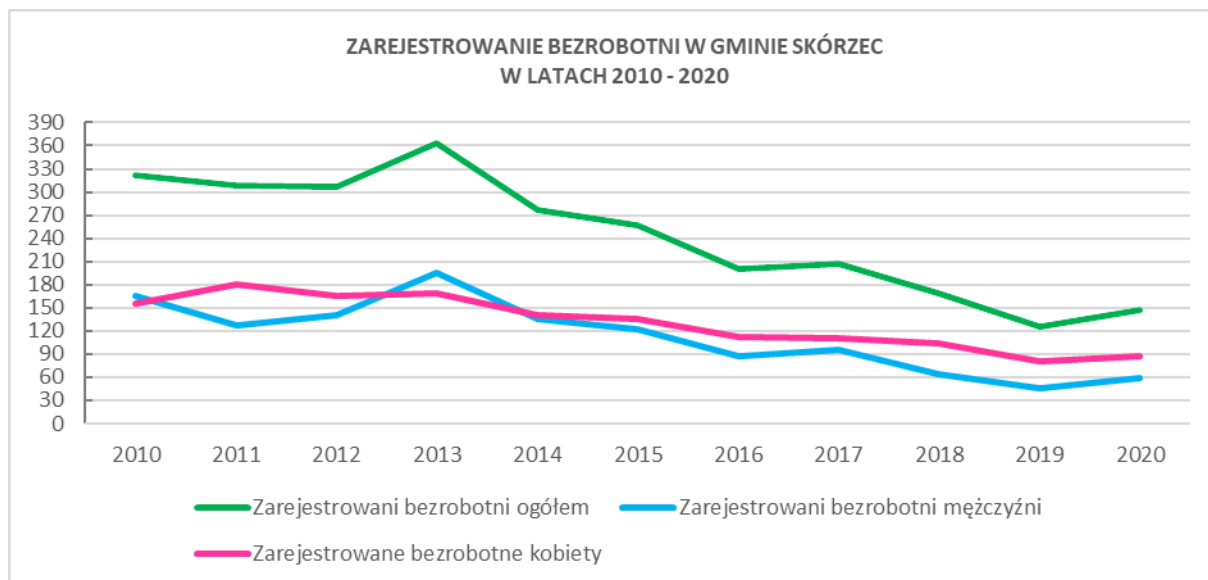

Skarżynie ilości podmiotów utrzymała się na stałym poziomie równym 1. W pozostałych wsiach przybyło od 1 do 2 podmiotów gospodarczych.

Jak wynika z opracowania GUS Przepływy ludności związane z zatrudnieniem w 2016 r. z gminy Skórcz do pracy wyjeżdżało 942 osób to jest o 269 osób więcej niż wskazanym powyżej 2006 r. Również więcej osób przyjeżdżało do pracy na terenie gminy Skórcz 139 – w 2006 o 47 osób mniej. Wśród kierunków wyjazdu do pracy w 2016 roku dominowały Siedlce – 462 osoby, a kolejne ważne kierunki wyjazdu do pracy to Warszawa – 161 osób i gmina Siedlce 134 osoby. Do pracy na terenie gminy przyjeżdżało w 2016 r. 64 osoby z Siedlec oraz 14 osób z gminy Siedlce i 13 osób z gminy Wodynie.

W roku 2010 liczba bezrobotnych w relacji do roku 2009 wzrosła do 321 osób i stanowiła 7% ludności w wieku produkcyjnym. Maksymalna liczba bezrobotnych była

zarejestrowana na koniec 2013 r. i osiągnęła poziom 363 osób co stanowiło 7,6 % ludności w wieku produkcyjnym. Od 2013 r. zauważalny jest spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych do poziomu 126 osób (2,6 % ludności w wieku produkcyjnym) w 2019 r. Natomiast na koniec 2020 r. w relacji do roku 2019 liczba zarejestrowanych bezrobotnych wzrosła do 147 osób co stanowiło 3 % ludności w wieku produkcyjnym. Zmiany bezrobocia rejestrowanego przedstawiono na wykresie zamieszczonym poniżej.

Wśród zarejestrowanych bezrobotnych jest więcej kobiet niż mężczyzn. Za wyjątkiem roku 2011 kiedy to liczba zarejestrowanych bezrobotnych kobiet osiągnęła maksimum w przedziale lat 2010 – 2020 i roku 2012. Od roku 2011 liczba zarejestrowanych bezrobotnych kobiet spada. Natomiast krzywa zmian liczby zarejestrowanych bezrobotnych mężczyzn w latach 2010 – 2020 jest zbliżona co do tendencji do krzywej zarejestrowanych bezrobotnych ogółem. Z roku 2019 na 2020 większy był przyrost bezrobotnych mężczyzn niż kobiet.

4.1. Budżet gminy w latach 2005 - 2009

Dochody budżetu gminy w poszczególnych latach w okresie 2005-2009 kształtowały się na poziomie od 13,0 mln zł w 2005 roku do 17,5 mln zł w roku 2009. Ważną pozycją dochodów są dochody własne, które średnio w latach 2005-2009 stanowiły 23,4% ogólnej kwoty dochodów, a więc ich poziom był niski. Główną pozycję dochodów własnych stanowią udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa, zwłaszcza w podatku dochodowym od osób fizycznych. Subwencja ogólna średnio w latach 2005-2009 stanowiła 50,9% dochodów ogółem i była główną częścią dochodów budżetowych gminy. Trzecią pozycją dochodów są dotacje celowe z budżetu państwa, które w omawianym okresie stanowiły 21,2% ogólnej kwoty dochodów.

Poziom wydatków ogółem musi być w skali każdego roku zbliżony do poziomu

dochodów. W strukturze wydatków największą pozycję stanowią wydatki na oświatę. W latach 2005-2009 wyniosły one 40,1 mln złotych, natomiast ich udział w ogólnej kwocie wydatków 35,2%.

Z punktu widzenia rozwoju gminy i poprawy warunków życia mieszkańców – istotne są wydatki inwestycyjne. W latach 2005-2009 wyniosły one 19,7 mln zł i stanowiły 25,0% ogólnej kwoty wydatków, co na tle ogółu gmin oznacza wyjątkowo wysoki poziom inwestowania. Był on możliwy dzięki pozyskanym funduszom zewnętrznym. Największe kwoty zostały w tym okresie przeznaczone na rolnictwo (10,4 mln zł) i drogi (5,4 mln zł).

Zasadniczy zwrot w poziomie dochodów i wydatków budżetowych, w tym wydatków inwestycyjnych, nastąpił w latach 2010-2011. Planowane dochody budżetu gminy w 2010 roku wyniosły 24,1 mln zł, a w 2011 roku 21,0 mln zł, wydatki odpowiednio 23,8 mln zł i 25,4 mln zł, w tym wydatki majątkowe 10,3 mln zł i 11,0 mln zł. Poniesione i planowane do poniesienia do końca bieżącego roku wydatki inwestycyjne w latach 2005-2011 wyniosą 41,0 mln zł tj. 32,0% ogólnej kwoty wydatków budżetu gminy w tym czasie. Tak wysoki poziom inwestowania jest możliwy dzięki środkom zewnętrznym z Unii Europejskiej (projekty dofinansowywane w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Mazowsza: dokończenie wodociągowania gminy, kanalizacja i oczyszczalnie ścieków, rozbudowa Szkoły Podstawowej w Skórcu, budowa drogi gminnej w miejscowości Dąbrówka Wyłazy).

4.2. Struktura dochodów gminy w latach 2010 - 2020

Wg danych GUS W latach 2010 – 2020 dochody budżetu gminy Skórzec wzrastały i w 2020 roku osiągnęły poziom 46,6 mln zł. W stosunku do roku 2009 oznacza to ponad 2,5 krotny wzrost. W analizowanym okresie również wzrósł poziom dochodów własnych gminy z 3,9 mln zł w 2010 r. do 16,9 mln zł w 2020 r. Najistotniejszy odsetek dochodów własnych stanowił udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – 42,91 % z czego 96 % to udział w podatku od osób fizycznych. Nieco ponad 17 % dochodów własnych stanowiły dochody podatkowe ustalone na podstawie innych ustaw. Ponad 13 % dochodu stanowiły środki pozyskane z innych źródeł na dofinansowanie zadań własnych, w większości były to środki inwestycyjne. Na poziomie 11,33 % w dochodach własnych gminy miały wpływ z podatku od nieruchomości. W tabeli poniżej przedstawiono średnio roczne procentowe zmiany ważniejszych składników dochodów własnych gminy.

<i>Źródła dochodu własnego</i>	<i>Wysokość dochodów w roku 2020 w tys. zł</i>	<i>Średnia roczna zmiana dochodu w latach 2010 - 2020</i>
<i>Podatek rolny</i>	<i>498.46</i>	<i>5%</i>
<i>Podatek od nieruchomości</i>	<i>1 914.34</i>	<i>13%</i>

<i>Podatek od czynności cywilnoprawnych</i>	345.07	23%
<i>Dochody podatkowe ustalone i pobierane na podstawie odrębnych ustaw</i>	2 879.67	10%
<i>Udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa</i>	7 248.85	18%
<i>Udziały w podatku dochodowym od osób fizycznych, stanowiącym dochody budżetu państwa</i>	6 960.05	17%
<i>udziały w podatku dochodowym od osób prawnych stanowiącym dochody budżetu państwa</i>	288.80	272%
<i>Wpływy z usług</i>	230.08	2%
<i>Wpływy z innych lokalnych opłat pobieranych przez jednostki samorządu terytorialnego na podstawie odrębnych ustaw</i>	1 562.93	125%
<i>Dochody z majątku</i>	210.09	13%
<i>Dochody z najmu i dzierżawy składników majątkowych oraz innych umów o podobnym charakterze</i>	171.65	3%
<i>Środki na dofinansowanie własnych zadań pozyskane z innych źródeł</i>	2 275.53	61%
<i>Środki na dofinansowanie własnych zadań pozyskane z innych źródeł - inwestycyjne</i>	2 265.53	60%

Średni roczny wzrost dochodów własnych gminy w latach 2010 – 2020 osiągnął poziom 17 %. Na koniec 2020 roku dochody własne stanowiły 36,3 % dochodu budżetu gminy za rok 2020. Zbliżony odsetek dochodów budżetu gminy to dotacje celowe, które stanowiły 36,1 %, które rosły średniorocznie o 11 %. Aż 88 % dotacji jest przeznaczony na realizację zadań rządowych natomiast 6 % na realizację zadań własnych gminy. Subwencja ogólna stanowiła w 2020 roku 27,6 % dochodów budżetu gminy Skórzec i wyniosła 12,86 mln zł., a jej średnio roczne tempo zmian osiągnęło 3,79 %. Nieco więcej niż 58 % subwencji stanowi jej część oświatowa.

Omówiona powyżej struktura dochodu gminy zmieniła się w relacji do roku 2009 kiedy to przeważającą była subwencja była przeważającym wpływem środków do budżetu gminy. W roku 2020 w relacji do 2009 zwiększyły się dochody własne gminy oraz dotacje celowe.

4.3. Struktura wydatków gminy w latach 2010 - 2020

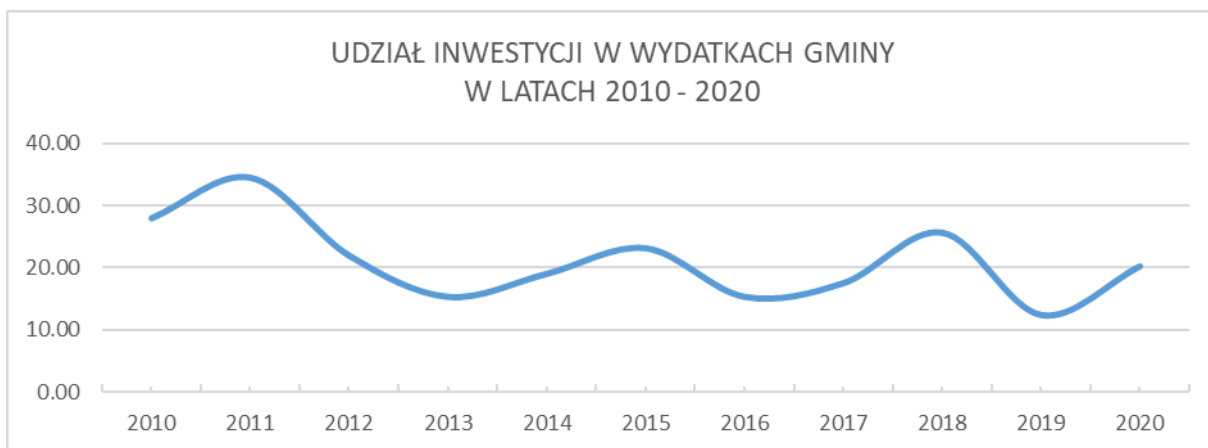
W latach 2010 – 2020 wydatki z budżetu gminy zwiększały się w tempie średnio rocznie 9,3 % i osiągnęły 48,07 mln zł w relacji do 2010 r. kiedy osiągnęły poziom 21,71 mln zł. W tabeli poniżej przedstawiono poziom wydatków w wybranych działach w 2020 r. oraz ich procentowy udział w wydatkach ogółem i średnioroczny przyrost z lat 2010 – 2020.

WYDATKI WG WYBRANYCH DZIAŁÓW	POZIOM WYDATKÓW W 2020 R. W TYS. ZŁ	PROCENTOWY UDZIAŁ W WYDATKACH GMINY OGÓŁEM	ŚREDNIO ROCZNA ZMIANA WYDATKÓW W LATACH 2010 - 2020. [%]
<i>Rolnictwo i łowiectwo</i>	3 010.92	6.3	13.9
<i>Transport i łączność</i>	2 347.71	4.9	22.4
<i>Drogi publiczne: wojewódzkie, powiatowe i gminne.</i>	2 265.36	4.7	34.2
<i>Gospodarka mieszkaniowa</i>	179.96	0.4	161.1
<i>Administracja</i>	3 519.67	7.3	6.9

<i>Bezpieczeństwo publiczne</i>	846.51	1.8	47.3
<i>Oświata i wychowania</i>	16 401.93	34.1	8.9
<i>Ochrona zdrowia</i>	90.78	0.2	27.7
<i>Pomoc społeczna</i>	1 619.29	3.4	11.0
<i>Rodzina w tym tworzenie i funkcjonowanie żłobków, rodziny zastępcze.</i>	14 266.70	29.7	9.8
<i>Gospodarka komunalna i ochrona środowiska</i>	3 715.08	7.7	28.0
<i>Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego</i>	695.25	1.4	24.3
<i>Kultura fizyczna</i>	557.89	1.2	23.1

Największe nakłady w 2020 roku poniesiono na funkcjonowanie szkolnictwa. Wydatki na oświatę i wychowanie stanowiły nieco ponad 34 % wydatków gminy i zwiększały się średnio rocznie o 8,9 %. Kolejne są wydatki na rodzinę które stanowiły 29,7 % wydatków ogółem i wzrastały o 9,8 % rocznie od roku 2017 (od tego roku są wyodrębnione w statystyce GUS). W dziale gospodarki komunalnej i ochrony środowiska wydatki stanowią 7,7 % ogółu wydatków i przyrastają w tempie 28 % średniorocznie od 2010 r. Na rolnictwo i łowiectwo wykorzystano 6,3 % budżetu z przyrostem średniorocznym wydatków 13, 9%. Blisko 5 % stanowią wydatki na drogi publiczne i zauważalny jest tu również wzrost wydatków średnio rocznie 34,2 %. W badanym okresie znacząco wzrastały wydatki na: Bezpieczeństwo publiczne - 47.3 %, Ochrona zdrowia - 27.7 %, Pomoc społeczną - 11.0 utrzymując się na poziomie 3,4 ogółu wydatków, Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego - 24.3 %, Kultura fizyczna 23.1 %. Tak wysoki wzrost wydatków w gospodarce mieszkaniowej spowodowany jest nieregularnością wydatków i ma charakter skokowy.

Istotnym elementem dla badania rozwoju gminy jest udział procentowy inwestycji w wydatkach gminy. Mimo tendencji spadkowej od bardzo korzystnego 2011 r z 34,5 % udziałem inwestycji w wydatkach gminy w lat 2010 – 2020 udział inwestycji utrzymuje się na średnim poziomie 21,25 %. Szczegółowy przebieg krzywej udziału inwestycji przedstawiono na wykresie poniżej.

Wg danych GUS w 2020 r. wydatki inwestycyjne były na poziomie 9,78 mln zł. co stanowiło 20,3 % wydatków gminy ogółem. Szczegółowe dane dotyczące poziomu wydatków inwestycyjnych w poszczególnych branżach oraz ich procentowy udział w wydatkach inwestycyjnych z średnioroczną procentową zmianą wydatków zawiera tabel poniżej.

Wydatki	POZIOM WYDATKÓW W 2020 R. W TYS. ZŁ	PROCENTOWY UDZIAŁ W WYDATKACH INWESTYCYJNYCH PONIESIONYCH W 2020 R.	ŚREDNIO ROCZNY WZROST WYDATKÓW W LATACH 2010 - 2020. [%]
<i>Rolnictwo i łowiectwo</i>	2 604.23	26.63	15.08
<i>Drogi publiczne wojewódzkie, powiatowe i gminne</i>	1 494.98	15.29	40.32
<i>Gospodarka mieszkaniowa</i>	145.62	1.49	167.12
<i>Administracja publiczna</i>	132.52	1.36	325.62
<i>Bezpieczeństwo publiczne</i>	573.22	5.86	469.73
<i>Oświata i wychowanie</i>	2 719.51	27.81	86.11
<i>Gospodarka komunalna</i>	399.95	4.09	28.37
<i>Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego</i>	174.09	1.78	148.26
<i>Kultura fizyczna</i>	344.01	3.52	720.90

Najważniejsze z punktu widzenia zainwestowanych kwot są wydatki na oświatę i wychowanie. W roku 2020 stanowiły 27,81 % budżetu inwestycyjnego gminy a ich średnioroczny przyrost od 2010 r. do 2020 r. wyniósł 86,11 %. Nieco mniejsze zostały przeznaczone na rolnictwo. W dziale rolnictwo i łowiectwo wydatki inwestycyjne stanowiły 26,63 % ogółu wydatków inwestycyjnych, a ich średnioroczny wzrost był na poziomie 15,08 %. Ważne miejsce w inwestycjach zajmują drogi publiczne. Dość systematyczny średnioroczny przyrost wydatków inwestycyjnych utrzymuje się na poziomie 40,32 %, a ich udział w inwestycjach ogółem to 15,29 % w roku 2020. Wysokimi średniorocznymi przyrostami poziomu inwestycji charakteryzują się działy kultury fizycznej, kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, bezpieczeństwa publicznego, administracji publicznej i gospodarki mieszkaniowej. Spowodowane jest to kosztownymi inwestycjami jednorazowymi w wybranych latach przy jednoczesnym, na ogół, niewielkim udziale w budżecie inwestycyjny

4.4. Perspektywa finansowa

Podstawą zrównoważonego rozwoju jest odpowiednie przewidywanie i programowanie działań. Podstawowym programowym dokumentem w dziedzinie finansów gminy jest Wieloletnia Perspektywa Finansowa. Obecnie obowiązuje dokument przyjęty uchwałą nr XXVII/218/20 Rady Gminy Skórzec w dniu 21.12.2020 r.

W wieloletniej perspektywie finansowej przewiduje się spadek dochodów gminy do poziomu 41,5 mln zł w roku 2021 a następnie do 2029 r. wzrost dochodu gminy średnio

rocznie o 2,7%. W 2029 r. dochody osiągną poziom 51,3 mln zł. Jednocześnie Przewidywana jest zmiana struktury dochodu. Prognozowany jest wzrost subwencji ogólnej i jej znaczenia dla budżetu, która będzie co roku stanowiła ok 30 % dochodów gminy. Szacuje się, że mimo wzrostu kwot spadnie udział dochodów z podatku stanowiących dochód skarbu państwa do 19 %. Przewiduje się sukcesywny wzrost dotacji celowych do kwoty niemal 18 mln w 2029 roku.

W ramach dochodów własnych spodziewane jest utrzymanie wzrostu podatku od nieruchomości średnio rocznie o 13 %. Pozostałe dochody będą wzrastały w relacji rok do roku o 2,2 % osiągając kwotę 7,7 mln zł w 2029 r.

Wieloletnia perspektywa finansowa zakłada wydatki od 45,7 mln zł w 2021 r do 50,3 mln zł w 2029 r. Założenia wydatków zakładają zmniejszenie deficytu, który w 2020 r. osiągnął poziom nieco ponad 4,5 mln i osiągnięcie już w 2022 r. nadwyżki w wysokości 2,5 mln zł a na koniec 2029 r. nadwyżki w wysokości 1 mln zł. Gmina przewiduje również wzrost wydatków inwestycyjnych średnio rocznie o 6,6 %. Jednocześnie udział inwestycji w wydatkach gminy będzie wynosił od ok. 5,5 % w 2022 r. do ok. 14,8 % w roku 2021, a na koniec 2029 r. osiągnie poziom 12,1 %. Średnio udział inwestycji w ciągu najbliższych lat do 2029 r. w wydatkach budżetu gminy wyniesie 11,3 %.

Pozytywne wskaźniki demograficzne wzmocnione dobrymi perspektywami rozwoju i inwestycjami w dziedzinie zwiększające możliwości inwestycyjne sektora prywatnego oraz komfort życia na terenie gminy pozwalają na prognozowanie wzrostu dochodów w perspektywie sięgającej roku 2050 na poziomie ok 2 % corocznie. Dodatkową stymulacją dochodu jest polityka przestrzenna gminy Skórzec. Zwiększanie swobody inwestycyjnej przez korygowanie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego będzie sprzyjało napływowi ludności oraz przyrostowi działalności gospodarczej generującej zarówno dobrobyt lokalnej społeczności jak i wpływy do budżetu szczególnie w podatku od osób fizycznych i prawnych oraz w podatku od nieruchomości.

5. Komunikacja zbiorowa

Gmina Skórzec posiada niezły układ komunikacyjny zapewniający mieszkańcom powiązania zewnętrzne z Siedlcami i Warszawą oraz wewnętrzne. Mieszkańcy gminy korzystają głównie z komunikacji autobusowej realizowanej przez ~~PKS Siedlce (obecnie prywatyzowany)~~ przewoźników prywatnych obsługujących przejazdy na trasach między miastami: Siedlce, Garwolin, Stoczek Łukowski i Mińsk Mazowiecki. Autobusy główną trasą – drogą wojewódzką - kursują średnio w ciągu dnia przynajmniej co godzinę. Wysokie i systematyczne nakłady na inwestycje drogowe zwiększają bezpieczeństwo ruchu kołowego i

pieszego, zwiększając płynność ruchu umożliwiają większe przepływy ludności i skracają czas przejazdu zarówno do ośrodka powiatowego jak i do sąsiednich gmin. Szczególnie ważny jest kierunek do Kotunia. Pozwala to na ominięcie narastających uciążliwości transportowych w Siedlcach i łatwiejszy dostęp do transportu kolejowego szczególnie w kierunku Warszawy. W przyszłości również ułatwi to mieszkańcom korzystanie z budowanej autostrady A2 zarówno przez węzeł w Gręzowie jak i węzeł Swoboda.

6. Zasoby i warunki mieszkaniowe

Zasoby i warunki mieszkaniowe ludności ocenia się jako dobre. Występuje tu głównie zabudowa zagrodowa i jednorodzinna.

Na koniec 2009 roku było 1 840 mieszkań, w tym 11 należących do gminy. Mieszkania te liczyły 7 069 izb zaś ich powierzchnia wynosiła 148 647 m². Na jedno mieszkanie przypadało 80,8 m² powierzchni użytkowej. Na 1 osobę przypadało 20,4 m² powierzchni użytkowej mieszkań.

Sytuacja mieszkaniowa w gminie systematycznie polepsza się. Corocznie w latach 2005-2009 zasoby mieszkaniowe powiększały się średnio o około 10 mieszkań. Polepsza się jakość mieszkań wyrażająca się w wyposażeniu w instalacje. Np. w roku 2005 70,2% mieszkań posiadało wodociąg, 55,6% łazienkę, 52,9% centralne ogrzewanie zaś w roku 2009 – 74,8% wodociąg, 59,6% łazienkę i 54,0% centralne ogrzewanie.

Z sieci kanalizacyjnej w końcu 2009 roku korzystało 29,9% mieszkańców.

W wyniku prowadzonych inwestycji w roku 2010 nastąpiła dalsza poprawa w zakresie zaopatrzenia w wodę i odbioru ścieków. Szacuje się, że na koniec 2010 roku z sieci wodociągowej korzystało około 85% ludności gminy, a z sieci kanalizacyjnej około 40%.

Wg danych GUS ilość budynków mieszkalnych od 2009 do 2019 r. zwiększa się średnio o 2% rok do roku. Na podobnym poziomie kształtuje się wzrost liczby mieszkań. Wynika to z dominującego na obszarze gminy, budownictwa mieszkaniowego w postaci domów jednorodzinnych czy to w zabudowie jednorodzinnej czy zagrodowej. Na koniec roku 2020 w gminie oddanych do użytku było 2 294 budynki mieszkalne. Liczba mieszkań natomiast osiągnęła poziom 2 257.

Przyrost średniej powierzchni mieszkań osiągnął poziom 1,7 % licząc rok do roku. Natomiast średnia powierzchnia nowo oddawanych mieszkań rosła w przeciętnym tempie 2,9 % rok do roku. Średnia powierzchnia nie przyrasta jednolicie natomiast medianą w latach 2010 - 2020 jest średnia powierzchnia użytkowa nowo oddanego mieszkania równa 153,6 m² i jest zbliżona do wartości średnie z tego okresu, która jest równa 152,3 m². Na koniec 2020 roku powierzchnia mieszkań w gminie wynosiła 210 828 m². Średnia powierzchnia

mieszkania w gminie na koniec 2020 roku osiągnęła poziom 93 m². Natomiast w średnia powierzchnia mieszkania na osobę wg danych GUS w 2020 roku wyniosła 26,6 m² na osobę co daje wzrost na poziomie ok 14 % w relacji do roku 2010.

7. Handel i usługi

W gminie jest dość dobrze rozwinięta sieć handlowa. Największym skupiskiem placówek handlowych i usługowych jest miejscowość gminna. Miejscem zakupów dla mieszkańców gminy są ponadto Siedlce, często Warszawa.

8. Szkoły. Przedszkola

Na terenie gminy Skórzec funkcjonują 4 szkoły podstawowe (w nawiasach liczba uczniów w roku szkolnym 2010/2011 według danych Gminy): w Skórcu (180), w Dąbrówce-Stany (82), w Grali (82) i w Gołębku (35) oraz Gimnazjum w Skórcu (266). W 2009 roku, ze względu na zbyt małą liczbę uczniów, została zlikwidowana Szkoła Podstawowa w Trzcíncu. Wątpliwa jest zasadność ekonomiczna utrzymywania Szkoły w Gołębku.

W Skórcu funkcjonuje Przedszkole Niepubliczne, do którego uczęszcza 68 dzieci. Przy Szkole Podstawowej w Gołębku funkcjonuje Punkt Przedszkolny do którego uczęszcza 21 dzieci. Ponadto w klasach zerowych szkół podstawowych uczy się łącznie 84 dzieci (Skórzec 41, Dąbrówka-Stany 16, Grala 17, Gołębek 10).

W związku z reformą systemu edukacji zostały zlikwidowane gimnazja i przywrócone zostały ośmioklasowa szkoła podstawowa. Zmiany rozpoczęły się od 2016 r. ostatni uczniowie ukończyli III klasę gimnazjum w 2019 r. Dodatkowo przez dwa kolejne lata kształcenie na poziomie gminy kończyli uczniowie ósmych klas nowej szkoły podstawowej i uczniowie trzecich klas gimnazjum. Zwiększyło to w dwóch kolejnych latach ilość uczniów liceów, techników i szkół zawodowych. Natomiast zmniejszyło o jeden rocznik uczących się na obszarze gminy. Kolejną zmianą, która wpłynęła na funkcjonowanie gminy w zakresie opiekuńczo wychowawczym było wprowadzenie, od roku szkolnego 2017/2018 obowiązku zapewnienia miejsc w przedszkolach dla wszystkich dzieci.

W roku szkolnym 2020/2021 na terenie gminy funkcjonowało 5 placówek oświatowych Szkoła podstawowa w Dąbrówce Stanach, do której uczęszczało 118 uczniów; Szkoła podstawowa w Grali Dąbrowiznie – 123 uczniów, Szkoła w Gołębku – 69 uczniów z oddziałem przedszkolnym. Najliczniejszy był Zespół Szkolno-Przedszkolny w Skórcu – 436 uczniów dziećmi w wieku przedszkolnym. Ponadto nad najmłodszymi dziećmi sprawowały opiekę przedszkola: Przedszkole Publiczne przy Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Skórcu do którego uczęszczało 58 dzieci, Przedszkole w Zakonie Sióstr Sercanek – 53 osób oraz Przedszkole Bunia – 181 dzieci.

9. Zdrowie. Opieka społeczna

W gminie Skórzec funkcjonuje Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej, apteka i punkt apteczny. Ponadto mieszkańcy gminy leczą się w przychodniach i szpitalu w Siedlcach.

Osobom i rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji pomocy udziela Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Wydatki pomocy społecznej na świadczenia na rzecz osób fizycznych wyniosły w budżecie gminy na 2009 rok 2,9 mln zł. *W roku 2020 świadczenia z pomocy społecznej osiągnęły poziom blisko 93 tys. zł. i jest to kwota zbliżona do średniej z ostatnich 10 lat.*

10. Kultura. Sport. Rekreacja

Na terenie gminy działa Gminna Biblioteka Publiczna i 11 punktów bibliotecznych.

W zakresie sportu (dane BDL GUS za 2008 r) działa 4 kluby sportowe posiadające 12 sekcji. Największe osiągnięcia posiada Gimnazjalny Ludowy Klub Sportowy „Naprzód Skórzec” z aktywną sekcją tenisa stołowego.

11. Bezpieczeństwo ludności

Stan bezpieczeństwa ludności gminy ocenia się jako zadowolająco.

12. Bilans terenów oraz chłonność obszarów wskazanych do zainwestowania w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Po dokonaniu analiz społecznych, ekonomicznych i środowiskowych przeprowadzono ocenę możliwości lokalizowania nowej zabudowy na obszarze gminy. Pomimo, że zmiana studium dotyczy jedynie działek o numerach ewidencyjnych 757/2, 758/1, 759/1 we wsi Czerniejew, 440, 441/1, 441/2, 442/1, 442/9, 442/10, 444, 445/1, 445/2, 446/2, 446/3, 446/8, 447/3, 447/4, 447/5, 447/6, 447/11, 443 we wsi Dąbrówka-Stany, 203, 204, 205, 207, 208 we wsi Wólka Kobyla, 188/1, 188/2 we wsi Gołąbek, których wnioskowane przeznaczenie nie jest związane z przyrostem powierzchni pod budownictwo mieszkaniowe przeprowadzono ocenę chłonności terenów mieszkaniowych. Uzupełni ona treść studium o wprowadzone ustawowo nowe elementy i pozwoli na skuteczniejsze planowanie zmian w przyszłości. Ponadto bilans terenów pozwoli na wskazanie możliwości realizacji zamierzeń inwestycyjnych wnioskodawców. Analiz zostanie przedstawiona w następującej kolejności:

- określenie obszarów o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej dla poszczególnych wsi ze wskazaniem procentowego udziału poszczególnych typów zabudowy zgodnie z dostępnymi materiałami geodezyjnymi – ewidencja gruntów i budynków oraz baza danych BDOT10k i baza danych sieci uzbrojenia terenu - GESUT;

- analiza stanu zagospodarowania terenów zabudowanych i określenie wskaźników

zainwestowania dla poszczególnych funkcji terenu;

- wyznaczenie terenów pozwalających lokalizowanie nowej zabudowy i określenie ich chłonności w podziale na funkcje zabudowy wyrażonej stosunkiem powierzchni użytkowej zabudowy do powierzchni terenu przy wykorzystaniu określonych wcześniej aktualnych wskaźników wykorzystania terenu;

- obliczenie chłonności terenów objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem wskaźników aktualnego użytkowania pod warunkiem, że ich wartość będzie zgodna z ustaleniami planu;

- podsumowanie wyników analizy chłonności i skonfrontowanie z potrzebami wynikającymi z prognoz rozwoju społeczno-gospodarczego gminy;

- skonfrontowanie wyników analizy z obowiązującym studium;

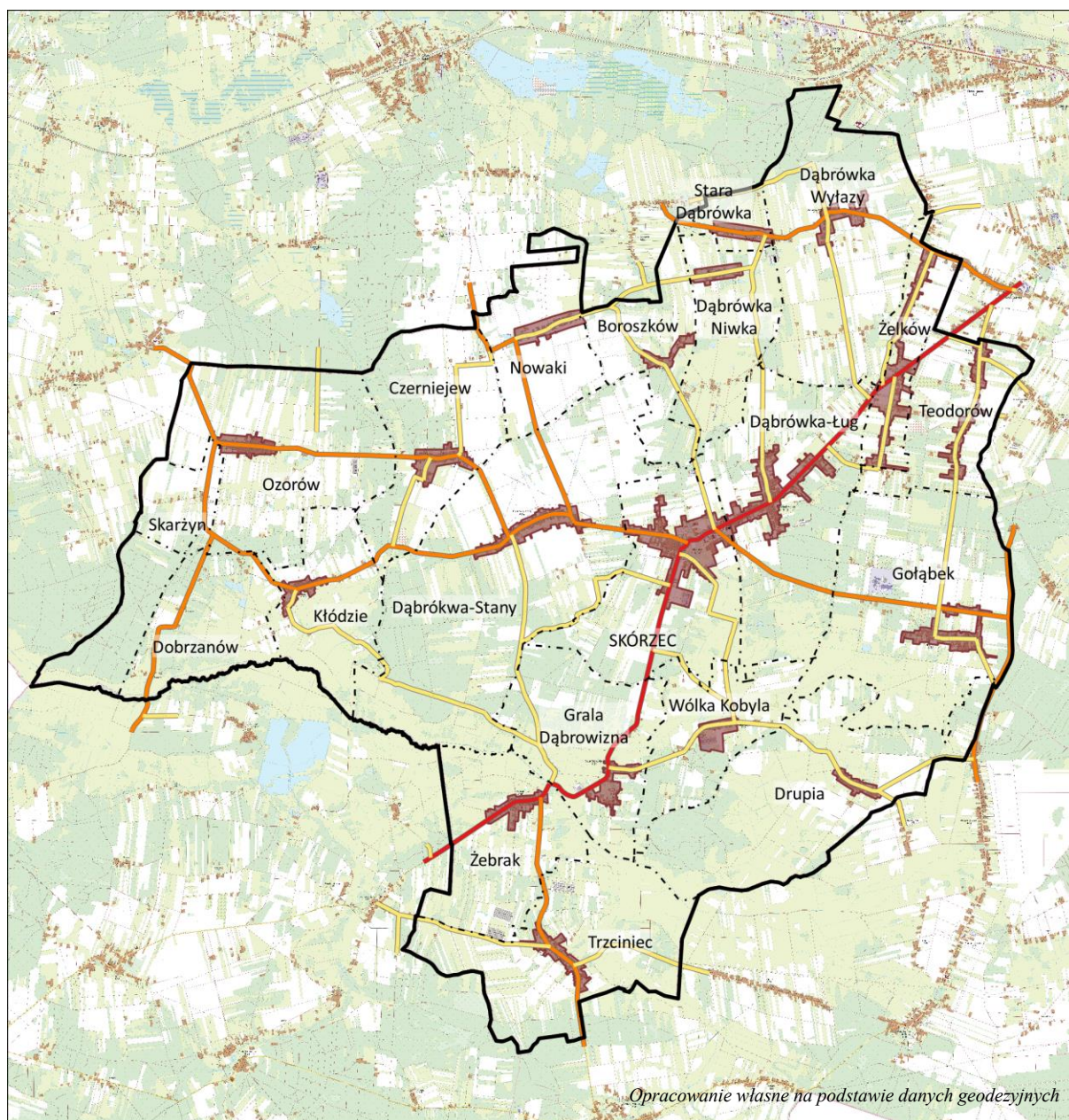
- przedstawienie wniosków i wytycznych do opracowywanej zmiany studium oraz przyszłych decyzji w zakresie rozwiązań planistycznych na obszarze gminy.

12.1. Obszary o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej

W celu wyznaczenia obszarów o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej posłużono się analizą graficzną obszaru gminy. Wskazane na rysunku poniżej tereny spełniają kryteria odpowiedniej gęstości zabudowy.

Zabudowania na działkach powinny być oddalone od siebie nie więcej niż 50 m i mieć dostęp do tej samej drogi bądź układu komunikacyjnego w przypadku większych układów urbanistycznych. Tereny są zaopatrzone w dostęp do wodociągu i w większości do sieci kanalizacyjnej. Do wszystkich terenów doprowadzone są drogi dojazdowe lub wewnętrzne. Cechą, którą brano pod uwagę jest obecność przystanków komunikacji zbiorowej oraz występowanie usług. Ostatnie dwa kryteria na obszarach wiejskich należy traktować jako element wzmacniający występowanie terenu o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej niż wymagany.

Obszary o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej.

Jak przedstawiono na rysunku powyżej we wsiach Skarżyn i Dobrzanów, które charakteryzuje najmniejsza liczba mieszkańców i zabudowa rozproszona nie wykształciła się zwarta i ukształtowana struktura przestrzenna. Charakterystyczne są również wsie Skórzec i Dąbrówka Ług, które stanowią już praktycznie jedną strukturę funkcjonalno-przestrzenną. We wsi Teodorów wydzielono dwa obszary o ukształtowanej strukturze. Wynika to z układu elementów przyrodniczych. W tabeli poniżej wykazano wierzchnie terenów o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w podziale na wsie.

<i>WIEŚ</i>	<i>POWIERZCHNIA o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej [ha]</i>
<i>BOROSZKÓW</i>	13.728934
<i>CZERNIEJEW</i>	31.225847
<i>DĄBRÓWKA ŁUG</i>	75.23683
<i>DĄBRÓWKA NIWKA</i>	16.609969
<i>DĄBRÓWKA STANY</i>	46.683754
<i>DĄBRÓWKA WYŁAZY</i>	26.160029
<i>DOBRZANÓW</i>	
<i>DRUPIA</i>	14.215429
<i>GOŁĄBEK</i>	42.539673
<i>GRAŁA-DĄBROWWIZNA</i>	24.75207
<i>KŁÓDZIE</i>	16.5737
<i>NOWAKI</i>	28.902853
<i>OZORÓW</i>	23.784252
<i>SKARŻYN</i>	
<i>SKÓRZEC</i>	112.580259
<i>STARA DĄBRÓWKA</i>	20.69233
<i>TEODORÓW</i>	52.639662
<i>TRZCINIEC</i>	30.481721
<i>WÓLKA KOBYLA</i>	22.2544
<i>ŻEBRAK</i>	24.77973
<i>ŻELKÓW</i>	77.646713

W celu określenia sposobu użytkowania działek posłużono się funkcją użytkową budynków na nich zlokalizowanych. Zebrane dane dotyczące funkcji użytkowej budynków podzielono na grupy:

RM – są to działki zabudową zagrodową charakteryzują je duży udział powierzchni użytkowej budynków gospodarskich w stosunku do powierzchni użytkowej mieszkalnej;

MN – są to działki zabudową mieszkaniową jednorodzinną, cechą charakterystyczną jest mniejszy udział powierzchni użytkowej budynków gospodarczych oraz mniejsza wielkość samych działek choć nie zawsze;

U – zabudowa usługowa pod tą kategorią terenów są w przeważającej liczbie usługi handlu, niewielki odsetek stanowią usługi związane z administracją, znaczącą liczbę stanowią działki z lokalizacją budynków biurowych, na części działek zlokalizowane są budynki łączące różne typy usług;

UO – usługi oświaty i wychowania w tym opieki przedszkolnej oraz połączonych z nimi obiektów kultury fizycznej;

UZ – usługi związane wyłącznie z ochroną zdrowia, występuje jeden taki obiekt ;

UK – usługi kultury wśród których znajdują się również świetlice wiejskie;

UKS – usługi związane ze sprawowaniem kultu religijnego w tym również obiekty zgromadzeń zakonnych;

RP – wyspecjalizowanej produkcji rolnej, w ich skład wchodzi obiekty zarówno produkcji zwierzęcej jak i roślinnej;

P – obszary produkcji przemysłowej składów i magazynów, w większości składy i magazyny występują tu przy obiektach produkcyjnych;

PE – obszary eksploatacji surowców to wszystkie działki na których zostały wyznaczone tereny górnicze.

W tabeli poniżej przedstawiono udział poszczególnych funkcji w ogólnej powierzchni działek zainwestowanych z podziałem na funkcje oraz wsie. Poniższe dane posłużyły do określenia możliwości realizacji nowej zabudowy w terenach o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w podziale na funkcje oraz do wyliczenia wskaźników wykorzystania terenu dla istniejącej zabudowy.

WIEŚ	FUNKCJE TERENU WG FUNKCJI UŻYTKOWEJ ZABUDOWY									
	RM	MN	U	UO	UZ	UK	UKS	RP	P	PE
BOROSZKÓW	98.59%	1.41%								
CZERNIEJEW	91.87%	6.25%	0.30%					0.68%	0.89%	
DĄBRÓWKA ŁUG	62.03%	18.53%	2.17%	0.18%	0.86%	0.23%		7.02%		8.97%
DĄBRÓWKA NIWKA	71.10%	0.38%						28.52%		
DĄBRÓWKA STANY	79.93%	18.26%	0.76%	0.63%			0.41%			
DĄBRÓWKA WYŁAZY	89.22%	3.92%	1.72%					4.37%	0.77%	
DOBRZANÓW	86.65%	13.35%								
DRUPIA	94.30%	2.10%	2.22%			1.37%				
GOŁĄBEK	79.18%	5.71%	2.11%	0.26%					8.73%	4.00%
GRAŁA DĄBROWIZNA	81.70%	7.98%	3.09%	2.91%		0.24%		4.08%		
KŁÓDZIE	87.09%	9.98%	2.92%							
NOWAKI	96.26%	0.67%	3.07%							
OZORÓW	73.46%	5.79%	0.30%					14.41%		6.04%
SKARŻYN	92.29%		7.71%							
SKÓRZEC	61.22%	22.06%	2.56%	1.95%			11.23%	0.55%	0.44%	
STARA DĄBRÓWKA	83.25%	11.56%	5.19%							
TEODORÓW	61.94%	21.39%						9.18%		7.49%
TRZCINIEC	65.03%	1.72%	1.23%			0.57%		31.44%		
WÓLKA KOBYLA	80.07%	2.80%	0.18%			0.45%		16.50%		
ŻEBRAK	56.75%	4.72%	0.07%			0.04%		27.73%		10.69%
ŻELKÓW	75.55%	21.66%	1.33%			0.22%			1.24%	
OBSZAR GMINY	75.82%	10.61%	1.51%	0.30%	0.08%	0.13%	0.80%	7.23%	1.02%	2.49%

Dominującą funkcją jest zabudowa zagrodowa i ogólnie stanowi 76,82 % powierzchni wszystkich działek zainwestowanych w gminie. Dominuje we wszystkich wsiach. W powierzchni zabudowanych działek wysoki jest udział zabudowy jednorodzinnej na poziomie

10,61 %. Zabudowa jednorodzinna nie występuje w Skarżynie. Skoncentrowana jest głównie we wsiach zlokalizowanych w części wschodniej gminy oraz wzdłuż drogi wojewódzkiej. Zabudowa związana z produkcją rolną to 7,23 % powierzchni działek zainwestowanych w gminie.

12.2. Wskaźniki użytkowania terenu

Dla poszczególnych funkcji zabudowy określono wskaźniki wykorzystania terenu. Dane dotyczące powierzchni użytkowej zabudowy nie są dostępne dla budynków występujących na obszarze gminy. Dodatkowo też brak jest danych historycznych pozwalających na określenie trendu zmian parametrów zabudowy. Dane GUS dla zabudowy mieszkaniowej nie są gromadzone w podziale na wsie. Dodatkowo zabudowa mieszkaniowa na obszarach wiejskich występuje samoistnie, w postaci zabudowy najczęściej jednorodzinnej, czasem wielorodzinnej, oraz jako część zabudowy zagrodowej, co też nie ma odzwierciedlenia w dostępnych danych.

W związku z powyższym przyjęto powierzchnię użytkową zabudowy jako 80 % powierzchni zabudowy ogółu budynków na działce. Dodatkowo dla obszarów wskazanych powyżej jako MN i RM określono wskaźnik na podstawie powierzchni użytkowej budynków mieszkalnych. Pozwoliło to na dokładniejsze określenie chłonności uwzględniającej prognozowane zmiany liczby ludności oraz przewidywany kierunek rozwoju budownictwa mieszkaniowego.

Tabela poniżej przedstawia wartość współczynnika powierzchni użytkowej zabudowy w stosunku do powierzchni działek, na których się znajduje zabudowa. Wskaźniki wyliczono w rozbiciu na funkcje oraz jednostki podziału administracyjnego – wsie. Tabel uwzględnia również wskaźnik dla budynków mieszkalnych zlokalizowanych w zabudowie zagrodowej i jednorodzinnej razem budynkami o dwóch mieszkaniach i jednym o trzech mieszkaniach i więcej. Ich powierzchnia użytkowa nie miała wpływu na wartość wskaźników dla zabudowy mieszkaniowej.

Dla obszarów PE – eksploatacji surowców, uwzględniono tereny, dla których wg ewidencji geologicznej wyznaczono obszary i tereny górnicze. Wskaźnik oznacza udział powierzchni obszaru górniczego, który z reguły pokrywa się z powierzchnią bezpośredniego wydobywania. Wśród obszarów na których wyznaczone zostały tereny i obszary górnicze znajdują się działki, które są przedmiotem zmiany studium.

WIEŚ	FUNKCJE TERENU WG FUNKCJI UŻYTKOWEJ ZABUDOWY											
	U	RM	RM dla budynków jednorodzinnych	MN	MN dla budynków jednorodzinnych	RP	UKS	UO	UZ	UK	P	PE
BOROSZKÓW		0.03	0.01	0.11	0.11							
CZERNIEJEW	0.48	0.07	0.02	0.02	0.02	0.12					0.33	

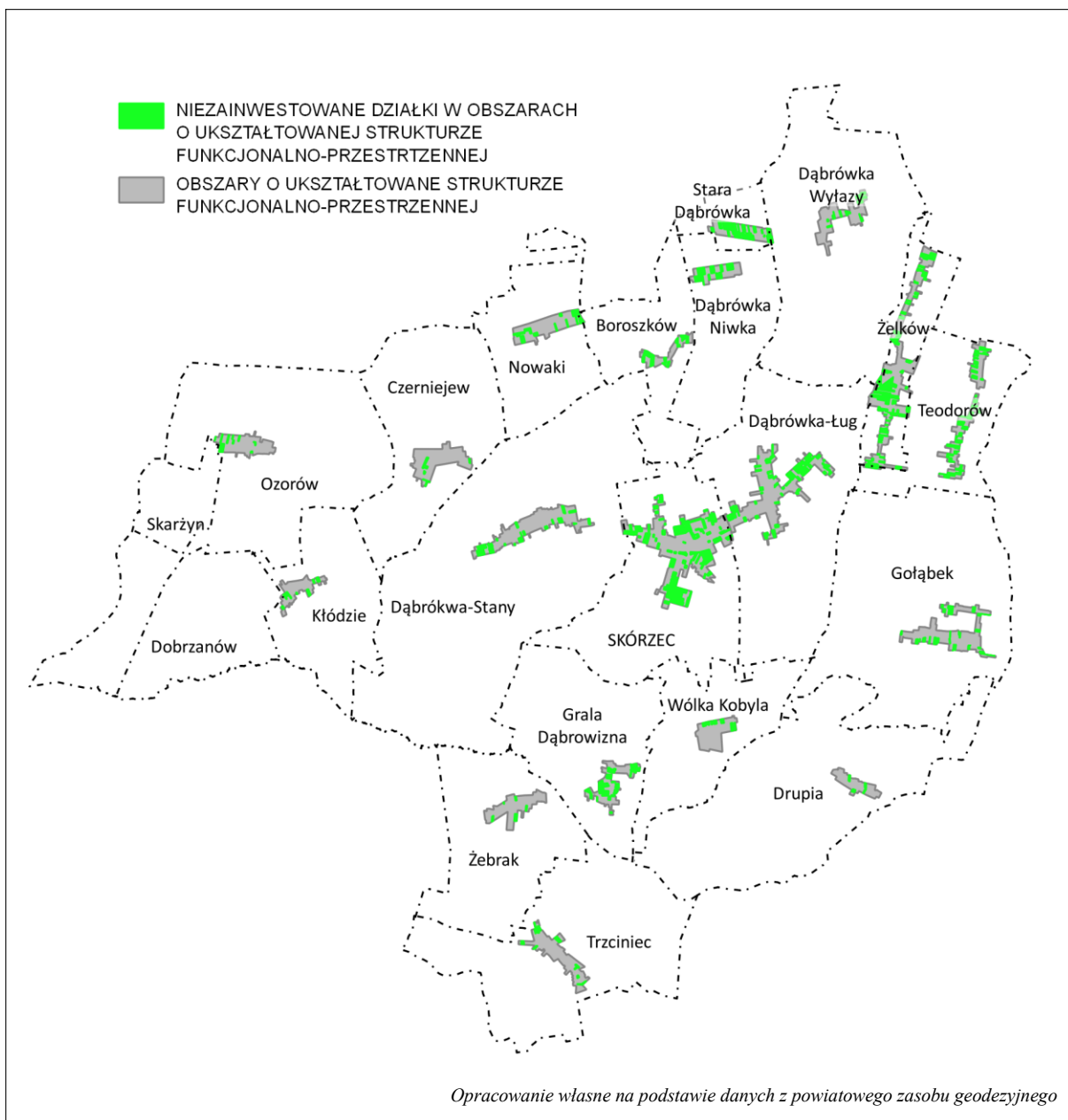
WIEŚ	FUNKCJE TERENU WG FUNKCJI UŻYTKOWEJ ZABUDOWY											
	U	RM	RM dla budynków jednorodzinnych	MN	MN dla budynków jednorodzinnych	RP	UKS	UO	UZ	UK	P	PE
DĄBRÓWKA ŁUG	0.09	0.07	0.03	0.10	0.09	0.12		0.26	0.11	0.27		0.25
DĄBRÓWKA NIWKA		0.02	0.01	0.08	0.08	0.11						
DĄBRÓWKA STANY	0.27	0.07	0.03	0.03	0.02		0.09	0.39				
DĄBRÓWKA WYŁAZY	0.07	0.02	0.01	0.04	0.04	0.16					0.12	
DOBRZANÓW		0.02	0.01	0.03	0.03							
DRUPIA	0.07	0.04	0.01	0.04	0.04					0.03		
GOLĄBEK	0.05	0.04	0.02	0.07	0.04			0.17			0.14	0.21
GRALA DĄBROWIZNA	0.07	0.06	0.03	0.06	0.03	0.25		0.10		0.27		
KLÓDZIE	0.03	0.06	0.02	0.03	0.02							
NOWAKI	0.09	0.07	0.02	0.10	0.10							
OZORÓW	0.38	0.06	0.02	0.04	0.03	0.18						0.36
SKARŻYN	0.03	0.03	0.01									
SKÓRZEC	0.20	0.08	0.04	0.06	0.06	0.14	0.06	0.22			0.78	
STARA DĄBRÓWKA	0.02	0.02	0.01	0.04	0.03							
TEODORÓW		0.03	0.01	0.06	0.05	0.04						0.47
TRZCINIEC	0.01	0.07	0.03	0.04	0.04	0.09				0.08		
WÓLKA KOBYLA	0.11	0.04	0.02	0.04	0.04	0.29				0.03		
ŻEBRAK	0.15	0.05	0.02	0.05	0.04	0.23				0.73		0.26
ŻELKÓW	0.10	0.05	0.02	0.07	0.06					0.10	0.15	
DLA OBSZARU GMINY	0.09	0.05	0.02	0.06	0.05	0.15	0.06	0.21	0.11	0.11	0.17	0.31

Przedstawione wskaźniki świadczą o zróżnicowaniu w wykorzystaniu działek pod inwestycje. Należy podkreślić, że zabudowa zagrodowa z reguły lokalizowana jest na dużych działkach podobnie jak zabudowa mieszkaniowa. Zabudowę usługową cechuje większy stopień wykorzystania terenu podobnie jak zabudowę specjalistycznej produkcji rolnej i produkcyjnej.

12.3. Chłonność obszarów o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej

W oparciu o przygotowane dane wektorowe wybrano działki lub ich części mieszczące się w obszarach o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej. Graficznie wydzielono te obszary które nie są obecnie zabudowane. Ich rozmieszczenie przedstawiono na rysunku poniżej.

Udział powierzchni niezainwestowanej w obszarach o ukształtowanej strukturze wykazano w tabeli poniżej.

WIEŚ	POWIERZCHNIA o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej [m ²]	POWIERZCHNIA niezainwestowanych działek w obszarach o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej [m ²]	Odsetek niezainwestowanych działek w obszarach o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej [m ²]
BOROSZKÓW	137 289	36 855	27%
CZERNIEJEW	312 258	11 488	4%
DĄBRÓWKA ŁUG	752 368	128 218	17%
DĄBRÓWKA NIWKA	166 100	52 555	32%
DĄBRÓWKA STANY	466 838	52 989	11%
DĄBRÓWKA WYŁAZY	261 600	24 176	9%
DOBRZANÓW			
DRUPIA	142 154	8 377	6%
GOŁĄBEK	425 397	42 165	10%

WIEŚ	POWIERZCHNIA o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej [m²]	POWIERZCHNIA niezainwestowanych działek w obszarach o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej [m²]	Odsetek niezainwestowanych działek w obszarach o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej [m²]
GRAŁA-DĄBRÓWIZNA	247 521	65 623	27%
KLÓDZIE	165 737	14 078	8%
NOWAKI	289 029	41 837	14%
OZORÓW	237 843	18 930	8%
SKARŻYN			
SKÓRZEC	1 125 803	299 254	27%
STARA DĄBRÓWKA	206 923	74 065	36%
TEODORÓW	526 397	87 190	17%
TRZCINIEC	304 817	22 023	7%
WÓLKA KOBYLA	222 544	17 559	8%
ŻEBRAK	247 797	10 790	4%
ŻELKÓW	776 467	190 814	25%
OBSZAR GMINY	7 014 882	1 198 986	17%

Największe obszary wolne od zabudowy w strukturach zwartych w wartościach bezwzględnych pozostały w: Skórcu – blisko 30 ha, Żelkowie – nieco ponad 19 ha, Dąbrówce Ług – niemal 13 ha. Do 2 ha niezainwestowane przestrzeni jest w: Żebraku, Czerniejewie, Klódcach, Wólce Kobylej i Ozorowie. Najmniejszy obszar niezainwestowany w zabudowie zwartej jest w Drupi – 0,84 ha. Nieco ponad 2 ha wolnej przestrzeni w zabudowie zwartej posiadają wsie Trzciniac i Dąbrówka Wylazy. Pozostałe wsie dysponują odpowiednio: Boroszków – 3,7 ha, Nowaki i Gołąbek po około 4,2 ha, Dąbrówka Niwka oraz Dąbrówka Stany w przybliżeniu po 5,3 ha, Grala-Dąbrówizna – 6,6 ha, Stara Dąbrówka – 7,4 ha, Teodorów – 8,7 ha. Ogółem w skali gminy w obszarach o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej jest niemal 120 ha co stanowi 17% powierzchni tych obszarów.

Wg wskaźników przedstawionych w pkt. 12.1, zachowując charakter zabudowy odpowiednio na obszarach poszczególnych wsi, wyznaczono powierzchnie pod poszczególne funkcje zabudowy. Wyniki zawiera tabela poniżej, a powierzchnię podano w [m²].

WIEŚ	FUNKCJE TERENU WG FUNKCJI UŻYTKOWEJ ZABUDOWY								
	RM	MN	U	UO	UZ	UK	UKS	RP	P
BOROSZKÓW	36 335	521							
CZERNIEJEW	10 555	718	35					78	103
DĄBRÓWKA ŁUG	79 539	23 764	2 786	233	1 101	291		9 002	
DĄBRÓWKA NIWKA	37 364	200						14 990	
DĄBRÓWKA STANY	42 356	9 675	404	336			218		
DĄBRÓWKA WYLAZY	21 571	948	416					1 056	186
DOBRZANÓW									
DRUPIA	7 900	176	186			115			
GOŁĄBEK	33 388	2 410	888	109					3 683

WIEŚ	FUNKCJE TERENU WG FUNKCJI UŻYTKOWEJ ZABUDOWY								
	RM	MN	U	UO	UZ	UK	UKS	RP	P
GRALA DĄBROWIZNA	53 616	5 240	2 026	1 908		158		2 674	
KŁÓDZIE	12 261	1 406	412						
NOWAKI	40 272	282	1 283						
OZORÓW	13 906	1 095	57					2 728	
SKARŻYN									
SKÓRZEC	183 190	66 020	7 670	5 836			33 597	1631	1 310
STARA DĄBRÓWKA	61 656	8 565	3 843						
TEODORÓW	54 008	18 651						8003	
TRZCINIEC	14 322	378	272			126		6924	
WÓLKA KOBYLA	14 059	492	31			79		2898	
ŻEBRAK	6 124	509	8			4		2992	
ŻELKÓW	144 161	41 330	2 536			417			2 369
W SKALI GMINY	909 092	127186	18 161	3 593	903	1 526	9 630	86726	12 261

W tabeli nie uwzględniono obszarów górniczych oraz zajmowanych działek ponieważ nie służą one celom budowlanym, a sposób i organizację obszarów regulują ustalenia koncesyjne.

Powyższa analiza pozwala na określenie chłonności terenów niezainwestowanych w obszarach o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej. Chłonność przedstawiono w tabeli poniżej w [m²] powierzchni użytkowej zabudowy, w podziale na funkcje oraz uwzględniając poszczególne wsie.

WIEŚ	FUNKCJE TERENU WG FUNKCJI UŻYTKOWEJ ZABUDOWY								
	RM	MN	U	UO	UZ	UK	UKS	RP	P
BOROSZKÓW	1 076	60							
CZERNIEJEW	696	17	17					10	34
DĄBRÓWKA ŁUG	5 583	2 373	237	61	121	79		1 111	
DĄBRÓWKA NIWKA	916	16						1 580	
DĄBRÓWKA STANY	2 930	248	107	132			19		
DĄBRÓWKA WYŁAZY	524	37	29					169	22
DOBRZANÓW									
DRUPIA	311	8	13			3			
GOŁĄBEK	1 381	175	42	18					524
GRALA DĄBROWIZNA	3 004	316	148	190		42		660	
KŁÓDZIE	769	40	14						
NOWAKI	2 618	28	118						
OZORÓW	902	42	22					488	
SKARŻYN									
SKÓRZEC	14 716	4 170	1 571	1 310			2 142	236	1 026
STARA DĄBRÓWKA	1 051	308	65						

TEODORÓW	1 406	1 175						289	
TRZCINIEC	937	17	4			10		627	
WÓLKA KOBYLA	615	21	3			3		826	
ŻEBRAK	318	27	1			3		693	
ŻELKÓW	6 513	3 064	262			43			355
GMINA	42 987	7 788	1 590	749	99	168	622	12 721	2 043

Jak wynika z tabeli na obszarze gminy może powstać: niemal 43 tys. m² zabudowy zagrodowej z uwzględnieniem wszystkich zabudowań wchodzących w jej skład, 12,7 tys. m² zabudowy specjalistycznej produkcji rolnej, 7,8 tys. m² zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej uwzględniając w tym budynki towarzyszące, 2 tys. m² powierzchni użytkowej produkcyjnej ze składami i magazynami łącznie oraz nieco ponad 3 tys. m² pow. użytkowej zabudowy usługowej łącznie.

Uzupełnieniem powyższych danych jest tabela zamieszczona poniżej dotycząca możliwości realizacji powierzchni użytkowej mieszkalnej w ramach funkcji RM i MN. Dane w tabeli przedstawiono w [m²].

WIEŚ	POWIERZCHNIA UŻYTKOWA ZABUDOWY MOŻLIWA DO REALIZACJI NA WOLNYCH DZIAŁKACH W RAMACH ZABUDOWY RM	POWIERZCHNIA UŻYTKOWA BUDYNKÓW JEDNORODZINNYCH MOŻLIWA DO REALIZACJI NA WOLNYCH DZIAŁKACH W RAMACH ZABUDOWY RM	POWIERZCHNIA UŻYTKOWA ZABUDOWY MOŻLIWA DO REALIZACJI NA WOLNYCH DZIAŁKACH W RAMACH ZABUDOWY MN	POWIERZCHNIA UŻYTKOWA BUDYNKÓW JEDNORODZINNYCH MOŻLIWA DO REALIZACJI NA WOLNYCH DZIAŁKACH W RAMACH ZABUDOWY MN
BOROSZKÓW	1 076	285	60	60
CZERNIEJEW	696	257	17	13
DĄBRÓWKA ŁUG	5 583	2 633	2 373	2 166
DĄBRÓWKA NIWKA	916	320	16	16
DĄBRÓWKA STANY	2 930	1 139	248	215
DĄBRÓWKA WYŁAZY	524	152	37	35
DOBRZANÓW				
DRUPIA	311	97	8	8
GOŁĄBEK	1 381	554	175	97
GRAŁA DĄBROWIZNA	3 004	1 399	316	177
KŁÓDZIE	769	242	40	34
NOWAKI	2 618	792	28	28
OZORÓW	902	311	42	32
SKARŻYN				
SKÓRZEC	14 716	7 690	4 170	3 648
STARA DĄBRÓWKA	1 051	561	308	260

TEODORÓW	1 406	728	1 175	979
TRZCINIEC	937	422	17	17
WÓLKA KOBYLA	615	272	21	21
ŻEBRAK	318	129	27	22
ŻELKÓW	6 513	2 874	3 064	2 521
GMINA	42 987	17 552	7 788	6 557

Dane wykazują nieco ponad 50 % mniejszą wartość powierzchni użytkowej zabudowy mieszkalnej w relacji do ogółu budynków realizowanych w ramach zabudowy zagrodowej na wolnych działkach w obszarach o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej. W przypadku zabudowy mieszkalnej realizowanej w ramach zabudowy jednorodzinnej – MN różnica jest zdecydowanie mniejsza. Ramach funkcji MN można zrealizować 15 % powierzchni użytkowej zabudowy mieszkalnej mniej niż ogółu zabudowy.

12.4. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Jak wskazano w III rozdziale pkt. 1. Dokumenty planistyczne części poszczególnych kilku wsi posiadają miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Wśród wymienionych we wspomnianym rozdziale na szczególną uwagę zasługują plany dla:

- część miejscowości Skórzec i Dąbrówka Ług,
- część miejscowości Skórzec,
- część miejscowości Żebrak i Trzciniac – teren kurników,
- miejscowości Żelków,
- miejscowości Teodorów.

Zasięg przestrzenny terenów wskazanych, w miejscowych planach, pod inwestycje budowlane przedstawiono na rysunku poniżej.

Tereny objęte miejscowymi planami rozmieszczone są głównie w części wschodniej gminy. One też cieszą się największym zainteresowaniem inwestorów. Jak można zaobserwować tereny inwestycyjne obejmują dwie całe wsie – Żelków i Teodorów oraz fragmenty Dąbrówki Ług i Skórcza. W tym miejscu omówiono obowiązujące plany pod kątem możliwości lokalizacji nowej zabudowy.

1. Trzciniec - uchwała Nr XXV/158/97

W uchwale przewidziano możliwość zabudowy specjalistycznej produkcji rolnej RP zgodnie z planem jest to funkcja RPZ - teren przeznaczony pod fermę brojlerów o docelowej maksymalnej pro-dukcji 300 000 sztuk plan.

Plan został zrealizowany i nie ma możliwości lokalizowania nowej zabudowy zgodnej z

przeznaczeniem w jego granicach. W związku z tym nie zwiększa chłonności obszarów zabudowy specjalistycznej produkcji rolnej.

W granicach planu znalazły się również funkcje bez prawa zabudowy R – tereny upraw polowych z możliwości zalesienia; ZI – tereny przeznaczone do zalesienia oraz ZL tereny lasów.

2. Dąbrówka Ług – uchwała nr XXIX/173/97

Plan przewiduje możliwość realizacji funkcji inwestycyjnych zgodnie w wykazem:

- tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej MN
- tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami nieuciążliwymi MN/U
- tereny usług handlu UH
- tereny usług z zielenią towarzyszącą UO/US
- tereny urządzeń elektroenergetycznych EE (stacje trafo)
- tereny urządzeń komunikacji KX (odcinki pieszojezdne)
- ulice lokalne o symbolu KUL
- ulice dojazdowe o symbolu KUD

Wśród istotnych parametrów zabudowy mogących mieć wpływ na chłonność terenów określono jedynie minimalną powierzchnię biologicznie czynną dla poszczególnych funkcji, oraz w przypadku terenów MN geometrię nowych działek.

- MN – „60% powierzchni działki czynnej biologicznie” oraz maksymalna powierzchnia łączonych działek wyniesie nie więcej niż 1500 m²;
- MN/U – „30% powierzchni działki czynnej biologicznie”;
- UH – „20% terenu do pozostawienia czynnego biologicznie przeznaczonego pod zielenią urządzoną w postaci krzewów, drzew, trawników z elementami małej architektury”;
- UO/US – „90% terenu do pozostawienia czynnym biologicznie”.

W miejscowym planie został zaproponowany podział nieruchomości na nowe działki, który został zrealizowany w całości. Projektowane tereny infrastruktury – ulice i teren EE można uznać za zagospodarowane. W przypadku ulic w większości zrealizowanych jako drogi żwirowe. Podane powyżej parametry powierzchni biologicznie czynnej w przypadku omawianego planu pozwalają na realizację zabudowy wg uśrednionych wskaźników obecnego zainwestowania. Dodatkowo plan wskazuje na konieczność realizacji zabudowy w skali i gabarytach dostosowanych do zabudowy istniejącej sąsiadującej z zaprojektowanym w nim osiedlem. Pozwala to na użycie wskaźników obliczonych dla obecnego zagospodarowania we wsi Dąbrówka Ług.

W tabeli poniżej przedstawiono chłonność obszaru objętego planem w [m²] powierzchni użytkowej zabudowy zgodnie z przyjętymi powyżej założeniami.

<i>FUNKCJE TERENU</i>	<i>POWIERZCHNIA TERENÓW INWESTYCYJNYCH DO WYKORZYSTANIA</i>	<i>WSKAŹNIK INTENSYWNOŚCI WYKORZYSTANIA TERENU DLA OGÓŁU ZABUDOWY</i>	<i>POWIERZCHNIA UŻYTKOWA ZABUDOWY W PODZIALE NA FUNKCJE</i>
<i>MN</i>	<i>94 318</i>	<i>0.1</i>	<i>9 432</i>
<i>MN/U</i>	<i>14 349</i>	<i>0.1</i>	<i>1 435</i>
<i>UH</i>	<i>2 647</i>	<i>0.9</i>	<i>2 383</i>
<i>UO/US</i>	<i>7 263</i>	<i>0.26</i>	<i>1 888</i>

Na obszarze objętym planem możliwa jest realizacja 9,8 tys. m² powierzchni użytkowej zabudowy mieszkaniowej oraz 2,5 tys. m² zabudowy usługowej. Na obszarze objętym planem można również zrealizować 1,9 tys. m² powierzchni zabudowy w zakresie usług oświaty i opieki przedszkolnej włącznie z usługami sportu.

3. Skórzec i Dąbrówka Ług uchwała nr XV/67/04

Plan obejmuje w większości pozostałą część obszarów stanowiących wyznaczone powyżej obszary o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej Skórcza i Dąbrówki Ług. Odsetek terenów niezainwestowanych znajdujących się poza obszarami o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej wykazano w tabeli poniżej.

WIEŚ	<i>Powierzchnia terenów niezainwestowanych w ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej położonych po za obowiązującym mpzp [m2]</i>	<i>Odsetek niezainwestowanych działek w obszarach o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej znajdujących się poza obowiązującym mpzp</i>
<i>DĄBRÓWKA ŁUG</i>	<i>19 720</i>	<i>15%</i>
<i>SKÓRZEC</i>	<i>82 297</i>	<i>28%</i>

Plan wskazuje realizację następujących funkcji:

- 1) *W - tereny wód powierzchniowych*
- 2) *L - tereny lasów*
- 3) *Lz - tereny zalesień*
- 4) *E - tereny ochrony ekologicznej*
- 5) *R - tereny rolne z dopuszczeniem zabudowy*
- 6) *RP - tereny rolne bez prawa zabudowy*
- 7) *RU - tereny urzędzeń produkcji i obsługi gospodarki rolnej*
- 8) *ZCc - teren cmentarza*
- 9) *Zl - tereny zieleni izolacyjnej*
- 10) *Zl/MW - WZ - teren zieleni izolacyjnej, zabudowy wielorodzinnej i stacji wodo-*

ciągowej

- 11) ZP - teren zieleni parkowej
- 12) MR/MN - tereny zabudowy zagrodowej i mieszkaniowej jednorodzinnej
- 13) MN - tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej
- 14) UP-0 - tereny usług publicznych - oświata
- 15) UP-K- tereny usług publicznych - kultura
- 16) UP-Ks - tereny usług publicznych - kult religijny
- 17) UP-A - tereny usług publicznych - administracja
- 18) UP-S - tereny usług publicznych - sport
- 19) UP-Z - tereny usług publicznych - zdrowie i opieka społeczna
- 20) UP-I - tereny pozostałych usług publicznych
- 21) UC - tereny usług komercyjnych
- 22) UC/P - tereny usług komercyjnych i istniejącej piekarni
- 23) U - tereny działalności gospodarczej
- 24) P - tereny przemysłu
- 25) WW - tereny ujęć wód głębinowych
- 26) NO - teren oczyszczalni ścieków
- 27) NOp - teren przepompowni ścieków
- 28) NU - teren gminnego wysypiska odpadów komunalnych
- 29) TT - teren urządzeń obsługi telekomunikacyjnej
- 30) KGI, KG(Z), KZ, KL, KD, KPJ - tereny dróg
- 31) KS - teren stacji paliw
- 32) KP - tereny parkingów
- 33) EN 15 kV - napowietrzne linie elektroenergetyczne do zachowania
- 34) EN 15 kV - napowietrzne linie elektroenergetyczne do rozbiórki
- 35) TE - teren elektrowni wiatrowej.

Chłonność terenów w ramach poszczególnych funkcji w podziale na wsie przedstawiono w tabeli poniżej. Powierzchnie przedstawiono w [m²].

WIEŚ	MR/MN	MN	P	UP-O	RP
DĄBRÓWKA ŁUG	227 627	146 684			1 073
SKÓRZEC	254 831	57 311	65 844	4 758	

Obszary objęte niemiejszym planem stanowią centrum życia społecznego gminy oraz w części tworzą nowe ciągi zabudowy wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych. Stąd większość funkcji jest zrealizowana. Szczególnie jeśli chodzi o funkcje związane z

infrastrukturą techniczną.

Parametry zabudowy mogące mieć wpływ na chłonność terenów wskazanych w tabeli powyżej:

- RP - tereny rolne bez prawa zabudowy:

- MR/MN - tereny zabudowy zagrodowej i mieszkaniowej jednorodzinnej:

a) minimalna powierzchnia działki - 900 m²,

b) minimalna powierzchnia zieleni urządzonej - 50%;

- MN - tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej:

a) minimalna powierzchnia działki dla budynków wolnostojących - 600 m²,

b) minimalna powierzchnia działki dla budynków bliźniaczych - 400 m²,

c) minimalna powierzchnia działki dla budynków wolnostojących na terenach: 1 MN, 2 MN, 5 MN, 9 MN, 10 MN, 11 MN, 12 MN, 13 MN, 14 MN, 15 MN, 16 MN, 17 MN, 20 MN - 900 m² (w tym zakresie mieszczą się wszystkie tereny MN, które nie są zainwestowane) jednocześnie wtórny podział działek dla wszystkich terenów MN jest możliwy przy zachowaniu wartości 900 m² powierzchni minimalnej działki dla zabudowy jednorodzinnej i dla realizacji zabudowy z usługami 1 200 m²,

c) minimalna powierzchnia zieleni urządzonej - 50%;

- UP-O - tereny usług publicznych – oświata:

minimalna powierzchnia zieleni urządzonej - 70%;

- P - tereny przemysłu:

minimalna powierzchnia zieleni urządzonej - 30%;

Wskaźniki wykorzystania terenów zainwestowanych nie przekraczają minimalnych wartości określonych w niniejszym planie. W związku z tym do oszacowania chłonności planu zostaną zastosowane wskaźniki wymienione pkt 12.1.

Chłonność terenów niezainwestowanych w omawianym planie przedstawiono w podziale na funkcje w tabeli poniżej:

WIEŚ	POWIERZCHNIA UŻYTKOWA ZABUDOWY ZAGRODOWEJ W TERENACH MR/MN	POWIERZCHNIA UŻYTKOWA ZABUDOWY JEDNORODZINNEJ W TERENACH MR/MN	MN	POWIERZCHNIA UŻYTKOWA ZABUDOWY JEDNORODZINNEJ ŁĄCZNIE W TERENACH MR/MN I MN	P	UP-O	RPU
DĄBRÓWKA ŁUG	11 185	6 818	14 644	21 462			133
SKÓRZEC	13 102	5 794	3 619	9 413	51 554	1 068	

W tabeli powyżej uwzględniono relację między zabudową jednorodzinną i zagrodową w obecnym stanie użytkowania. W Skórcu zabudowa zagrodowa zajmuje o 64 % więcej powierzchni działek niż zabudowa jednorodzinna. W Dąbrówce Ług natomiast wskaźnik jest to 70 %. Stąd chłonność dla zabudowy zagrodowej w omawianym planie wynosi w Dąbrówce Ług 11,2 tys. m² powierzchni użytkowej zabudowy natomiast w Skórcu 13,1 tys. m². Łączna chłonność terenów MR/MN i terenów MN w niniejszym planie dla zabudowy jednorodzinnej wynosi odpowiednio w Dąbrówce Ług 21,5 tys. m² natomiast w Skórcu 6,9 tys. m² powierzchni użytkowej zabudowy.

4. Teodorów - uchwała nr XLVII/329/18

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla Teodorowa obejmuje teren całej wsi. W całości więc obejmuje tereny o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej.

W planie wskazano następujące funkcje:

- 1) tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej – MN;
- 2) tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej – MNU;
- 3) tereny zabudowy usługowej – U;
- 4) tereny zabudowy zagrodowej – RM;
- 5) tereny zabudowy produkcji rolnej – RP;
- 6) tereny zabudowy obsługi rolnictwa – RU;
- 7) tereny rolnicze – R;
- 8) tereny rolnicze wyłączone z lokalizacji budynków i budowli nie związanych z rolnictwem – RO;
- 9) tereny rolnicze bez prawa zabudowy położone w granicach terenów górniczych – RZ;
- 10) tereny rolnicze objęte ochroną ekologiczną – RE;
- 11) obszary górnicze – PG;
- 12) tereny powierzchniowej eksploatacji surowców – PE;
- 13) tereny lasów – ZL;
- 14) teren ujęcia wody – W;
- 15) tereny drogi publicznej klasy głównej – KDG;
- 16) tereny ulicy publicznej klasy lokalnej – KUL;
- 17) tereny ulic publicznych klasy dojazdowej – KUD;
- 18) tereny ulic wewnętrznych – KUW.

Dla terenów inwestycyjnych w planie wskazano następujące wartości intensywności zabudowy oraz parametry nowych działek:

- 1) tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej – MN:

- intensywność zabudowy od 0,4 – 0,9
- 700 m² pow. działki dla zabudowy wolnostojącej
- 500 m² pow. działki dla zabudowy bliźniaczej
- 2) tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej – MNU;
  - intensywność zabudowy od 0,5 – 1
  - 800 m² pow. działki
- 3) tereny zabudowy zagrodowej – RM:
  - intensywność zabudowy od 0,01 – 1,2
- tereny rolnicze – R:
  - intensywność zabudowy od 0,001 – 0,08
- 8) tereny rolnicze wyłączone z lokalizacji budynków i budowli nie związanych z rolnictwem – RO:
  - intensywność zabudowy od 0,001 – 0,08
- 4) tereny zabudowy produkcji rolnej – RP:
  - intensywność zabudowy od 0,09 – 1,5

Przewiduje się w skali całej wsi ostateczne wykorzystanie terenu osiągnie wartości średnie wskaźników wykorzystania terenów. W związku z tym do wyliczenia chłonności poszczególnych terenów przyjmuje się średnie wskaźniki intensywności zabudowy. Jednocześnie w oparciu o przyjęte wcześniej założenia do obliczenia powierzchni użytkowej zabudowy przyjmuje się ustaloną wcześniej wartość 80 % wykazanej powierzchni budynku.

Chłonność terenów objętych planem we Wsi Teodorów w podziale na funkcje zabudowy przedstawiono w tabeli poniżej.

	RM	MN	MNU	RP	RO	R
POWIERZCHNIA NIEZAINWESTOWANA	97 937	1 523 098	7 566	1 270	147 357	979 880
PRZYJĘTE WSKAŹNIKI INTENSYWNOŚCI ZABUDOWY	0.605	0.65	1.75	0.795	0.0405	0.0405
MOŻLIWA DO REALIZACJI POWIERZCHNIA BRUTTO ZABUDOWY	59 252	990 014	13 241	1 009	5 968	39 685
CHŁONNOŚĆ TERENU WYRAŻONA W POWIERZCHNI UŻYTKOWEJ ZABUDOWY [m²]	47 401	792 011	10 593	808	4 774	31 748

Przedstawione w tabeli wartości wykazują ogromny potencjał inwestycyjny wsi Teodorów.

5. Żelków - uchwała nr XLVII/328/18

Plan obejmuje cały obszar wsi Żelków a więc również w całości obszary o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej.

- 1) W planie wskazano następujące tereny funkcjonalne:
- 2) MN – tereny zabudowy mieszkaniowej i jednorodzinnej;

- 3) *MNU – tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i zabudowy usługowej nieuciążliwej;*
- 4) *U – tereny zabudowy usługowej;*
- 5) *KUS – tereny zabudowy usługowej obsługi komunikacji;*
- 6) *UP – tereny zabudowy usługowo – produkcyjnej;*
- 7) *R – tereny rolnicze;*
- 8) *RE – tereny rolnicze objęte ochroną ekologiczną;*
- 9) *RO – tereny rolnicze wyłączone z lokalizacji budynków i budowli niezwiązanych z rolnictwem;*
- 10) *RM – tereny zabudowy zagrodowej;*
- 11) *ZL – tereny lasów;*
- 12) *WS – tereny wód powierzchniowych;*
- 13) *WSr – tereny rowów melioracyjnych;*
- 14) *KDG – teren drogi publicznej klasy głównej;*
- 15) *KDZ – teren drogi publicznej klasy zbiorczej;*
- 16) *KUD – tereny ulic publicznych klasy dojazdowej;*
- 17) *KUW – tereny ulic wewnętrznych;*
- 18) *NO – teren oczyszczalni ścieków;*
- 19) *NOp – teren przepompowni ścieków;*
- 20) *T – tereny zabudowy masztów telekomunikacyjnych.*

Dla terenów inwestycyjnych w planie wskazano następujące wartości intensywności zabudowy oraz parametry nowych działek:

- 1) *tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej – MN:*
  - *intensywność zabudowy od 0,4 – 0,9*
  - *700 m² pow. działki dla zabudowy wolnostojącej*
  - *500 m² pow. działki dla zabudowy bliźniaczej*
- 2) *tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej – MNU:*
  - *intensywność zabudowy od 0,05 – 1*
  - *1000 m² pow. działki*
- 3) *U – tereny zabudowy usługowej:*
  - *intensywność zabudowy od 0,05 – 1,5*
  - *1000 m² pow. działki*
- 4) *UP – tereny zabudowy usługowo – produkcyjnej:*
  - *intensywność zabudowy od 0,05 – 1,5*
  - *1000 m² pow. działki*
- 5) *tereny zabudowy zagrodowej – RM:*

- intensywność zabudowy od 0,01 – 1,2

tereny rolnicze – R:

- intensywność zabudowy od 0,001 – 0,08

6) tereny rolnicze wyłączone z lokalizacji budynków i budowli nie związanych z rolnictwem – KUS:

- intensywność zabudowy od 0,08 – 1,2

- 1000 m² pow. działki

7) tereny zabudowy produkcji rolnej – RP:

- intensywność zabudowy od 0,09 – 1,5

8) tereny zabudowy produkcji rolnej – RO:

- intensywność zabudowy od 0,01 – 0,2

Przyjmuje się, że realizacja planu będzie skutkowałą osiągnięciem wartości średnich wskaźników wykorzystania terenów. W związku z tym do wyliczenia chłonności poszczególnych terenów przyjmuje się średnie wskaźniki intensywności zabudowy. W oparciu o przyjęte wcześniej założenia do obliczenia powierzchni użytkowej zabudowy przyjmuje się ustaloną wcześniej wartość 80 % wykazanej powierzchni budynku brutto wynikającej z przeliczenia wolnych terenów na zabudowę.

Chłonność terenów objętych planem we Wsi Teodorów w podziale na funkcje zabudowy przedstawiono w tabeli poniżej.

	RM	MN	MNU	U	UP	RO	R	KSU
POWIERZCHNIA NIEZAINWESTOWANA	196 651	412 057	113 341	152	1 350	509 790	448 694	12 871
PRZYJĘTE WSKAŹNIKI INTENSYWNOŚCI ZABUDOWY	0.605	0.65	0.775	0.775	0.775	0.105	0.0405	0.54
MOŻLIWA DO REALIZACJI POWIERZCHNIA BRUTTO ZABUDOWY	118 974	267 837	87 839	118	1 047	53 528	18 172	6 950
CHŁONNOŚĆ TERENU WYRAŻONA W POWIERZCHNI UŻYTKOWEJ ZABUDOWY	95 179	214 269	70 271	94	837	42 822	14 538	5 560

Analiza chłonności obszarów posiadających obowiązujący plan zagospodarowania przestrzennego wskazuje na dominującą tendencję realizacji projektowania nowych terenów inwestycyjnych z minimalnym udziałem powierzchni przeznaczonych na usługi. Wynika to niewątpliwie z rozdrobnienia podmiotów gospodarczych – większość działalności wymyka się statystyce przestrzennej ze względu braku wyróżnienia obiektów związanych z działalnością. Drugą przyczyną jest częsta praktyka rejestracji działalności w miejscu zamieszkania, a faktyczne jej wykonywanie w obiektach leżących często poza granicami gminy. Widoczny jest również brak przestrzeni publicznej rekreacyjnej. Wynika to z faktu własności gruntów. Gmina nie posiada odpowiednich do prowadzenia tego typu inwestycji.

13. Chłonność obszarów oraz zapotrzebowanie na nową zabudowę.

1. Chłonność obszarów w podziale na funkcje zabudowy oraz wsie.

Powyżej przeprowadzono oszacowanie chłonności obszarów o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej dla poszczególnych wsi. Następnie oszacowano chłonność miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obowiązujących na obszarze gminy. Jak wykazały analizy chłonność terenów inwestycyjnych w Teodorowie i Żelkowie w całości wynika z miejscowy planów zagipsowania przestrzennego. W Dąbrówce Ług oraz w Skórcu należy uwzględnić (dodać) chłonność części terenów o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej znajdujących się po za miejscowym planem. Funkcje ustalone na podstawie użytkowania budynków pokrywają się z określonymi w planach zagospodarowania przestrzennego. W przypadku terenów określonych jako RO oraz R w planach Żelkowa i Teodorowa nie ma odniesienia do terenów o ukształtowanej strukturze przestrzennej. Zabudowa na terenach R i RO to część zabudowy zagrodowej ponieważ nie ma możliwości realizacji na tych obszarach budynków jednorodzinnych. Nie jest to również przeznaczenie tożsame z intensywną specjalistyczną produkcją rolną zwierzęcą czy też roślinną. Tereny te pozostaną odrębną kategorią występującą we wsiach Żelków i Teodorów. W pozostałych wsiach w rzeczywistości istnieje możliwość dowolnego rozmieszczania tego typu obiektów po spełnieniu kryteriów ustawowych wskazanych do ustalenia warunków zabudowy. Nie jest natomiast możliwa realna ocena zmian w tego typu zagospodarowaniu oraz zapotrzebowania na nie. Zagospodarowanie rolnicze jest uzależnione od zmian w metodach produkcji rolnej oraz od polityki Unii Europejskiej oraz państwa we wspieraniu konkretnych gałęzi produkcji rolnej w nieprzewidywalnych ramach czasowych.

Chłonność obszarów funkcjonalnych przedstawiono w tabeli poniżej. Wyniki podano w m² powierzchni użytkowej zabudowy w rozbiciu na wsie.

WIEŚ	FUNKCJE TERENU												
	RM	MN	U	UO	UZ	UK	UKS	RP	P	UP	RO	R	KSU
BOROSZKÓW	1 076	60											
CZERNIEJEW	696	17	17					10	34				
DĄBRÓWKA ŁUG	176 121	32 525	205	1 898	19	12		303					
DĄBRÓWKA NIWKA	916	16						1 580					
DĄBRÓWKA STANY	2 930	248	107	132			19						
DĄBRÓWKA WYŁAZY	524	37	29					169	22				
DOBRZANÓW													
DRUPIA	311	8	13			3							

WIEŚ	FUNKCJE TERENU												
	RM	MN	U	UO	UZ	UK	UKS	RP	P	UP	RO	R	KSU
GOŁĄBEK	1 381	175	42	18					524				
GRALA DĄBROWIZNA	3 004	316	148	190		42		660					
KŁÓDZIE	769	40	14										
NOWAKI	2 618	28	118										
OZORÓW	902	42	22					488					
SKARŻYN													
SKÓRZEC	191 369	13 743	432	360			589	236	51 836				
STARA DĄBRÓWKA	1 051	308	65										
TEODORÓW	47 401	187 963	650					808			4 774	31 748	
TRZCINIEC	937	17	4			10		627					
WÓLKA KOBYLA	615	21	3			3		826					
ŻEBRAK	318	27	1			3		693					
ŻELKÓW	95 179	280 228	4 313							837	42 822	14 538	5 560
W SKALI GMINY	528 120	1 304 440	6 183	2 598	19	74	608	6 398	52 416	837	47 597	46 286	5 560

Funkcje w tabeli powyżej są wypadkową ustalonych funkcji na podstawie użytkowania zabudowy oraz przeznaczenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Dla wsi Skarżyn i Dobrzanów nie określono żadnych wartości ponieważ nie występuje tam ukształtowana struktura przestrzenna o charakterze zabudowy zwartej.

W przypadku Teodorowa i Żelkowa dane są chłonnością obowiązujących planów zagospodarowania przestrzennego. W obydwu wsiach ustalono funkcję MNU, czyli zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna z usługami. Do zestawienia wykorzystano wskaźniki wynikające z obecnego udziału zabudowy usługowej i mieszkaniowej jednorodzinnej wartość chłonności terenów MNU rozdzielono na powierzchnię użytkową zabudowy jednorodzinnej i usługowej. Powierzchni użytkowa zabudowy usługowej w tych wsiach stanowi 94 % sumy powierzchni użytkowej zabudowy usługowej i jednorodzinnej.

Dla wsi Dąbrówka Ług zsumowano chłonność poszczególnych terenów wg funkcji wskazanych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Następnie oszacowano udział powierzchni niezabudowanej mieszczącej się w ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej wsi. W przypadku Dąbrówki Ług 15 % powierzchni niezabudowanej mieszczącej się w ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej wsi nie zostało objęte planem. Wyznaczono chłonność poszczególnych funkcji zabudowy o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej mnożąc powierzchnię użytkową zabudowy przez 15 %. Dodano otrzymane wartości do chłonności wyliczonej dla planu. Dla

terenów objętych planem w funkcji MR/MN – zabudowa zagrodowa i jednorodzinna dokonano rozbicia na zabudowę zagrodową i jednorodziną. Używając do tego wyliczonego wskaźnika na podstawie obecnego użytkowania. W Dąbrówce Ług zabudowa jednorodzinna MN stanowi 23 % sumy powierzchni terenów jednorodzinnych i zagrodowych. Odpowiednio zabudowa zagrodowa stanowi 77 % sumy powierzchni zabudowy jednorodzinnej i zagrodowej. Podobnie rozdzielono chłonność terenów zabudowy MN/U. W Dąbrówce Ług zabudowa usługowa stanowi 10,5 % sumy zabudowy usługowej i jednorodzinnej.

Dla wsi Skórzec zsumowano chłonność poszczególnych terenów wg funkcji wskazanych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Następnie oszacowano udział powierzchni niezabudowanej mieszczącej się w ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej wsi. W przypadku Skórca 28 % powierzchni niezabudowanej mieszczącej się w ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej wsi nie zostało objęte planem. Wyznaczono chłonność poszczególnych funkcji zabudowy o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej mnożąc powierzchnię użytkową zabudowy przez 28 %. Dodano otrzymane wartości do chłonności wyliczonej dla planu. Dla terenów objętych planem w funkcji MR/MN – zabudowa zagrodowa i jednorodzinna dokonano rozbicia na zabudowę zagrodową i jednorodziną. Używając do tego wyliczonego wskaźnika na podstawie obecnego użytkowania. W Skórcu zabudowa jednorodzinna MN stanowi 26,5 % sumy powierzchni terenów jednorodzinnych i zagrodowych. Odpowiednio zabudowa zagrodowa stanowi 73,5 % sumy powierzchni zabudowy jednorodzinnej i zagrodowej.

Dla pozostałych wsi chłonność całkowita równa jest chłonności poszczególnych funkcji oszacowanych w ramach terenów o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej zabudowy.

2. Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy w podziale na funkcje zabudowy.

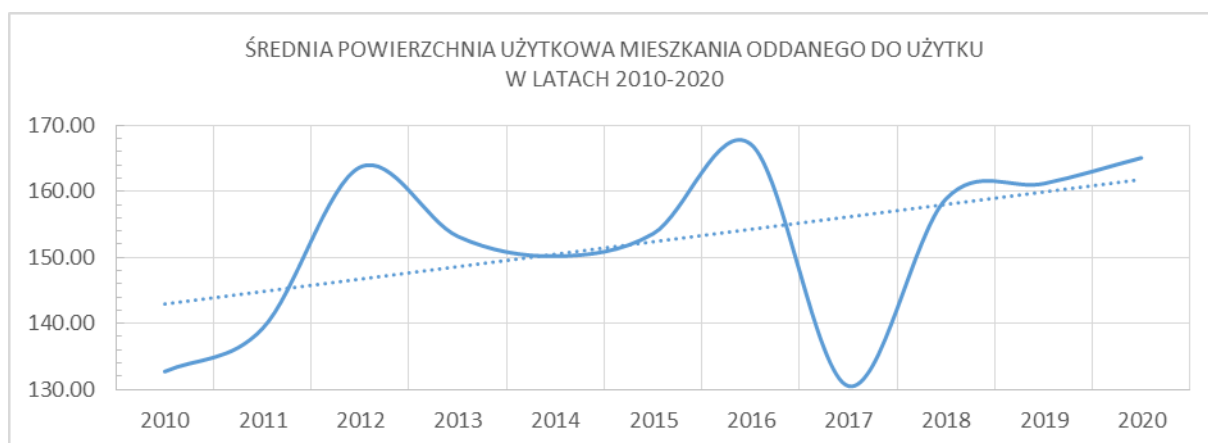
a) Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej

Przedstawione powyżej dane należy skonfrontować z zapotrzebowaniem na powierzchnię użytkową w rozbiciu na poszczególne funkcje zabudowy. Do obliczania zapotrzebowania na nową zabudowę wykorzystane zostaną dane zgromadzone przez GUS zaprezentowane powyżej w analizach społecznych i ekonomicznych. Faktyczną liczbę ludności w poszczególnych wsiach przyjęto na podstawie gminnej ewidencji ludności.

Podstawą do prognozowania zapotrzebowania na powierzchnię użytkową różnych funkcji zabudowy jest liczebność mieszkańców gminy oraz jej zamiany. Stąd ustalono zmiany liczby ludności we wsiach w oparciu o prognozowaną wyżej liczbę ludności w perspektywie 30 lat

czyli do 2050 r. Jak wskazano wyżej przewiduje się, że liczba mieszkańców osiągnie poziom 8 345 osób co w relacji do roku 2020 kiedy liczba ludności wynosiła 7 914 wskazuje na przyrost ok 5 %. Przyjmując liczbę ludności dla poszczególnych wsi w 2020 r. zgodnie z gminną ewidencją ludności obliczono prognozowaną liczbę ludności w 2050 dla każdej wsi i przedstawiono ją w tabeli poniżej w kolumnie „Prognozowana liczba ludności w 2050”.

Następnie, korzystając z danych GUS przyjęto wskaźnik powierzchni użytkowej mieszkań w przeliczeniu na jedną osobę. W ten sposób określono powierzchnię użytkową mieszkań w poszczególnych wsiach mnożąc liczbę ludności przez wskaźnik 26,6 m²/osobę. W ten sposób otrzymano dane zawarte w kolumnie „Powierzchnia użytkowa mieszkań w 2020 r”. W związku z rosnącymi wskaźnikami rozwoju wykazanymi powyżej ustalono, że celem w rozwoju zabudowy mieszkaniowej będzie osiągnięcie poziomu średniego wskaźnika dla Unii Europejskiej z roku 2018 czyli 50 m²/osobę. Gmina posiada korzystne wskaźniki demograficzne zdecydowanie lepsze niż w powiecie siedleckim czy województwie mazowieckim. Dane przedstawiono we wcześniejszych rozdziałach dotyczących analizie wskaźników demograficznych. Dane dotyczące oddawanych do użytku mieszkań wskazują na realizację coraz większych domów. Jak przedstawiono na wykresie poniżej średnia powierzchnia użytkowa oddawanych każdego roku mieszkań w ostatnich 10 latach utrzymuje się na wysokim poziomie i ma tendencję wzrostową. Maksymalna średnia wielkość nowego mieszkania została odnotowana w 2016 r. – 167 m².

Gminę Skórzec charakteryzuje wysoka aktywność gospodarcza mieszkańców. Przedstawione w pkt. 3.2. Aktywność ekonomiczna ludności w latach 2010 – 2020 wskaźniki wykazują przyrost aktywności w działalności gospodarczej niemal we wszystkich branżach. Oznacza to wzrost możliwości inwestycyjnych gospodarstw domowych. Dodatkowym czynnikiem jest wspomniany wzrost zainteresowania pracą zdalną. Można zatem

przypuszczać, że średnia wartość 50 m²/osobę jest do osiągnięcia.

W tabeli poniżej w kolumnie „Prognozowana powierzchnia użytkowa mieszkań 2050” przedstawiono powierzchnię użytkową wynikającą z pomnożenia wartości wykazanych w kolumnie „Prognozowana liczba ludności w 2050” przez wskaźnik 50 m². Kolejna kolumna określająca „Zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową mieszkań do 2050” jest różnicą „Prognozowana powierzchnia użytkowa mieszkań 2050” i „Powierzchnia użytkowa mieszkań w 2020 r”. W związku z tym wartości w kolumnie „Zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową mieszkań do 2050” są sumą powierzchni użytkowej o jaką trzeba zwiększyć ilość mieszkań dla ludności zamieszkującej obszar poszczególnych wsi w 2020 r. do osiągnięcia wskaźnika 50 m²/osobę i powierzchni jaka powinna być zrealizowana dla ludności napływowej czy też rodzących się mieszkańców w kolejnych latach.

Kolumna „Zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową mieszkań do 2050” zawiera jednak tylko zapotrzebowanie ogólne na powierzchnię mieszkań nie zaś na powierzchnię użytkową zabudowy. Jak ustalono w analizie chłonności budynki mieszkalne mogą być realizowane w ramach funkcji zabudowa zagrodowa charakteryzującej się dużym udziałem zabudowy niemieszkalnej oraz w funkcji zabudowy jednorodzinnej gdzie te wartości są zbliżone lub mają czasem odwrotne proporcje. Jest więcej powierzchni użytkowej mieszkalnej niż gospodarczej. Budynki mieszkalne są realizowane również w zabudowie o charakterze mieszanym – mieszkaniowo-usługowym. Jednak w faktycznym użytkowaniu jest to niemal nie do zidentyfikowania. Natomiast w obowiązujących miejscowych planach dało się łatwo wyodrębnić powierzchnie możliwe do zrealizowania w ramach zabudowy jednorodzinnej i usług zwiększając o odpowiednie wartości chłonność zabudowy jednorodzinnej i usługowej.

Zatem dla określenia zapotrzebowania na zabudowę zagrodową i mieszkaniową przeprowadzono wyliczenia, których wyniki znajdują się w kolejnych kolumnach. W kolumnach o kolorze żółtym dla zabudowy zagrodowej i o kolorze niebieskim dla zabudowy jednorodzinnej. Z obecnego użytkowania wyliczono „Wskaźnik udziału powierzchni użytkowej mieszkań w zabudowie zagrodowej na podst. Obecnego użytkowania” oraz „Wskaźnik udziału powierzchni użytkowej mieszkań w zabudowie jednorodzinnej na podst. Obecnego użytkowania”. Po przemnożeniu wskaźników przez kolumnę „Zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową mieszkań do 2050” otrzymano odpowiednio wartości „Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową mieszkań w zabudowie zagrodowej” i „Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową mieszkań w zabudowie jednorodzinnej”. Aby uzyskać zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy zagrodowej i zabudowy jednorodzinnej wyliczono odpowiednio wskaźniki pokazujące jaka jest powierzchnia użytkowa

zabudowy, czyli sumy wszystkich budynków w zabudowie zagrodowej w relacji do powierzchni użytkowej budynków mieszkalnych w tej zabudowie. Odpowiednio takie wyliczenia przeprowadzono dla zabudowy jednorodzinnej. Wyniki zawierają kolumny: „Wskaźnik powierzchni użytkowej zabudowy zagrodowej do powierzchni użytkowej mieszkań w tej zabudowie” dla zabudowy zagrodowej oraz „Wskaźnik powierzchni użytkowej zabudowy jednorodzinnej do powierzchni użytkowej mieszkań w tej zabudowie” dla zabudowy jednorodzinnej.

Ze względu na niepewność procesów społecznych i gospodarczych otrzymane wyniki zwiększono o 30 %. Zapotrzebowanie na nową powierzchnię zabudowy zagrodowej uwzględniające niepewność procesów rozwojowych wynosi 630 384 m² powierzchni użytkowej w skali gminy. Natomiast w przypadku zabudowy jednorodzinnej zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową zabudowy w skali gminy z 30 % zwiększeniem wynosi 39 236 m².

NAZWA WSI	Liczba ludności w 2020 roku [osoby]	Prognozowana liczba ludności w 2050 [osoby]	Powierzchnia użytkowa mieszkań w 2020 r. [m ²]	Prognozowana powierzchnia użytkowa mieszkań 2050 [m ²]	Zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową mieszkań do 2050 [m ²]	Wskaźnik udziału powierzchni użytkowej mieszkań w zabudowie zagrodowej na podst. Obecnego użytkowania	Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową mieszkań w zabudowie zagrodowej [m ²]	Wskaźnik udziału powierzchni użytkowej mieszkań w zabudowie jednorodzinnej na podst. Obecnego użytkowania	Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową mieszkań w zabudowie jednorodzinnej [m ²]	Wskaźnik udziału powierzchni użytkowej mieszkań w tej zabudowie	Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy zagrodowej do 2050 [m ²]	Wskaźnik powierzchni użytkowej zabudowy zagrodowej do powierzchni użytkowej mieszkań w tej zabudowie	Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy jednorodzinnej do 2050 [m ²]	Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy zagrodowej do 2050 + 30 % [m ²]	Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy jednorodzinnej do 2050 + 30 % [m ²]
BOROSZKÓW	83	88	2 208	4 376	2 168	0.99	2 138	0.01	31	3.77	8 062	1.00	31	10 481	40
CZERNIEJEW	377	398	10 028	19 877	9 848	0.94	9 221	0.06	627	2.71	24 983	1.24	778	32 478	1 012
DĄBRÓWKA ŁUG	1214	1280	32 292	64 006	31 713	0.77	24 418	0.23	7 295	2.12	51 780	1.10	7 990	67 313	10 387
DĄBRÓWKA-NIWKA	100	105	2 660	5 272	2 612	0.99	2 598	0.01	14	2.86	7 435	1.00	14	9 666	18
DĄBRÓWKA STANY	675	712	17 955	35 588	17 633	0.81	14 354	0.19	3 279	2.57	36 940	1.16	3 787	48 023	4 923
DĄBRÓWKA-WYŁAZY	214	226	5 692	11 283	5 590	0.96	5 355	0.04	235	3.45	18 477	1.07	251	24 020	326
DOBRZANÓW	25	26	665	1 318	653	0.87	566	0.13	87	2.67	1 510	1.19	104	1 963	135
DRUPIA	188	198	5 001	9 912	4 911	0.98	4 804	0.02	107	3.21	15 398	1.00	107	20 018	139
GOŁĄBEK	558	588	14 843	29 419	14 577	0.93	13 596	0.07	981	2.49	33 901	1.80	1 762	44 071	2 291
GRALA-DĄBROWIZNA	332	350	8 831	17 504	8 673	0.91	7 901	0.09	772	2.15	16 965	1.78	1 377	22 054	1 790
KŁÓDZIE	199	210	5 293	10 492	5 198	0.90	4 664	0.10	535	3.17	14 802	1.17	625	19 243	812
NOWAKI	220	232	5 852	11 599	5 747	0.99	5 707	0.01	40	3.31	18 868	1.01	40	24 529	52
OZORÓW	343	362	9 124	18 084	8 960	0.93	8 306	0.07	654	2.90	24 070	1.31	854	31 291	1 110
SKARŻYN	31	33	825	1 634	810	1.00	810			3.83	3 101			4 031	
SKÓRZEC	1165	1228	30 989	61 422	30 433	0.74	22 371	0.26	8 062	1.91	42 810	1.14	9 216	55 653	11 981
STARA DĄBRÓWKA	163	172	4 336	8 594	4 258	0.88	3 739	0.12	519	1.87	6 999	1.18	614	9 099	799
TEODORÓW	416	439	11 066	21 933	10 867	0.74	8 078	0.26	2 790	1.93	15 594	1.20	3 347	20 272	4 351
TRZCINIEC	429	452	11 411	22 618	11 207	0.97	10 918	0.03	288	2.22	24 265	1.00	288	31 545	375
WÓLKA KOBYLA	248	262	6 597	13 075	6 479	0.97	6 260	0.03	219	2.26	14 160	1.00	219	18 408	285
ŻEBRAK	262	276	6 969	13 813	6 844	0.92	6 319	0.08	525	2.47	15 616	1.25	654	20 301	850
ŻELKÓW	672	709	17 875	35 430	17 555	0.78	13 643	0.22	3 911	2.27	30 925	1.21	4 752	40 203	6 178
OBSZAR GMINY	7914	8345	210 512	417 250	206 738	0.88	181 364	0.12	25 374	2.67	484 911	1.19	30 182	630 384	39 236

b) Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy usługowej i przemysłowej

Oszacowanie zapotrzebowania na zabudowę usługową i przemysłową poddane jest licznym uwarunkowaniom niemierzalnym. Z punktu widzenia rozwoju gminy jedynym ograniczeniem dla działalności gospodarczej mieszkańców powinny być warunki życia mieszkańców terenów sąsiadujących z tego typu inwestycjami oraz ochrona środowiska w przypadku lokalizacji inwestycji generujących swoim funkcjonowaniem różnorakie uciążliwości i emisje do środowiska. Możliwość lokalizacji powierzchni użytkowej produkcyjnej i usługowej jest elementem konkurencyjności gmin. Obecność usług i zakładów zwiększa kondycje finansową gminy w ogóle oraz powprawia zasobność mieszkańców gminy.

Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy usługowej obliczono przyjmując wskaźniki aktualnego zagospodarowania dla poszczególnych wsi. Wyliczono wskaźnik przyrostu podmiotów działalności gospodarczej w sekcja usługowych PKD, w latach 2010 - 2020. W skali gminy wyniósł on 18 %. Przewiduje się dalszy wzrost liczby podmiotów gospodarczych. W 2050 r. liczba pomiotów w skali gminy wzrośnie o 68 % w stosunku do roku 2020. W związku powyższym przyjęto wzrost powierzchni użytkowej zabudowy usługowej do końca 2050 r. o 68 %. W przypadku wsi w których nie wyodrębniono powierzchni użytkowej zabudowy usługowej w 2020 r. prognozuje się, że do 2050 r. nastąpi przyrost do wartości minimalnej powierzchni użytkowej zabudowy usługowej czyli równy 126 m². Ze względu na niepewność procesów gospodarczych zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową zabudowy usługowej wyliczono zwiększając „Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy usługowej do 2050 r.” o 30 %.

WIEŚ	Powierzchnia użytkowa zabudowy usługowej w 2020 [m ²]	Prognozowana powierzchnia użytkowa zabudowy usługowej w 2050 [m ²]	Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy usługowej do 2050 [m ²]	Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy usługowej do 2050 + 30 % [m ²]
BOROSZKÓW		126	126	164
CZERNIEJEW	830	1 394	564	734
DĄBRÓWKA ŁUG	2 472	4 153	1 681	2 185
DĄBRÓWKA-NIWKA		126	126	164
DĄBRÓWKA STANY	1 926	3 236	1 310	1 703
DĄBRÓWKA-WYŁAZY	1 597	2 683	1 086	1 412
DOBRZANÓW		126	126	164
DRUPIA	715	1 201	486	632
GOŁĄBEK	1 392	2 339	947	1 231
GRALA-DĄBROWIZNA	1 009	1 695	686	892
KŁÓDZIE	443	744	301	392
NOWAKI	826	1 388	562	730
OZORÓW	775	1 302	527	685
SKARŻYN	437	734	297	386

WIEŚ	Powierzchnia użytkowa zabudowy usługowej w 2020 [m ²]	Prognozowana powierzchnia użytkowa zabudowy usługowej w 2050 [m ²]	Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy usługowej do 2050 [m ²]	Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy usługowej do 2050 + 30 % [m ²]
SKÓRZEC	5 545	9 316	3 771	4 902
STARA DĄBRÓWKA	411	690	279	363
TEODORÓW	117	197	80	103
TRZCINIEC	105	176	71	93
WÓLKA KOBYLA	75	126	51	66
ŻEBRAK		126	126	164
ŻELKÓW	1 558	2 617	1 059	1 377
NA OBSZARZE GMINY	20 233	34 495	14 262	18 541

Dla usług oświaty, ochrony zdrowia, usług kultury oraz usług związanych ze sprawowaniem kultu religijnego przewiduje się brak zapotrzebowania na nową powierzchnię użytkową zabudowy do 2050 r. Zapotrzebowanie na tego typu usługi wymaga ciągłego monitorowania zmian zachodzących w społeczeństwie.

*W latach 2010 – 2020 liczba firm zajmujących się przetwórstwem przemysłowym odnotowała wzrost na poziomie 134 %. Nie sposób jednak zbadać zmiany powierzchni użytkowej zabudowy przemysłowej w analogicznym czasie. W skali gminy powierzchnia użytkowa zabudowy przemysłowej wynosiła w 2020 r. 25 987 m². Ponieważ przedsiębiorstw produkcyjnych na koniec 2020 r było 89 to powierzchnia użytkowa zabudowy przemysłowej na jedno przedsiębiorstwo wynosiła 292 m². W latach 2010 – 2020 przybyło 51 przedsiębiorstw. Przewiduje się, że w kolejnych 30 latach przybędzie kolejne 150 przedsiębiorstw produkcyjnych. Łączna powierzchnia użytkowa zabudowy produkcyjnej w 2050 roku osiągnie poziom 69 787 m². Zatem **zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową zabudowy produkcyjnej uwzględniające niepewność procesów inwestycyjnych do 2050 r. wynosi 56 940 m² w skali gminy.***

c) Zapotrzebowanie na tereny produkcji rolnej – RP oraz tereny rolne

Tereny rolne z możliwością zabudowy to w zasadzie obszary produkcji rolnej w ogóle. Ponieważ grunty pod budynkami i budowlami służącymi produkcji rolnej bądź do jej obsługi są gruntami rolnymi i nie wymagają zgody na zmianę przeznaczenia gruntów. Jedyne ograniczeniem są tereny podlegające ochronie na podstawie przepisów odrębnych. Ponadto studium uchwalone w dniu 26.03.2013 r. uchwałą nr XX/165/13 wskazuje jako tereny bez prawa zabudowy obszary dolin. Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową obiektów do produkcji rolnej w omawianym zakresie mieści się w obszarze zabudowy zagrodowej.

Obszary specjalistycznej produkcji rolnej RP w praktyce są również terenami rolnymi. Ich główną cechą w większości, ze względu na koncentrację produkcji, są zwiększone emisje do

środowiska. Realizacja tego typu zabudowy jest możliwa w terenach rolnych podobnie jak wyżej opisanej zabudowy związanej z rolnictwem po spełnieniu określonych warunków związanych z ustaleniem oddziaływania na środowisko. Ponieważ realizacja tego typu zabudowy wynika z zainteresowania konkretnych właścicieli gruntów nie jest możliwe określenie zapotrzebowania na powierzchnię użytkową tego typu zabudowy. W procedurze zmiany studium nie złożono wniosków na realizację tego typu funkcji.

d) Zapotrzebowanie na tereny eksploatacji surowców naturalnych.

Zapotrzebowanie na nowe tereny eksploatacji surowców związane jest przede wszystkim z występowaniem złóż surowców. Za gospodarowanie udokumentowanymi złożami surowców odpowiada państwowa służba geologiczna wydając stosowne zezwolenia i koncesje. Drugim elementem jest decydującym o zapotrzebowaniu na tereny eksploatacji surowców są indywidualne decyzje właścicieli obszarów w których występują złoża. W związku z występowaniem złóż surowców oraz zainteresowaniem właścicieli nieruchomości wyrażonych w złożonych wnioskach o wyznaczenie terenów eksploatacji surowców **w gminie Skórzec jest zapotrzebowanie na 38.3376 ha nowych terenów przeznaczonych pod eksploatację surowców.**

e) Podsumowanie analizy chłonności terenów.

Możliwość realizacji zabudowy w ukształtowanych strukturach przestrzennych i na obszarach objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego przedstawiono w tabeli poniżej.

WIEŚ	RM	MN	U
BOROSZKÓW	-9 405	20	-164
CZERNIEJEW	-31 782	-995	-717
DĄBRÓWKA ŁUG	108 808	22 138	-1 980
DĄBRÓWKA NIWKA	-8 750	-2	-164
DĄBRÓWKA STANY	-45 093	-4 675	-1 596
DĄBRÓWKA WYŁAZY	-23 496	-289	-1 383
DOBRZANÓW	-1 963	-135	-164
DRUPIA	-19 707	-131	-619
GOLĄBEK	-42 690	-2 116	-1 189
GRALA DĄBROWIZNA	-19 050	-1 474	-744
KLÓDZIE	-18 474	-772	-378
NOWAKI	-21 911	-24	-612
OZORÓW	-30 389	-1 068	-663
SKARŻYN	-4 031		-386
SKÓRZEC	135 716	1 762	-4 470
STARA DĄBRÓWKA	-8 048	-491	-298
TEODORÓW	27 129	183 612	547
TRZCINIEC	-30 608	-358	-89

WÓLKA KOBYLA	-17 793	-264	-63
ŻEBRAK	-19 983	-823	-163
ŻELKÓW	54 976	274 050	2 936
W SKALI GMINY	-26 544	467 965	-12 359

Kolorem czerwonym oznaczono w tabel obszary dla których w poszczególnych wsiach i w skali gminy istnieje nadwyżka obszarów danej funkcji w stosunku do zapotrzebowania prognozowanego w perspektywie do 2050 r. z uwzględnieniem 30 % zwiększenia ze względu na niepewność procesów gospodarczych.

Dla funkcji przemysłowej określono zapotrzebowanie w skali gminy na poziomie 56 940 m² natomiast chłonność obszarów objętych mpzp i o zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej wynosi 52 416. Z różnicy między terenami wynika, że istnieje zapotrzebowanie na dodatkowe 4 524. Zapotrzebowanie przekracza możliwości realizacji zabudowy przemysłowej.

14. Możliwość realizacji poszczególnych rodzajów zabudowy w studium uchwalonym w dniu 26.03.2013 r. uchwałą nr XX/165/13.

Zmieniane studium określa następujące obszary związane z realizacją zabudowy:

MW- tereny zabudowy wielorodzinnej;

MN- tereny zabudowy jednorodzinnej;

M1 - tereny zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej;

M2 - tereny zabudowy zagrodowej i letniskowej;

M3 - tereny zabudowy jednorodzinnej i letniskowej;

MNU – tereny zabudowy jednorodzinnej i usługowej;

UKS - tereny usług sakralnych;

UO - tereny usług oświaty;

US – tereny usług sportu;

UA, UK, UP - tereny usług administracji, kultury i innych usług publicznych;

UZ – tereny usług zdrowia;

UK – tereny usług kultury;

UI – tereny zabudowy usługowej – strażnice OSP;

U - tereny zabudowy usługowej;

KSU - tereny usług i stacji paliw;

UKD – tereny usług i obsługi komunikacji drogowej;

PU - tereny zabudowy produkcyjno - usługowej;

P - tereny zabudowy produkcyjnej;

W - tereny wielofunkcyjne;

ZCc- tereny cmentarzy czynnych;

ZP – tereny parków i zieleni urządzonej;

RP – tereny zabudowy produkcyjnej rolnej;

RU – tereny zabudowy obsługi rolnictwa;

PE - tereny powierzchniowej eksploatacji złóż surowców naturalnych;

Dla wymienionych powyżej obszarów studium określa standardy zabudowy mogące mieć wpływ na realizację powierzchni użytkowej zabudowy w podziale na rodzaje zabudowy:

1) Zabudowa jednorodzinna

– intensywność wykorzystania terenu – powierzchnia zabudowy kubaturowej nie może przekroczyć 50 % powierzchni działki ,

– powierzchnia czynna biologicznie - min. 30 % powierzchni działki.

2) Zabudowa zagrodowa

– intensywność wykorzystania terenu - powierzchnia zabudowy kubaturowej nie może przekroczyć 60 % powierzchni działki,

– powierzchnia biologicznie czynna – min. 25 % powierzchni działki,

3) Zabudowa usługowa (nie dotyczy zabudowy oznaczonej na rys. studium symbolem UKS)

– intensywność wykorzystania terenu – powierzchnia zabudowy kubaturowej nie może przekroczyć 70 % powierzchni działki ,

– powierzchnia czynna biologicznie - min. 20% powierzchni działki.

4) Zabudowa produkcyjna

– intensywność wykorzystania terenu - max. 80% powierzchni terenu może być zabudowana,

– powierzchnia czynna biologicznie - min. 15% powierzchni terenu.

Ponieważ średnie wartości wskaźników użytkowania terenu nie przekraczają w/w parametrów do oceny chłonności studium zostały użyte wskaźniki użytkowania terenu.

W tabeli poniżej przedstawiono powierzchnię obszarów inwestycyjnych wskazanych w studium uchwalonym w dniu 26.03.2013 r. uchwałą nr XX/165/13. Dane przedstawiono w [m²].

WIEŚ	M1	M2	MN	M3	MW	MNU	U	UO	US	UZ	UK	UI	UKS	UKD	PU	P	RP	ZP	T	NOp	RU	ZC	NU	NO	KSU	WW	PE
Boroszków		153 332		41 767																							
Czerniejew	614 412						2 144								5 478	4 767										2 056	116 609
Dąbrówka Ług	992 210		1 441 423		10 157		14 985		8 494	3 324				3 223			82 774		250				20 581			805	
Dąbrówka Niwka	649 149																79 238										
Dąbrówka Stany	1 195 285						2 457	6 063					1 006				7 847		289							77 505	
Dąbrówka Wylazy	996 172														24 903	10 636	44 883										
Dobrzanów				309 639																							
Drupia	364 467											6 866															
Gołqbek	927 147		203 921				4 060	3 958	8 325							168 115	22 403									14 362	
Grala-Dąbrowizna	461 603						3 505	7 566	9 131			1 370				38 215		7 221		5 329							
Kłodzie	401 682																										
Nowaki	298 069																6 685										
Ozorów	465 992		18 808				3 346					1 105					39 755	54 369								31 087	
Skarżyn	182 938																										
SKÓRZEC	1 443 100		309 759			80 044	32 583	21 422					28 325		15 251	143 972		50 654	217		22 788	36 044		2 569		11 948	
Stara Dąbrówka	309 931																										
Teodorów	574 221		1 679 599														8 044				10 414					2 335	39 758
Trzciniac	648 792							7 417				1 251					148 268		351								
Wólka Kobyła	459 547											362					20 329										
Żebrak	389 121								5 512			2 838					82 835										46 353
Żelków	817 498		174 788			217 909	7 647												531					2 123	13 031		
GMINA	12 191 337	153 332	3 828 298	351 406	10 157	297 953	70 728	46 427	31 463	3 324	6 866	6 925	29 331	3 223	45 631	365 705	543 060	112 244	1 638	5 329	33 202	36 044	20 581	4 692	13 031	5 196	337 623

Metodą graficzną ustalono ilość [m²] powierzchni obszarów możliwych do zainwestowania w ramach funkcji opisanych w studium. Wyniki analizy przedstawiono w tabeli poniżej.

WIEŚ	M1	M2	MN	M3	MNU	U	PU	P	RP
Boroszków		64 209		22 624					
Czerniejew	245 498					440	5 478	841	
Dąbrówka Ług	430 743		1 097 429			13 656			12 796
Dąbrówka Niwka	370 695								1 573
Dąbrówka Stany	633 699								7 847
Dąbrówka Wylazy	665 254								1 593
Dobrzanów				187 091					
Drupia	180 307								
Goląbek	358 131		164 745			1 490		17 074	1 505
Grała-Dąbrowizna	199 324							21 465	
Klódzie	164 497								
Nowaki	60 550								
Ozorów	181 642		17 688						
Skarżyn	82 177								
SKÓRZEC	811 391		141 822		76 084	3 626	13 757	117 890	
Stara Dąbrówka	130 840								
Teodorów	329 914		1 208 717						
Trzciniac	281 361								
Wólka Kobyla	226 429								
Żebrak	96 622								
Żelków	315 331		65 290		74 210				
GMINA	5 764 405	64 209	2 695 691	209 715	150 294	19 212	19 235	157 270	25 314

Ze względu na złożoność poszczególnych obszarów określenie chłonności będzie wymagało przetransponowania funkcji określonych w studium na funkcje użytkowe zabudowy opisane w analizie chłonności obszarów o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzenne. W związku z faktem, że wskaźniki użytkowania terenów mieszczą się w wartościach określonych przez kierunki zmienianego studium do określenia wzajemnych relacji poszczególnych funkcji oraz chłonności obszarów wskazanych w studium zostaną użyte wskaźniki użytkowania terenu. Analiza danych geodezyjnych i terenowych wykazała, że na obszarach wskazanych w studium jako funkcje M2 - tereny zabudowy zagrodowej i letniskowej oraz M3 - tereny zabudowy jednorodzinnej i letniskowej nie zaszły zmiany pozwalające na oszacowanie udziału powierzchni użytkowej

zabudowy letniskowej w zabudowie tych obszarów ogółem. Może to być spowodowane użytkowaniem letniskowym istniejących gospodarstw rolnych lub brakiem decyzji właścicieli o realizacji takiej zabudowy. Stąd powierzchnię użytkową zabudowy możliwą do zrealizowania w funkcji M2 wyliczono jak dla zabudowy zagrodowej natomiast w funkcji M3 jak dla zabudowy jednorodzinnej. Powierzchnię użytkową zabudowy w funkcji M1 policzono wg wskaźników wzajemnych relacji funkcji jednorodzinnej i zagrodowej na podst. obecnego użytkowania. W przypadku chłonności obszarów MNU przeprowadzono wyliczenia podobnie jak dla M1. Dla obszarów PU użyte zostały wskaźniki średnie dla przemysłu i usług.

	RM	MN	U	P	RP
<i>Boroszków</i>	1 874	2 706			
<i>Czerniejew</i>	15 156	360	884	1 646	
<i>Dąbrówka Ług</i>	23 280	119 456	1 161		1 580
<i>Dąbrówka Niwka</i>	9 039	158			166
<i>Dąbrówka Stany</i>	35 691	3 025			
<i>Dąbrówka Wylazy</i>	15 482	1 106			254
<i>Dobrzańów</i>	0	5 613			
<i>Drupia</i>	6 953	174			
<i>Goląbek</i>	13 819	13 723	70	2 431	
<i>Grala-Dąbrowizna</i>	10 175	1 072			
<i>Klódzje</i>	9 256	484			
<i>Nowaki</i>	3 909	41			
<i>Ozorów</i>	10 925	1 199			
<i>Skarżyn</i>	2 073	0			
SKÓRZEC	47 914	26 837	4 770	93 875	
<i>Stara Dąbrówka</i>	1 959	574			
<i>Teodorów</i>	6 382	81 465			
<i>Trzcinniec</i>	17 938	319			
<i>Wólka Kobyla</i>	9 565	327			
<i>Żebrak</i>	4 627	393			
<i>Żelków</i>	11 073	15 230	444		
GMINA	240 239	232 174	3 902	27 215	3 713

W tabeli poniżej przedstawiono możliwość realizacji prognozowanego zagospodarowania w ramach obowiązującego studium. W przypadku zabudowy przemysłowej w skali gminy studium daje możliwość o 22 691 więcej powierzchni użytkowej w stosunku do zapotrzebowania. Brakujące obszary w zabudowie zagrodowej w studium są rekompensowane przez możliwość realizacji zabudowy na obszarach rolnych,

które nie są wyłączone z zabudowy.

	RM	MN	U
<i>Boroszków</i>	-7 531	2 726	-164
<i>Czerniejew</i>	-16 626	-635	167
<i>Dąbrówka Ług</i>	132 088	141 594	-819
<i>Dąbrówka Nivka</i>	289	156	-164
<i>Dąbrówka Stany</i>	-9 402	-1 650	-1 596
<i>Dąbrówka Wylazy</i>	-8 014	817	-1 383
<i>Dobrzanów</i>	-1 963	5 478	-164
<i>Drupia</i>	-12 754	43	-619
<i>Gołqbek</i>	-28 871	11 607	-1 119
<i>Grala-Dąbrowizna</i>	-8 875	-402	-744
<i>Klódzie</i>	-9 218	-288	-378
<i>Nowaki</i>	-18 002	17	-612
<i>Ozorów</i>	-19 464	131	-663
<i>Skarżyn</i>	-1 958	0	-386
SKÓRZEC	183 630	28 599	300
<i>Stara Dąbrówka</i>	-6 089	83	-298
<i>Teodorów</i>	33 511	265 077	547
<i>Trzciniac</i>	-12 670	-39	-89
<i>Wólka Kobyła</i>	-8 228	63	-63
<i>Żebrak</i>	-15 356	-430	-163
<i>Żelków</i>	66 049	289 280	3 380
GMINA	230 544	700 139	-8 457

15. Wnioski z analiz społecznych, ekonomicznych i środowiskowych oraz bilansu terenów.

Zarówno analizy graficzne jak i wskaźnikowe wykazują nierówne wykorzystanie obszarów poszczególnych wsi. Wynika to z realizacji indywidualnych potrzeb mieszkańców gminy. Ma również odzwierciedlenie w uwarunkowaniach środowiskowych. Z ekonomicznego punktu widzenia, lokalizowanie zabudowy jak najbliżej rynku pracy i usług, jakim są Siedlce zmniejsza transportochłonność i koszty funkcjonowania gospodarstw domowych. W skali poszczególnych wsi należy w przyszłości przyjrzeć się wskaźnikom i zmianom społeczno-gospodarczym pod kątem możliwości realizacji zabudowy usługowej i jednorodzinnej.

W wymiarze społecznym dla mieszkańców gminy ważna jest możliwość realizacji inwestycji na nieruchomości już należącej do inwestora. W przypadku realizacji wnioskowanej zabudowy przemysłowej z usługami nastąpi zmiana terenów o funkcji M1 - tereny zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej na funkcje produkcyjne związane z przetwórstwem spożywczym i cukiernictwem. Realizacja funkcji eksploatacji surowców

umożliwi prowadzenie wydobywania na terenach występowania złóż surowców. W obu przypadkach wzrosną wpływy z podatku od nieruchomości przy zerowych kosztach uruchomienia inwestycji. Tereny mają dostęp do dróg w odpowiedniej klasie technicznej do realizacji transportu wytwarzanych czy wydobywanych produktów. Dodatkowo możliwy będzie niewielki wzrost zatrudnienia szczególnie w produkcji na poziomie kilku osób.

VII. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU PRAWNEGO GRUNTÓW

W strukturze własnościowej⁹ dominują grunty osób fizycznych (11 047 ha tj. 92,8% ogólnej powierzchni gminy). Niewielki udział posiadają grunty Skarbu Państwa (393 ha tj. 3,3%), a w nich grunty w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe (171 ha tj. 1,4%). W skład gminnego zasobu nieruchomości (z wyłączeniem gruntów przekazanych w trwały zarząd) wchodzi 313 ha, w tym: 71 ha to użytki rolne, 223 ha grunty zabudowane i zurbanizowane (w tym 219 ha pod drogami) i 13 ha lasy. Grunty powiatów (drogi powiatowe) zajmują powierzchnię 43 ha.

VIII. WYSTĘPOWANIE OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH

16. Obszary chronione na podstawie przepisów o ochronie przyrody

W granicach gminy Skórzec położone są następujące obszary i obiekty chronione:

- Siedlecko-Węgrowski Obszar Chronionego Krajobrazu,
- Obszar Natura 2000 Dolina Kostrzynia PLB140009,
- 2 pomniki przyrody.

17. Obszary i obiekty chronione na podstawie przepisów o ochronie zabytków

Na terenie gminy Skórzec następujące obiekty są wpisane do rejestru zabytków:

Kościół parafialny i klasztor w Skórcu, mur., 1794 r., **nr rej. zab. A-125/593 z dn. 02.04.1962 r.**

Kapliczka przydrożna z figura św. Jana Nepomucena, mur., pocz. XIX w., **nr rej. zab. A-895 z dn. 15.12.2009 r., oraz B-99/253 z dn. 19.09.1970 r.**

---

⁹ Według wykazu gruntów na dzień 01.01.2010 roku

18. Obszary chronione na podstawie przepisów o ochronie gruntów rolnych i leśnych i na podstawie przepisów o lasach

Grunty rolne klas bonitacyjnych od I do III podlegają ochronie przed przeznaczeniem ich na cele nierolnicze – *11,5 % użytków rolnych w gminie*. Obszar gminy Skórzec w przeważającej większości pokrywają grunty rolne zaliczane do V, VI, VIz klas bonitacyjnych (*około 57,8% ogólnej powierzchni gruntów rolnych*). Grunty klasy III zajmują niewielkie fragmenty terenu gminy.

Gleby organiczne (tzn. gleby mułowe, torfowe, murszowe i niektóre murszowe) są szczególnie chronione. Na terenie gminy Skórzec znajdują się one głównie w dolinie rzeki Kostrzyń.

Na terenie gminy Skórzec występują lasy szczególnie chronione tj. wodochronne *i lasy ochronne wokół miast*. Lasy wodochronne, które chronią glebę przed zmywaniem lub wyjałowieniem znajdują się w południowej części gminy, *a lasy ochronne wokół miast zlokalizowane są w centralnej i wschodniej części gminy*.

19. Obszary i obiekty chronione na podstawie przepisów o ochronie wód

Wokół ujęć wód podziemnych służących do zbiorowego zaopatrywania ludności w wodę do picia i potrzeb gospodarstw domowych oraz do produkcji artykułów żywnościowych i farmaceutycznych istnieje, zgodnie z Rozporządzeniem MOŚZNiL z 5 listopada 1991 r., obowiązek ustanawiania stref ochronnych. Składają się one z terenów ochrony bezpośredniej (przy studniach wierconych – od 8 do 10 m licząc od zarysu budowli i urządzeń służących do poboru wody), oraz terenów ochrony pośredniej. Na terenach ochrony zabronione jest użytkowanie gruntów do celów nie związanych z eksploatacją ujęcia wody. Na terenach ochrony pośredniej mogą być zabronione pewne czynności i roboty, powodujące zmniejszenie przydatności ujmowanej wody lub ograniczenie wydajności ujęcia. W przypadkach uzasadnionych warunkami hydrogeologicznymi można odstąpić od wyznaczania terenów ochrony pośredniej.

Wszystkie ujęcia wody, które dostarczają wodę pitną do wodociągów gminnych mają wyznaczoną strefę ochrony bezpośredniej ujęcia.

Na terenie gminy Skórzec żadne z ujęć wody nie posiada wyznaczonej strefy ochrony pośredniej.

IX. ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA

1. Bezpieczeństwo mieszkańców w wymiarze instytucjonalnym

Siedziby i zarządy instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo ludności i

mienia znajdują się na terenie gminy. Są to Komenda Policji z siedzibą w Skórcu oraz z zakresu ochrony przeciwpożarowej, 13 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej, z których trzy należą do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Większe jednostki odpowiedzialne za bezpieczeństwo mieszkańców tj. Komenda Powiatowa Policji oraz jednostka Państwowej Straży Pożarnej zlokalizowane są w Siedlcach.

~~Generalnie życie na terenie gminy jest bezpieczne. Nie występują obiekty, które są szkodliwe dla zdrowia ludzi i środowiska.~~

2. Obszary zagrożone poważnymi awariami, w tym awariami przemysłowymi

Na terenie gminy Skórzec nie ma zakładów zaliczonych do zakładów o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej (ZDR) natomiast zlokalizowane są dwa zaliczone do zakładów o zwiększonym ryzyku (ZZR):

Ferma drobiu Jakub Pióro, 08-114 Skórzec, m. Żebrak,

Ferma Trzciniec Tomasz Pióro, 08-114 Skórzec, ul. Trzciniec 160.

Zgodnie z kryteriami ilościowo-jakościowymi określonymi w Rozporządzeniu Ministra Rozwoju z dnia 29 stycznia 2016 w sprawie rodzajów i ilości znajdujących się w zakładzie substancji niebezpiecznych, decydujących i zaliczeniu zakładu do zakładu o zwiększonym lub dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej (Dz. U. 2016 r., poz. 138) zaklasyfikowanie obu zakładów do ZZR wynika z łącznej ilości gazu płynnego jaka jest magazynowana na ich terenie.

Ustalono na podstawie wykazów ZZR i ZDR udostępnionych na stronach internetowych Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska oraz Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Warszawie.

3. Obszary szczególnego zagrożenia powodzią

Wg Map ryzyka powodziowego i Map zagrożenia powodziowego, które są udostępnione na hydroportalu ISOK przez Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej w granicach gminy Skórzec nie występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią w rozumieniu Ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz.U. z 2020 r. poz. 310 z późn. zm.).

X. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY

Potrzeby i możliwości rozwoju gminy zostały przedstawione w „Planie Rozwoju Lokalnego gminy Skórzec” wykonanego w 2004 r. Plan Rozwoju Lokalnego gminy Skórzec został opracowany zgodnie ze Strategią Rozwoju Gminy Skórzec, Strategią

Rozwoju Województwa Mazowieckiego, Strategią Rozwoju Powiatu Siedleckiego oraz Narodowym Planem Rozwoju.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego uchwalony uchwałą Nr 65/2004 sejmiku województwa mazowieckiego z dnia 7 czerwca 2004 r. wskazuje jako zadania rządowe dwie inwestycje: autostradę A-2 i linię elektroenergetyczną 400 kV.

Głównymi problemami gminy Skórzec są:

- deformacja struktury demograficznej
- nie w pełni wykorzystanie, dla potrzeb turystyki, wysokich walorów przyrodniczych,
- dość niska jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Korzystnymi cechami obszaru są:

- walory przyrodnicze,
- bliskie położenie miasta Siedlce,
- dobre zewnętrzne i wewnętrzne połączenia komunikacyjne,
- dość wysoki poziom rozwoju infrastruktury technicznej,
- dość dobry poziom usług rynkowych i usług publicznych, szczególnie oświaty,
- brak uciążliwych zakładów przemysłowych.

Główne potrzeby dotyczące rozwoju Gminy to:

- likwidacja bezrobocia,
- rozwój małych i średnich przedsiębiorstw o nieuciążliwej produkcji lub usługach,
- wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych ze względu na słaby poziom gospodarki rolnej wynikający głównie z niskich klas gleb oraz rozdrobnienia gospodarstw rolnych,
- utworzenie zbiorników wodnych,
- rozbudowa obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej, głównie kanalizacji sanitarnej,
- budowa obiektów sportowych,
- poprawa stanu technicznego dróg gminnych

Ze względu na istniejące uwarunkowania gmina Skórzec posiada możliwości rozwoju, które wynikają z:

- 1) Dogodnych połączeń komunikacyjnych (drogowe i kolejowe) z regionem i krajem.
- 2) Dobrze rozwiniętej sieci dróg powiatowych i gminnych.
- 3) Znacznego udziału ponadlokalnych obszarów o dużych wartościach przyrodniczych,

pełniących funkcje ekologiczne i krajobrazowe oraz występowanie rzadkich gatunków ssaków i ptaków.

4) Wysokiego poziomu ochrony środowiska oraz dobrze funkcjonującej gospodarki odpadami stałymi.

5) Dobrego stopnia zaspokajania potrzeb w zakresie szkolnictwa podstawowego i ~~ponad~~podstawowego.

6) Zasobów siły roboczej o zróżnicowanych kwalifikacjach.

7) Zasobów atrakcyjnych terenów pod budownictwo mieszkaniowe jednorodzinne.

8) Wysokiego wskaźnika wyposażenia w system zbiorowego zaopatrzenia w wodę na obszarze całej gminy.

9) Dobrego poziomu zagospodarowania gruntów rolnych i wspieranie specjalistycznych upraw i przetwórstwa spożywczego oraz możliwości rozwoju produkcji rolnej metodami ekologicznymi.

10) Wolnych terenów pod inwestycje.

11) Zabytków prawnie chronionych.

XI. WYSTĘPOWANIE OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH

~~Na terenie gminy Skórzec obszary naturalnych zagrożeń geologicznych nie występują.~~

Rozpoznanie i udokumentowanie wszystkich osuwisk oraz terenów potencjalnie zagrożonych ruchami masowymi w Polsce jest realizowane przez Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie w ramach projektu o znaczeniu ogólnopolskim pod nazwą System Osłony Przeciwosuwiskowej (SOPO).

Do niniejszego opracowania wykorzystano Mapę osuwisk oraz obszarów predysponowanych do występowania ruchów masowych 1:50000 w województwie mazowieckim (opracowanie kameralne PIG-PIB z 2007). Mapa została sporządzona na materiałach archiwalnych i analizie map geologicznych w skali 1:50000. Nie została ona jeszcze zweryfikowana w terenie, dlatego dane z niej pochodzące nie powinny być wykorzystywane jako referencyjne przy sporządzaniu MPZP oraz SUiKZP gmin. Wykorzystano również dane udostępnione w ramach internetowej aplikacji SOPO.

Na podstawie wyżej wymienionych materiałów ustalono, że w granicach gminy Skórzec nie występują osuwiska oraz obszary predysponowane do występowania ruchów masowych.

XII. WYSTĘPOWANIE UDOKUMENTOWANYCH ZŁÓŻ KOPALIN ORAZ ZASOBÓW PODZIEMNYCH

~~Na terenie gminy Skórzec w miejscowości Skórzec występuje złożo piasków kwarcowych o udokumentowanych zasobach geologicznych w kat. C1 wynoszących 144 tys. ton.~~

W granicach gminy Skórzec znajduje się 12 udokumentowanych złóż kopalin. Złoża te mają pochodzenie czwartorzędowe i zlokalizowane są w miejscowościach: Dąbrówka-Stany, Dąbrówka-Ług, Gołąbek, Ozorów, Skórzec, Teodorów i Żebrak.

Złoża opisane są w rozdziale 2.3.

XIII. WYSTĘPOWANIE TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH

1. Obszary górnicze

~~1) Obszar górniczy Dąbrówka-Stany ustalony został decyzją Wojewody Siedleckiego z dnia 27 lutego 1996 r., znak OSG.7512/8/94/96 (pierwsza decyzja koncesyjna z dnia 10 czerwca 1994 r.). W wyniku prowadzonej od 1994 r. eksploatacji kopaliny powstało wyrobisko.~~

~~2) Obszary górnicze ustanowione przez Starostę Siedleckiego:~~

- ~~• koncesją RB.751-1/4/2003 z dnia 29 lipca 2003 r. dla złoża Teodorów I KN10930 kruszywa naturalne, obszar górniczy Teodorów I, o powierzchni 6 609 m² (powierzchnia terenu górniczego 8 721 m²), który wpisano do rejestru obszarów górniczych dnia 18 listopada 2003 r. pod numerem 10-7/4/269,~~
- ~~• koncesją RB.751/1/1/2004 z dnia 8 marca 2004 r. dla złoża Teodorów II kruszywa naturalne, obszar górniczy Teodorów II, o powierzchni 19 371 m² (powierzchnia terenu górniczego 27 855 m²),~~
- ~~• koncesją RB.751-1/3/07 z dnia 19 grudnia 2007 r. dla złoża Dąbrówka-Ług KN10930 kruszywa naturalne, obszar górniczy Dąbrówka-Ług, o powierzchni 19 016 m², który wpisano do rejestru obszarów górniczych dnia 13 lutego 2008 r. pod numerem 10-7/7/498 (zmiana wpisu do rejestru)~~

~~Ponadto Starosta Siedlecki udzielił:~~

- w 2004 roku (decyzja RB.751/1/5/2004, z dnia 11 maja 2004 r.) koncesji na rozpoznanie złoża kruszywa naturalnego „Teodorów”, we wsi Teodorów, na obszarze 0,57 ha,
- w 2008 roku (decyzja RB.751 1/1/08 z dnia 12 maja 2008 r.) koncesji na poszukiwanie i rozpoznanie złoża kruszywa naturalnego Dąbrówka Stany I, we wsi Dąbrówka Stany, na obszarze ok. 1,97 ha,
- w 2009 roku (decyzja RŚ.751 1/5/09 z dnia 16 czerwca 2009 r.) koncesji na poszukiwanie i rozpoznawanie złoża kruszywa naturalnego „Gołąbek” we wsi Gołąbek, na obszarze 1,11 ha.

Wg danych (stan na dzień 2021.03.08) pochodzących z systemu MIDAS pobranych z Centralnej Bazy Danych Geologicznych (CBDG) Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego PIG-PIB w granicach gminy Skórzec zlokalizowanych jest 9 obszarów i terenów górniczych.

Tabela 13. Obszary i tereny górnicze w gminie Skórzec.

Lp.	Teren / obszar górnicy	Teren górniczy		Obszar górnicy		Nr w rejestrze	Decyzja wyznaczenia	Data wyznaczenia	Data ważności	ID złoża	Nazwa złoża	Kopalina
		Id	Pow. (m ²)	Id	Pow. (m ²)							
1	Dąbrówka Stany I	10471	25889	11416	19478	10- 7/11/1136	RŚ.6522.8.201 4	2014- 10-23	2039- 11-15	13507	Dąbrówka Stany I	KN
2	Dąbrówka Stany II	8798	19478	9579	19478	10- 7/10/1016	RŚ.6522.2.201 3	2013- 06-25	2033- 07-01	16211	Dąbrówka Stany II	KN
3	Gołąbek	9189	11799	10003	11799	10- 7/11/1057	RŚ.751- 1/11/09/2013	2013- 10-01	2033- 10-01	14178	Gołąbek	KN
4	Ozorów	131325	14588	131324	14588	10- 7/12/1173	RŚ.6522.3.201 5	2015- 06-22	2025- 06-21	17579	Ozorów	KN
5	Teodorów	130691	17297	130689	14809	10- 7/3/240a	RB.751/1/14/04 /2005	2005- 05-09	2023- 01-31	9256	Teodorów	KN
6	Teodorów I	4887	8721	4645	6609	10-7/4/269	RB.751/1/4/200 3	2003- 07-29	2023- 08-31	10953	Teodorów I	KN
7	Teodorów II	5842	27855	4504	19371	10-7/4/290	RB.751/1/1/200 4	2004- 03-08	2024- 03-31	10070	Teodorów II	KN
8	Żebrak	132184	19734	132181	19734	10- 7/12/1187	RŚ.6522.2.201 5	2015- 10-07	2040- 10-06	17555	Żebrak	KN

XIV. STAN SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI

1. Komunikacja

Gmina Skórzec posiada promienisty układ drogowy i prawie centralne położenie ośrodka gminnego. Stwarza to dogodne warunki dla prawidłowego funkcjonowania gospodarki w gminie poprzez dostępność ośrodka gminnego. Obsługa komunikacyjna gminy opiera się jedynie na transporcie samochodowym. Z tego powodu bardzo ważnym czynnikiem jest sprawny układ komunikacyjny prowadzony drogami o nawierzchni twardej ulepszonej (asfaltowej).

1.1. Powiązania zewnętrzne gminy

Powiązania zewnętrzne gminy realizują:

droga wojewódzka nr 803 Siedlce-Stoczek Łukowski-Garwolin-Wilga,
drogi powiatowe,

Wiodącą funkcję w powiązaniach zewnętrznych pełni:

droga wojewódzka, która realizuje powiązania gminy z Siedlcami, Stoczkiem Łukowskim, Garwolinem, Borowie,

drogi powiatowe realizują powiązania z sąsiednimi gminami: Siedlce (nr 3606W), Kotuń (nr 3605W, 3606W, 3647W), Wiśniew (nr 3647W), Domanice (nr 3653W, 3605).

1.2. Analiza funkcjonalno - techniczna

1.2.1. Droga wojewódzka

Droga wojewódzka nr 803, Siedlce-Stoczek Łukowski-Garwolin-Wilga o funkcji regionalnej, realizująca powiązania gminy z Siedlcami, Stoczkiem Łukowskim, Garwolinem oraz gminami: Wodynie, Stoczek Łukowski, Borowie. Posiada nawierzchnię bitumiczną o szerokości 5,0 – 7,0 m. Droga przebiega przez centrum m. Skórzec oraz przez tereny zabudowane wsi Dąbrówka-Ług, Grala Dąbrowizna i Żebrak. Długość drogi na terenie gminy wynosi 12,3 km.

1.2.2. Drogi powiatowe

- nr 3605 W Kotuń-Chlewiska-Nowaki-Skórzec- do drogi Siedlce-Wólka Zastawska- realizująca powiązania Skórca z zachodnią częścią gminy Domanice. Powinna

realizować powiązania z gminą Kotuń jednak na swoim odcinku posiada nawierzchnię gruntową. Szerokość jezdni 4,0 – 5,5 m. długość drogi na terenie gminy wynosi ca 10,4 km,

- nr 3645 Dąbrówka Stany – Czerniejew - Ozorów realizująca powiązania wewnętrzne w zachodniej części gminy Skórzec oraz za pośrednictwem drogi nr 3605 z drogą wojewódzką nr 803 a poprzez drogę nr 3647 z gminą Kotuń. Ma nawierzchnię bitumiczną o szerokości 5,0 m. długość drogi ca 5,5 km,
- nr 3647 Żeliszew Podkościelny - Wodynie powinna realizować powiązania zachodnie części gminy z gminami Kotuń i Wodynie, jednak na znacznych odcinkach ma nawierzchnię gruntową . szerokość jezdni 5,5 ma. Długość drogi na terenie gminy ca 5,7 km,
- nr 3653 Olszyc Włociański-Żebrak powinna realizować powiązania z południowo-zachodnią częścią gminy Domanice lecz ma część nawierzchni gruntowej naturalnej. Szerokość jezdni 4,7 – 6,0 m. długość drogi ca 3,8 km.

1.2.3. Drogi gminne

Zgodnie z uchwałą nr 255/213/09 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 10 lutego 2009 r. drogi gminne stanowią następujące drogi:

- nr 360901W Trzciniac – gr. gm. Wodynie – Ruda Wolińska,
- nr 360902W Kol. Żelków – gr. gm. Siedlce – Teodorów – Gołabek gr. gm. Domanice,
- nr 360903W Trzciniac – Kopcie – gr. gm. Domanice,
- nr 360904W Grala-Drupia – gr. gm. Domanice-Przywory Duże,
- nr 360905W Trzemuszka – gr. gm. Kotuń-Ozorków,
- nr 360906W 360912 (Nowaki-Dąbrówka Stany) – Skórzec,
- nr 360907W Skórzec – Wólka Kobyla,
- nr 360908W Żebrak – Kłódzie,
- nr 360909W Dąbrówka Stany – dr. gm. 360908W (Żebrak-Kłódzie),
- nr 360910W Czerniejew – Kłódzie,
- nr 360911W Czerniejew – Nowaki,
- nr 360912W Nowaki – Dąbrówka Niwka – Dąbrówka Stany,
- nr 360913W Dąbrówka Niwka – gr. gm. Kotuń – Dąbrówka Wyłazy,
- nr 360914W Dąbrówka Ług – Dąbrówka Niwka,

- nr 360915W dr woj. 803 – Kol. Dąbrówka Wyłazy – Dąbrówka Wyłazy,
- nr 360916W dr woj. 803 – Żelków – Kol. Żelków,
- nr 360917W dr woj. 803 Żelków – dr. woj. 803,
- nr 360918W Wołyńce – gr. gm. Siedlce-Teodorów – dr. woj. 803,
- nr 360919W dr woj. 803 – dr. gm. 360907W (Skórzec-Wólka Kobyła),
- nr 360920W Kol. Skórzec – Kol. Dąbrówka Stany – dr gm. 360909W.

Drogi gminne realizują powiązania zewnętrzne gminy bliskiego zasięgu, powiązania wewnątrzgminne oraz obsługują przyległe zagospodarowanie. Na terenie gminy jest 64 km dróg gminnych, z tego ca 30 km ma nawierzchnię bitumiczną. Pozostałe drogi mają nawierzchnię żwirową lub gruntową.

Większość dróg gminnych nie spełnia warunków technicznych jakim powinny odpowiadać drogi tej kategorii.

Na terenie gminy występują inne drogi nie zaliczone do kategorii dróg gminnych, a spełniające ważną funkcję w zagospodarowaniu terenu. Są to drogi ogólnodostępne. Niektóre z tych dróg posiadają przekroje uliczne i mają ulepszoną nawierzchnię.

Zgodnie z ustawą o drogach publicznych drogi w/w są drogami wewnętrznymi.

1.3. Komunikacja publiczna

Gmina oddalona jest od linii kolejowej i dróg głównych ruchu przyspieszonego.

Gmina obsługiwana jest przez komunikację autobusową. Przez teren gminy prowadzone są relacje regionalne (Siedlce-Warszawa przez Seroczyn), (Siedlce-Garwolin) oraz lokalne z sąsiednimi gminami i wewnątrzgminne.

1.4. Zaplecze techniczne

Na terenie gminy istnieje stacja paliw w miejscowości gminnej. Obsługę techniczną pojazdów i sprzętu rolniczego prowadzą prywatne warsztaty położone na terenie gminy Skórzec oraz na terenie miasta i gminy Siedlce.

1.5. Charakterystyka sieci drogowej

Dane charakteryzujące stan sieci drogowej:

- długość dróg wojewódzkich – 12,3 km o nawierzchni asfaltowej,
- długość dróg powiatowych – 35,8 km o nawierzchni asfaltowej – 28,7 km,
- długość dróg gminnych – 64,0 km o nawierzchni asfaltowej – 30 km.

Ogólna długość dróg publicznych na terenie gminy Skórzec wynosi 112 km w tym o nawierzchni asfaltowej 71 km.

Wskaźnik gęstości dróg publicznych na terenie gminy Skórzec wynosi – 94 km/100

km².

Wskaźnik gęstości dróg o nawierzchni asfaltowej wynosi 60 km/100 km².

Wskaźnik długości dróg o nawierzchni asfaltowej do ogólnej długości dróg wynosi 64 %.

1.6. Uwarunkowania wynikające ze stanu wyposażenia gminy w infrastrukturę komunikacyjną

- podstawowy układ dróg publicznych zostanie rozbudowany o projektowaną autostradę A-2,
- zasadniczym problemem do rozwiązania jest poprawa stanu technicznego istniejących dróg poprzez dostosowanie parametrów technicznych do normatywnych dla poszczególnych kategorii i wybudowanie nawierzchni asfaltowej na wszystkich drogach,
- w celu poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego, rowerowego i pieszego należy w terenach zabudowanych wybudować chodniki i w miarę potrzeb ścieżki rowerowe,
- gmina ma dość dogodny układ połączeń autobusowych zewnętrznych, utrudniona jest komunikacja wewnątrz gminy.

2. Infrastruktura sanitarna

2.1. Zaopatrzenie w wodę

System zaopatrzenia w wodę gminy Skórzec oparty jest na czterech stacjach ujmowania i uzdatniania wody zlokalizowanych we wsiach: Teodorów, Grała Dąbrowizna, Czerniejew w gminie Skórzec oraz z ujęcia wody Sekuła II zlokalizowanego na terenie miasta Siedlce.

Z dwóch studni głębinowych w Teodorowie, o zatwierdzonych zasobach eksploatacyjnych 18m³/h (Q śr. d = 82 m³/d), prowadzony jest pobór wód podziemnych dla potrzeb wodociągu wiejskiego „Teodorów”.

Z dwóch studni głębinowych w miejscowości Grała Dąbrowizna, o zatwierdzonych zasobach eksploatacyjnych 45 m³/h prowadzony jest pobór wód podziemnych dla potrzeb wodociągu grupowego (wcześniej pobór dla potrzeb ww. wodociągu prowadzono z jednej studni głębinowej).

Pobór wód podziemnych dla potrzeb wodociągu grupowego „Czerniejew” prowadzony jest z jednej studni głębinowej w miejscowości Czerniejew, o zatwierdzonych zasobach eksploatacyjnych 80 m³/h.

Zaprzestano poboru wód podziemnych z trzech studni głębinowych dla potrzeb wodociągu wiejskiego Dąbrówka Ług w ilości $Q_{\max. d} = 650 \text{ m}^3/\text{d}$, $q_{\max. h} = 51 \text{ m}^3/\text{h}$ (decyzją starosty siedleckiego z dnia 6 stycznia 2009 r., znak: RŚ.6223/21/08, nałożono obowiązek trwałego odłączenia i zabezpieczenia studni). Studnie zostały wyłączone z eksploatacji ze względu na pogorszenie się jakości wody (woda dostarczana jest z Czerniejewa).

Gmina Skórzec posiada dobrze rozwiniętą gospodarkę zbiorowego zaopatrzenia w wodę.

Na koniec pierwszego półrocza 2011 roku z wodociągu zbiorowego korzystało około 90% mieszkańców gminy. Nie korzystali z niego tylko mieszkańcy wsi Boroszków.

Zużycie wody z wodociągów w 2009 roku wynosiło $29,5 \text{ m}^3$ w przeliczeniu na 1 odbiorcę, a $17,6 \text{ m}^3$ w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

2.2. Odprowadzanie ścieków

W miejscowości Skórzec funkcjonuje zmodernizowana oczyszczalnia ścieków typu Biovac o przepustowości $400 \text{ m}^3/\text{d}$ pracująca w technologii SBR mechaniczno-biologicznej, z punktem zlewnym do przyjmowania ścieków dowożonych. W końcu 2010 roku sieć kanalizacyjna obejmowała wsie: Skórzec, Dąbrówka-Ług, Dąbrówka Stany, Gołąbek i Czerniejew. Liczba połączeń do sieci wynosiła 722, a szacunkowa liczba korzystających - około 40% mieszkańców gminy. W 2011 roku wybudowana już została sieć kanalizacyjna we wsi Ozorów, a w budowie znajduje się sieć we wsi Nowaki. W budowie jest także oczyszczalnia ścieków o przepustowości $150 \text{ m}^3/\text{d}$ w Żelkowie, która docelowo przyjmie ścieki ze wsi: Żelków, Boroszków, Dąbrówka-Niwka, Stara Dąbrówka, Dąbrówka Wyłazy i Teodorów.

2.3. Gospodarka odpadami stałymi

Odpady komunalne powstające na terenie gminy są zbierane i wywożone na gminne wysypisko. Odpady z gospodarstw domowych gromadzone są w typowych pojemnikach, a z obiektów użyteczności publicznej w kontenerach. Szkło i plastik gromadzone są w osobnych workach. Za unieszkodliwianie odpadów przemysłowych odpowiadają ich wytwórcy. Aktualnie (maj 2011 rok) zawartych jest 1 377 umów na odbiór odpadów z gospodarstw domowych, co oznacza, że około 400 gospodarstw domowych nie jest objęta umowami.

2.4. Zaopatrzenie w ciepło i gaz

Ogrzewanie budynków realizowane jest indywidualnie ze źródeł ciepła głównie na paliwo stałe. Teren gminy nie jest zgazyfikowany.

3. Elektroenergetyka

3.1. Powiązania zewnętrzne

Przez teren gminy Skórzec przebiega kilka linii elektroenergetycznych realizujących infrastrukturalne połączenia zewnętrzne tej gminy z gminami sąsiednimi. Pracują one w systemie sieci dystrybucyjnych stanowiących własność PGE Dystrybucja S.A. Oddział Warszawa. Połączenia te tworzy sieć pięciu dystrybucyjnych, magistralnych linii średniego napięcia 15 kV dostarczających energię elektryczną na teren gminy Skórzec ze stacji 110/15 kV w Kotuniu i Siedlcach (stacja SDM).

~~Gmina nie posiada obecnie sieci elektroenergetycznych wysokich i najwyższych napięć.~~

W granicach administracyjnych gminy znajduje się fragment trasy linii elektroenergetyczna 400 kV relacji Miłosna – Siedlce – Ujrzanów.

3.1.1. Zasilanie gminy energią elektryczną średniego napięcia 15 kV

Gmina Skórzec nie posiadając na swym terenie źródła energii SN 15 kV, zasilana jest w podstawowym układzie pracy linii SN ze stacji 110/15 kV zlokalizowanych w Kotuniu i Siedlcach (stacja o symbolu SDM).

W pewnych przypadkach awarii lub konserwacji linii SN 15 kV zasilanych ze stacji zasilania podstawowego, część gminy Skórzec być może być przejściowo zaopatrywana w energię ze stacji 110/15 kV w Mrozach i Stoczku Łukowskim.

Stacja w Kotuniu posiada dwa transformatory 110/15 kV o mocach po 10 MVA, a stacja SDM w Siedlcach również dwa, lecz o mocach po 16 MVA. Według informacji PGE Dystrybucja obydwie stacje mają jeszcze odpowiednie zapasy mocy i są ogólnie dobrym stanie technicznym, natomiast istotnym problemem jest zbyt duża odległość od stacji 110/15 kV w Mrozach i Stoczku Łukowskim, dlatego ich znaczenie dla awaryjnego zasilania gminy Skórzec jest mocno ograniczone.

Największe znaczenie w zasilaniu gminy Skórzec ma obecnie stacja 110/15 kV w Kotuniu, która w podstawowym układzie połączeń sieci magistralnej SN 15 kV zasilają ok. 61,1% wiejskich stacji transformatorowych 15/0,4 kV. Pozostałe 38,9% przypada na stację 110/15 kV w Siedlce SDM.

3.1.2. System magistralnych linii SN 15 kV

W podstawowym zasilaniu gminy Skórzec udział bierze pięć magistralnych linii SN 15 kV, przy czym ciągi główne (trzony) wszystkich przebiegają przez tereny gminy. Linie magistralne i powiązania międzymagistralne wyposażone są w odłączniki realizujące stałe podziały zasilania, które wraz z odłącznikami sekcyjnymi umożliwiają w stanach

awaryjnych i przy czynnościach konserwacyjnych przełączanie zasilania z podstawowego na rezerwowe. W ciągu ostatnich kilku lat PGE Dystrybucja Rejon Energetyczny Siedlce wykonał w miejscach połączeń linii głównych sterowane radiowo punkty odłącznikowe, które w sytuacjach awaryjnych i pracach eksploatacyjnych pozwalają na szybkie przełączenie zasilania.

Linia Kotuń - Skórzec

Ma największe znaczenie w systemie zasilania gminy Skórzec, bowiem w podstawowym układzie połączeń zasila 24,7% pracujących w tej gminie wiejskich stacji 15/0,4 kV. Trzon linii jest w dobrym stanie technicznym, posiada przewody AFL 70 mm². Linia posiada połączenie z liniami Kotuń- Cisie i Kotuń-Żeliszew oraz linią zasilaną ze stacji 110/15 kV w Stoczku Łukowskim.

W podstawowym układzie połączeń linia zasila wsie: Nowaki, Czerniejew, Dąbrówka Stany, Skórzec (część), Grala Dąbrowizna, Wólka Kobyla, Żebrak, Trzciniec.

Linia Siedlce SDM – Żelków

W układzie podstawowym zasila 23,4% ogółu zlokalizowanych w omawianej gminie stacji trafo 15/0,4 kV - we wsiach: Dąbrówka Wyłazy, Dąbrówka Ług (część), Żelków. Trzon linii jest w dobrym stanie technicznym, ma ona możliwości awaryjnego przełączenia do zasilania z magistrali Kotuń – Cisie i Kotuń -Skórzec.

Linia Kotuń – Cisie

Zasila 18,2% stacji 15/0,4 kV we wsiach Boroszków, Stara Dąbrówka, Dąbrówka Niwka, Skórzec (część), Dąbrówka Ług, (część). Trzon linii jest w dobrym stanie technicznym, posiada przewody AFL 70 mm². Połączenia rezerwowe dla tej linii tworzą linie Kotuń –Skórzec i Siedlce SDM- Żelków.

Linia Kotuń – Żeliszew

Zasila również (w układzie podstawowym) 18,2% gminnych stacji trafo 15/0,4 kV we wsiach Ozorów, Skarżyn, Dobrzanów i Kłódzie. Trzon linii jest w dobrym stanie, posiada przewody AFL 70 mm². Rezerwowe połączenia to linia Kotuń – Skórzec, Kotuń – Bojmie i linia ze stacji 110/15 kV w Mrozach.

Linia Siedlce SDM- Domanice

Jest jedną z najdłuższych i najbardziej obciążonych linii magistralnych na terenie RE Siedlce. Zasila tereny wsi Teodorów, Gołabek i Drupia, co daje 15,5 % stacji 15/0,4 kV gminy Skórzec. Praktycznym połączeniem rezerwowym jest dla tej magistrali linia Siedlce SDM – Łuków. Trzon linii jest w dobrym stanie technicznym.

Jak wynika z powyższego zestawienia, gmina Skórzec zasilana jest systemem pięciu

wzajemnie rezerwujących się magistralnych linii SN 15kV, będących ogólnie w dobrym stanie technicznym i mających możliwości połączeń awaryjnych z kilkoma dalszymi liniami magistralnymi.

Dobrze ubezpieczone jest zasilanie gminnej wsi Skórzec, gdyż ma ona połączenie z trzema magistralami biorącymi udział w podstawowym i rezerwowym zasilaniu gminy.

W podsumowaniu stwierdzić należy, że gmina ma dobre uwarunkowania rozwoju wynikające z dostawy energii elektrycznej SN 15kV za pomocą dobrze rozbudowanego systemu magistralnych linii średniego napięcia.

Niekorzystnie wyróżnia się zasilanie wsi Skarżyn, Kłódzie, Dobrzanów, Żebrak, Grała Dąbrowizna, Wólka Kobyła, gdyż dostawa energii SN 15 kV odbywa się tam z pomocą długich, promieniowych, linii średniego napięcia.

3.2. Uwarunkowania wewnętrzne

3.2.1. Lokalne sieci dystrybucyjne

Tworzą je urządzenia (stacje trafo 15/0,4 kV wraz z zasilającymi je odcinkami linii SN 15kV, linie niskiego napięcia nN 0,4 kV), których zadaniem jest zaopatrzenie w energię elektryczną niskiego napięcia odbiorców poszczególnych wsi. W gminie Skórzec urządzenia lokalne to w olbrzymiej większości promieniowo zasilane sieci napowietrzne.

W dobrym stanie technicznym są sieci lokalne wybudowane lub całkowicie zmodernizowane od początku lat 80-tych do chwili obecnej, zapewniają bowiem dostawy energii elektrycznej niskiego napięcia o właściwych parametrach technicznych, co stanowi ważne, pozytywne uwarunkowanie społeczno- gospodarczego rozwoju wsi. W gminie Skórzec są to: Czerniejew, Dąbrówka Ług, Dąbrówka Stara, Dąbrówka Wyłazy, Drupia, Grała Dąbrowizna, Nowaki, Ozorów, Teodorów, Trzciniec, Żebrak, Żelków, czyli łącznie 12 wsi, co stanowi 57,1% ogółu wsi gminy.

Wymienione wsie posiadają wystarczające ilości stacji trafo 15/0,4 kV z transformatorami o odpowiednich zapasach mocy, linie niskiego napięcia mają w trzonach przewody o odpowiednio dużych przekrojach, odpowiednio dobrano też długości poszczególnych obwodów linii uwzględniając wzrost obciążenia i możliwość perspektywicznego przyłączenia nowych odbiorców.

Następną grupę stanowią wsie posiadające sieci lokalne o zróżnicowanym stanie technicznym, część sieci – zwłaszcza linie SN 15 kV i stacje trafo 15/0,4 kV zostały zmodernizowana, natomiast części sieci wybudowane głównie w latach 60-tych i 70-tych pozostały do późniejszej modernizacji. W gminie Skórzec są to wsie: Dąbrówka Stany, Kłódzie, Skórzec, Gołąbek, Wólka Kobyła (23,8% wsi gminy).

Ostatnią, nieliczną już grupę (Boroszków, Dąbrówka Niwka, Dobrzanów, Skarżyn) stanowią wsie posiadające lokalne urządzenia elektroenergetyczne ogólnie w złym stanie technicznym. Zbudowano je w latach 1960 tych ubiegłego wieku z użyciem stacji ŻH 15 i linii na słupach żelbetowych, ale przewodami o małym przekroju i o zbyt dużych długościach obwodów linii nN. Nie prowadzono w tych wsiach istotnych prac modernizacyjnych, więc sieci są tam już przestarzałe i wyeksploatowane.

Jest to powodem występowania dużych spadków napięć u odbiorców zlokalizowanych na końcach obwodów, wysoki jest też stopień awaryjności tych linii.

Stacjami najstarszych typu ŻH 15 pracuje w gminie Skórzec jeszcze 17 sztuk (22,1%), natomiast stacji nowych typów jest 16 sztuk (18,2%). Pozostałe 59,7% to stacje z lat 70-tych i 80-tych.

Od roku 1996 do chwili obecnej istotne prace modernizacyjne sieci SN i nN przeprowadzono w 9 wsiach gminy Skórzec. Łącznie zmodernizowano lub wybudowano jako nowe 16 stacji trafo 15/0,4 kV, co istotnie poprawiło ogólny stan techniczny elektroenergetycznych sieci lokalnych gminy.

Według danych na koniec lipca roku 2011 stan techniczny lokalnych sieci elektroenergetycznych zasilających wsie gminy Skórzec przedstawia się następująco:

stan dobry - 57,1 % wsi, w roku 1996 było 52,4%,

stan średni – 23,8 wsi, w roku 1996 było 14,3%,

stan zły – 19,1% wsi, w roku 1998 było 33,3%.

Jak widać z porównania, nastąpiła dość istotna zmiana na lepsze, zwłaszcza w ostatniej grupie wsi. Przeprowadzone prace remontowe spowodowały poprawę parametrów zasilania w 9 wsiach (42,8%) wsi gminy Skórzec.

4. Telekomunikacja

Na terenie gminy Skórzec działa obecnie jeden operator świadczący usługi telekomunikacyjne w systemie stacjonarnym (za pomocą łączy przewodowych i drogą radiową). Jest to Telekomunikacja Polska S.A. We wsiach Skórzec, Czerniejew, Gołąbek i Żelków pracują wyniesione elementy siedleckiej centrali telefonicznej. Są to szafy dostępne, z których wyprowadzono łączy przewodowe obsługujące abonentów w zakresie połączeń głosowych i szerokopasmowego Internetu. W bliskich okolicach węzłów dostępnych szybkość Internetu może osiągać 6 Mb/sek, dalej spada nawet do poniżej 2Mb/sek.

Pozostałe wsie gminy korzystają z łączy telekomunikacyjnych w systemie radiowym za pomocą – masztu dostępu radiowego TP S.A. zlokalizowanego we wsi Dąbrówka Ług.

Łączność ta jest zawodna, a zakres usług mocno ograniczony, Internet jest wolny i awaryjny.

W zasięgu telefonii komórkowej znajduje się cały obszar gminy, choć zasięg poszczególnych operatorów jest ograniczony. Na terenie gminy znajdują się dwa maszty telefonii komórkowej, z których korzystają abonenci wsi położonych w centrum, natomiast wsie leżące na peryferiach gminy znajdują się w zasięgu stacji bazowych zlokalizowanych w gminach sąsiednich.

W trakcie przygotowań są dwie inwestycje, z których jedna sieci ORANGE oferować będzie również szerokopasmowy Internet.